DIŞ POLİTİKADA
KADINLAR
WOMEN IN FOREIGN POLICY

2022'de Kadınlar, Dünya Politikası ve Türkiye

'Dış Politikada Kadınlar' Nasıl Değerlendiriyor?

Zeynep Alemdar, Bezen Balamir Coşkun, Ayşegül Gökalp Kutlu (der.)

DPK Hakkında

Dış Politikada Kadınlar (Türkiye) İnisiyatifi, 2014 yılında, Zeynep Alemdar, Rana Birden ve Christina Bache tarafından uluslararası siyaset, dış politika ve güvenlik konularında kadınların sesini yükseltme amacıyla kurulmuştur. Kadınların dış politika karar alma mekanizmalarının her düzeyine katılımını sağlamak, hiyerarşik olmayan yaklaşımları teşvik ederek, her tür çatışma çözümü için her kesimden kadının deneyimlerini paylaşmalarını sağlamayı ve uzun vadeli politika önerileri geliştirmeyi amaçlar. DPK, dış politikanın her alanında kadınları liderlik rolü üstlenmeleri için güçlendirerek, adil ve sürdürülebilir kalkınmaya engel teşkil eden küresel sorunları gidermek amacıyla kamuoyunda sorumluluk bilinci uyandırarak, dış politikanın her alanına kadınların perspektifini dâhil etmeyi hedefler.

Neden?

- Kadınların liderliğine yönelik bireysel, ulusal ve küresel olmak üzere her düzeyde engelleri aşmak için çözümler geliştirmek ve karşılaşılan problemleri anlayabilmek için deneyimleri paylaşmak,
- Kolektif uzmanlaşmayı mobilize etmek, ortaklıklar geliştirmek, işbirliğini teşvik etmek ve süreçleri kolaylaştırmak,
- Genç kadınları dış politika mekanizmalarının aktif katılımcıları olmak için güçlendirmek

Neler yapıyoruz?

- Uluslararası siyasetin ve dış politikanın daha geniş çevrelerce tartışılması için imkân sağlamak,
- Dış politikada kadınların varlığını arttırmak için öneriler ve kavramlar geliştirmek,
- Dış politika topluluğuna kadınların dâhil olmasını sağlamak için ağlar oluşturmak,
- İç ve dış meselelerin birbirine bağımlılığını vurgulayarak, dış politika konularını tartışabilecekleri ve çözüm üretebilecekleri bir platform oluşturmak,
- Kadınların dış politikanın her alanında karar alıcılar olmalarını sağlamak,
- Kadınların küresel vatandaşlık ve politika geliştirme kavramlarını daha iyi kavrayabilmeleri için kurslar ve seminerler vasıtasıyla eğitim olanakları sağlamak
- Genç kadınların liderlik rolü oynama aktivitelerine dâhil olmalarını sağlamak için fırsatlar geliştirmek.

Önsöz

Zeynep Alemdar

Depremin Ertesi

1. Afetler ve Mor Yerleşkeler

   Menekşe Tokyay

2. Deprem ve Diplomasi

   Barçın Yinanç

DPK 2022 Değerlendirmeleri

3. Afganistan'da Yeniden Taliban

   Ayşegül Gökalp Kutlu

4. İran'da 2022 Kadın, Hayat, Özgürlük Protestoları

   Tuğba Bayar

5. 2022 İran Protestolarının Uluslararası Boyutları

   Derya Göçer

6. Rusya Bağlamında 'Geleneksel Değerlerin' Jeopolitiği

   Gökten Doğangün

7. Ukraynalı Mültecilerin Kitlesel Hareketiyle Gün Yüzüne Çıkan AB Kimlik Politikaları

   Müge Dalkıran & Başak Kale

8. Avrupa Birliği'nin Ukrayna'daki Savaşa Tepkisi ve Kadın Barış ve Güvenlik Gündemi

   Gökçen Yavaş

9. 2022'de Küresel Kadın, Barış ve Güvenlik Gündemi

   Burcu Özdemir Sarıgil

10. Koruma Sorumluluğu ve Kadın, Barış ve Güvenlik (KBG) Gündemi

    Aslıhan Turan Zara

11. Akdeniz Kadın Arabulucular Ağı (AKAA)

Esra Dilek

12. ASEAN Kadın, Barış ve Güvenlik Ağı

Ayşegül Gökalp Kutlu

13. COP27 İklim Konferansına Dair Çıkarımlar

Umay Yılmaz

14. Kadın Liderliği ve İklim Değişimini Hafifletme

Ebru Canan-Sokullu, Aslı Çalım & Dize Doğan

15. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: İlerleme ve Zorluklar

Bezen Balamir Coşkun

16. 2022'nin Kadın Girişimcileri ve Girişim Finansmanına İlişkin Bir Değerlendirme

Nilsu Derici

17. Brexit Sonrası İngiltere'de Hareketli Bir Yılı Geride Bırakırken

Bezen Balamir Coşkun

18. Brezilya'da Tarihi Devlet Başkanlığı Seçimleri ve First Lady Etkisi

Ekin Ürgen

19. Dört Yılda Beş Defa: 2022 İsrail Seçimleri ve Kadınların Siyasi Temsili

Tuğçe Ersoy Ceylan

20. Etiyopya Tigray Çatışmasında Şiddet ve Barış Arasında Kadınlar

Bilge Şahin

21. NATO'nun 2022 Öncelikleri

Sinem Akgül-Açıkmeşe & Sezen Kaya-Sönmez

Önsöz

Zeynep Alemdar

2022: Cinsiyetçi Afetler ve Savaşlarda Bir Yıl Daha

Dış Politikada Kadınlar almanaklarımızın dördüncüsünü hazırlarken, 6 Şubat'ta, Türkiye'nin güneydoğusunda iki büyük deprem meydana geldi. Depremlerin yarattığı yıkım hepimizi derinden sarstı. En az 50 bin insanın canını kaybettiği ve sayısız insanın fiziksel ve duygusal olarak yaralandığı bu depremin etkileriyle yasa boğulduk.

Deprem, hesap verebilirlik ve liyakat eksikliğini ve bilime dayalı yönetişimin yokluğunu ortaya çıkardı. 1999 Marmara depremini yaşayanlar ve o dönemin yönetilememesine tanık olanlar benzer uygulamaları görünce bir umutsuzluk girdabına yakalanıyorlar. 1999'dan bu yana değişmeyen tek şey sivil toplumun ısrarlı dayanışma ve kurtarma çabaları oldu.

Dış Politikada Kadınlar depremlerin ardından iki bildiri yayınladı. Birincisi, afet bölgelerindeki insanların cinsiyete dayalı ihtiyaçlarına dikkat çekmek amacıyla yazıldı. Doğal afetler herkesi eşit şekilde etkilemediği için, tüm yetkilileri ve yardım etmek isteyen herkesi, afet yönetimi ve yeniden yapılanma çalışmalarında cinsiyet eşitliğini dikkate almaya ve her türlü ayrımcılığın önlenmesine çağırdık. Cinsiyete dayalı roller ve sosyoekonomik farklılıkların, yıkıcı etkiyi artırdığı biliniyor. Dolayısıyla depremden sağ kurtulan kadın ve kız çocuklarının fiziksel, psikolojik ve üreme sağlıkları, yardım ve yeniden yapılanma aşamasında çok dikkat edilmesi gereken faktörler.

İkinci çağrımız Üniversitelerde eğitime ara verilmesi ile ilgiliydi. Dijital eşitsizlikler çağında online eğitimin herkes tarafından erişilebilir olmadığının ve ayrıca bu felaketten kurtulmanın ancak etkilenenler arasında yüz yüze etkileşimle sağlanabileceğinin, üniversite kampüslerinin dayanışma ve bilimsel bilgi merkezleri olduğunun altını çizdik.

Dış Politikada Kadınlar Almanağı, 2022'de dünyayı kadın odaklı bir mercekle ele alıyor. Ukrayna'daki savaştan NATO'nun 2022 önceliklerine, Brezilya ve İsrail'deki seçimlerden Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne ve COP27 toplantılarına kadar 2022'nin ana olaylarını özellikle kadınların durumunu vurgulayarak ele aldık. 2022'nin önemli olayları kadınları nasıl etkiledi, gelişmeler karşısında kadınlar ne yaptı soruları yılın envanterini çıkarırken bize yol gösterdi.

Dış Politikada Kadınlar İnisiyatifi üyeleri, Aralık 2022'de Almanak yazılarını yazmaya başladı. Tamamen gönüllü çabalarla, dünyanın farklı yerlerine ve farklı temalara odaklanan 21 maddeyi bir araya getirdik. DPK'nın üç üyesi tüm metinleri gözden geçirdi ve yazarlar kısımlarını gözden geçirdiler. Bezen Balamir Coşkun, Ayşegül Gökalp ve ben yazıları toplayıp inceledik, her zamanki gibi sayfa düzenlemesini Gökçe Gezer yaptı, Ekin Ürgen Almanak'ı siteye koymamıza yardım etti ve Zeynep Naz Coşkun bazı yazıların Türkçe'ye çevrilmesine katkıda bulundu. Tüm emeği geçenlere teşekkür eder, belirtilen görüşlerin yazarların sorumluluğuna ait olduğunu hatırlatmak isteriz.

Almanak 2022, önceki yıllarda olduğu gibi, Dış Politikada Kadınların 8 Mart yayını olarak, nazik bir üretim sürecinden geçen bir dayanışma meyvesi olarak karşınıza çıkıyor. Türkiye'de hepimiz için bu sınav zamanlarında, bilgimizi, sorularımızı, endişelerimizi ve çözümlerimizi aktarmak için ortak bir çabanın iyileştirici gücüne inanıyoruz.

Türkiye'deki depremlerde, İran'daki protestolarda, Taliban rejimi altında, Ukrayna Savaşı'nda hayatını kaybeden herkese saygılarımızı sunuyoruz. Etiyopya'nın Tigray bölgesinden Akdeniz'e ve Brüksel'deki NATO koridorlarında barış için çalışan tüm kadınlara teşekkür ediyoruz. Dünyalarını daha güzel yerler olarak inşa etmek için çabalayan tüm kız kardeşlerimizi selamlıyoruz.

Depremin Ertesi

Afetler ve Mor Yerleşkeler

*Menekşe Tokyay**

Mor renk, kırmızı ve mavinin karışımı olmanın ötesinde, patriyarkal düzene bir başkaldırı ve kadınlar arası dayanışmanın arka plan rengidir. Rivayete göre Yörük geleneğinde, çeyiz bohçasından çıkardığı, kenarları sarı işli, mor renkli cepken giyen kadın herkesin göreceği şekilde köy meydanına çıktığında, eşinden şiddet ya da kötü muamele gördüğünü veya bu yönde tedirginlik yaşadığını haber vererek diğer köylülerden yardım istermiş.

Kadına yönelik şiddet dendiğinde ise, mor renk hem dayanışmayı hem de eril şiddet sonucu moraran gözleri, kabuk bağlayan/bağlayamayan yaraları simgeler. Geçen sene Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu (TKDF) verilerine göre 381 kadın katledildi. İçlerinden bazıları "şüpheli" ölüm adı altında "balkondan düştü".

6 Şubat'ta başlayan ve 10 ili kapsayan deprem silsilesi ise kadına yönelik şiddet vakalarında kısa süreli bir durulmaya yol açsa da, eril düzenin kodları yeniden devreye giriyor ve enkaz altından kurtulan kadınlar şimdi de "insanca yaşamak" için çığlık atmaya başlıyor.

İstanbul Sözleşmesi'nden bir gecede tek taraflı bir kararla çıkmanın ardından kadınların yıllar boyu tırnaklarıyla kazıyarak elde ettikleri kazanımların psikolojik zeminde eridiği ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yıldan yıla derinleştiği bir toplumda, afetler mevcut eşitsizlikleri daha da derinleştirir. Oysa kadının toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten kaynaklanan sığınma hakkı, anayasal güvenceye sahip temel bir haktır.

Hatay'da deprem sonrasında çocuklarıyla eski eşinin evine sığınan, burayı "daha güvenli" sanan, ancak uyandığı sırada üzerine sıcak su boşaltılan kadının ve "artçı sarsıntıda elim titredi, su döküldü" diyerek cezasızlık zırhına sarılan eski kocanın durumu aslında Türkiye'de var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini yüzeye çıkarıyor.

Bu ve daha niceleri yaşanıyor ve bu kaotik ortamda yaşanmaya da devam edecek. Karma toplanma alanlarında yaşayan kadınlar, çadırın fermuarı her açıldığında içeri kimin gireceğinden tedirgin olarak yaşayacak bir süre daha... 1999 depremi sonrasında yaşanan şiddet ve istismar vakaları, Güney Florida'daki Andrew Kasırgası sonrasında aile-içi şiddet vakalarının %50 oranında artması[†], ABD'deki Katrina Kasırgası'ndan sonra ise kadınlara yönelik fiziksel şiddetin tırmanması sadece birkaç örnek.

Oysa, Türkiye'deki iç hukuk da kadınların her türlü şiddet, istismar ve sömürüden uzak bir hayat sürmesi için gereken koşulların sağlanmasını şart koşar ve potansiyel faillere yönelik önleyici ve kadını koruyucu önlemlerin alınması için altyapı oluşturulmasını gerektirir. Bu da kadının korunması ve af ihtiyacı olan sosyal, tıbbi ve hukuksal güçlendirme çalışmalarının yapılması anlamına gelir.

Afet bölgesine ilk günden beri sivil toplum çatısı altında kadın dayanışmasını güçlendiren çok fazla yardım gönderildi. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi'ne uygun olarak ilk başta fizyolojik ihtiyaçların karşılanması amaçlandı. Ardından güvenlik ihtiyaçları ve psiko-sosyal güçlendirme çabaları devreye girmeye başladı.

---

*Gazeteci ve köşe yazarı

† Gearhart, S., Perez-Patron, M., Hammond, T. A., Goldberg, D. W., Klein, A., & Horney, J. A. (2018). The Impact of Natural Disasters On Domestic Violence: An Analysis of Reports of Simple Assault in Florida (1999–2007). *Violence and Gender*, 5(2), sf. 87–92.

Son olarak, Şubat ayının ortasından itibaren TKDF Başkanı Canan Güllü'nün yoğun çabaları meyvesini verdi ve deprem bölgesinde on iki ay boyunca 21 metrekarelik iki adet konteynerlerden oluşan Mor Yerleşkeler kurulması projesi başlatıldı.

Afet dönemlerinde kadınların insan haklarının ikincil plana atıldığı, yardımların "cinsiyet kör" şekilde yapıldığı, regl yoksulluğundan üreme sağlığına dek birçok fizyolojik ve sağlık ihtiyacının yok sayıldığı, üstelik psikolojik yaraların da derinleştiği düşünüldüğünde, toplumsal cinsiyete duyarlı afet yönetiminde kadınların her katmandaki yoksunluklarının giderilmesi kritiktir.

Halihazırda kadınların çadır kamplarda herhangi bir ev mahremiyetinden yoksun şekilde yaşadığı biliniyor. Daha birkaç hafta önce iç çamaşırını kendi evinde değiştiren kadın, şu anda kalabalık çadırların içerisinde en temel fizyolojik ihtiyacını gerçekleştirirken bile güvenli alan bulamıyor. Üstelik çadır kamplarda tuvalet ihtiyaçlarını karşılarken de bu tedirginlik artıyor; yanında mutlaka ona refakat edecek kişiler bulundurması gerekiyor.

Benzer durum genç kızlar ve yalnız yaşayan / dul kalan depremzede kadınlar için de geçerli. Zira bekar depremzede kadınlara tek kişilik çadırlar verilmediği için paylaşımlı ortamlarda mahremiyet hakkı da ihlal ediliyor. Oysa, barınma, tüm cinsiyetlerin de ötesinde, temel bir insan hakkıdır ve yaşanan bu son afetin ardından kadınların yeterli ve sağlıklı barınma hakkı da örselendi.

Afet sonrası süreçlerde kadınların "yeni normalleri" içerisinde ve toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde yaşadıkları güvenlik sorunlarının önüne geçmek için cinsiyet duyarlı cezai yaptırımların artması kadar barınmaya ilişkin insan onuruna yaraşır koşulların oluşturulmasına destek amaçlı toplumsal ağların da geliştirilmesi önemli.

Mor Yerleşkeler, işte tam da böyle bir hedef doğrultusunda özel sektör, belediyeler ve üniversitelerin desteğiyle kuruluyor ve kadınlara şiddetten, mahremiyet ihlallerinden, istismar riskinden azade, güvenli mekanlar yaratmayı öngörüyor. Çünkü bir afetin yaraları sarılırken, kadınlar özelinde başka psikolojik ve fizyolojik afetlerin önü açılmamalıdır.

Kurulan sisteme göre; eşinden, ağabeyinden veya başka bir akrabasından şiddet veya istismar gören bir kadın veya kız çocuğu, deprem koşullarından dolayı bu yaşadığı hak ihlalini görmezden gelmeyecek ve Mor Yerleşke'ye sığınacak. Mor Yerleşke'deki yetkililer ise, durumu yetkili mercilere ileterek kadını korumaya almış olacak.

TKDF'nin bu alanda yıllardır ciddi bir deneyim ve bilgi birikimi söz konusu; zira koordine ettikleri Şiddet Acil Yardım Hattı'na her sene binlerce kadın şiddete uğradığı yönünde bildirimde bulunuyor ve bu hat yoluyla ilgili yetkililer harekete geçilerek kadınlar koruma altına alınıyor.

Benzer şekilde, sığındığı çadırda, bundan sonraki yaşantılarının eskisinden daha zor geçeceği düşüncesiyle küçük kızlarını evlendirme kararı alan bir ailenin bu tavrına karşı çıkan ve daha okumak, evlilik kararını da kendisi vermek isteyen bir kız çocuğu da Mor Yerleşke'ye sığınarak bu hak ihlali karşısında koruma kalkanı isteyecek. Her çadır kampta bir Mor Yerleşke kurulacağı için bu korunma imkanına erişim de kolay olacak.

Yetkililerden menstrüel ürün veya iç çamaşırı istemekten utanan kadın ve kız çocukları da Mor Yerleşkelerde arzu ettikleri ürüne istedikleri miktarda erişebilecekler; vajinal veya idrar yolu enfeksiyonu olduğundan şüphelenen kadın burada ilgili doktora erişim için destek talep edecek. Bu da afet dönemlerinin kadınların temel ihtiyaçları üzerinde kurduğu patriyarkal baskı ve sosyolojik engelleri aşmak açısından önemli bir kolaylık sunacak.

Standart olarak Mor Yerkeşkeler'de profesyonel ve gönüllü psikologlar, çocuk gelişimcileri, hemşireler olacak. Çadırda bir tanıdığı tarafından vücut mahremiyeti ihlal edildiği için buraya sığınan bir kız çocuğu veya genç kız da burada jinekolojik muayene yaptırabilecek.

Afetler “cinsiyetsizdir”, ancak afet sonrası süreci kadınlar için bir kat daha ağır ve “cinsiyetçi” hale getiren, bu dönemi yönetmede kadın duyarlı bir politika zinciri izlenmemesidir. Dolayısıyla, Mor Yerleşke, toplumun yarısını oluşturan kadınlara karşı duyarlı afet yönetim politikaları geliştirilmesinde önemli birer referans olacaktır.

Kaynakça

Gearhart, S., Perez-Patron, M., Hammond, T. A., Goldberg, D. W., Klein, A., & Horney, J. A. (2018). The Impact of Natural Disasters On Domestic Violence: An Analysis of Reports of Simple Assault in Florida (1999–2007). *Violence and Gender,* 5(2): 87–92.

Türkiye Kadın Federasyonları Derneği, https://www.tkdf.org.tr/. Erişim tarihi: 2 Mart 2023.

Deprem ve Diplomasi

*Barçın Yinanç**

Türkiye'de 24 saat içinde gerçekleşen biri Richter ölçeğinde 7,8 diğeri 7,5 iki depremin yıkıcılığı karşısında inanılmaz hızlı ve kapsamlı bir uluslararası yardım seferberliğine şahit olundu. 6 Şubat tarihli depremin üçüncü haftasında, Türkiye'deki ölü sayısı 45 bini aşarken, Suriye'deki ölü sayısı ise 6000'e yaklaştı. Depremin üzerinden iki saat geçmemişti ki, Türkiye uluslararası yardım talebinde bulundu; bu talepten neredeyse 12 saat sonra Avrupa'dan ilk arama kurtarma ekipleri yola çıktı.

Depremin ikinci haftasında Türkiye'ye ekip yollayan ülke sayısı 90'a yaklaşırken, 300'ü aşkın arama kurtarma köpeğiyle sahada görev alan yabancıların sayısı 11 bini geçti. Dünyanın dört bir yanından, 100'ü aşkın ülke, kendi imkanları ölçüsünde Türkiye'nin yardımına koştu, destek yolladı.

Özellikle Batılı ülkelerden gelen desteği ayrı biçimde mercek altına almakta fayda var. Zira, her ne kadar "Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur" söylemi AKP'ye ait olmasa da bu söyleme "Türkiye'yi kıskanıyorlar, güçlenmesini istemiyorlar" mesajını ekleyerek Batı karşıtlığını en fazla köpürten AKP iktidarı oldu.

İktidarın hedef tahtasında olan Batılı ülkeler depremin akabinde hiç vakit kaybetmeden Türkiye'ye en güçlü yardım elini uzatan ülkeler arasında yer aldılar. ABD, 185 milyon dolarlık yardım vaadiyle, maddi yardımda liste başında yer alırken; 200 kişilik yardım ekibiyle, sahada varlık gösterdi. ABD gibi yine iktidarın sıkça çattığı Fransa da 200 kişilik yardım ekibi, en kalabalık ekiple Türkiye'ye yardıma koşan ülkelerin başında geldi. Sadece arama kurtarma değil, sonrasında ortaya çıkan sorunların giderilebilmesi için de Batılı ülkelerden samimi bir çaba görüldü.

Acıdır ki; deprem nedeniyle Avrupa Komisyonu aday ülke Türkiye'yi hatırladı. 2019'da göreve geldiğinden bu yana Türkiye'ye ziyaretleri bir elin parmağını geçmeyen Genişleme Komiseri Oliver Varhelyi, dönem başkanlığını yürüten İsveç'ten ilgili bakanla deprem bölgesini ziyaret etti. Elbette, tüm bu seferberliğin arkasındaki ana neden insani yardım. Ama yardım seferberliği, Batılı ülkeler açısından "Türk halkına karşı değiliz, sorunumuz demokrasiden uzaklaşan tek adam rejimiyle" şeklinde bir alt mesajın verilmesine de vesile olmuş olabilir.

Zira Batılı ülkeler uzun bir süredir içinden çıkamadıkları bir ikilem içinde idiler. Bir yandan Türkiye'yi kaybetmek istemiyorlar, ama diğer yandan, her geçen gün demokratik değerlerden uzaklaşan bir iktidarla da iş birliğini arttırır görünmek istemiyorlardı. Bir süredir seçimlere kadar "bekle gör" konumuna sabitlenmişlerdi.

Deprem, Rusya-Ukrayna savaşında giderek Moskova'ya kayan Türkiye'yi Avrupa'nın yörüngesinde tutmak için aranan mazereti ortaya çıkartmış olabilir. Seçimler sonrasında bir iktidar değişimi, muhalefetin vaad ettiği gibi demokratik reform sürecine geri dönüşü sağlarsa, Türkiye - AB ilişkileri için (yine, yeniden) yeni bir sayfa açılabilir. Seçimlerden sonra mevcut iktidarın devam etmesi durumunda ise deprem nedeniyle açılan iş birliği kanalları, ilişkilerin biraz daha yapıcı bir raya girmesini sağlayabilir.

Deprem diplomasisi

Türkiye'yi amansızca vuran felaket, deprem diplomasisinin canlanmasını da sağladı. Bunun en somut örneği hiç kuşkusuz Yunanistan'la yaşandı. Deprem öncesinde her iki ülkedeki seçim atmosferiyle de artan gerginlik 1999 Marmara depremi öncesinde yaşanan krizleri aratmaz noktada idi. Yunanistan'ın hükümeti, sivil toplumu ve

*Gazeteci ve köşe yazarı

basınıyla çok iyi bir sınav verdiğini vurgulamak gerekir. 1999 deprem diplomasisinin başlattığı yakınlaşmanın özellikle toplumda kök tuttuğu ortaya çıktı. Kimse ikili sorunların sihirli bir şekilde ortadan kalkması beklentisinde değil ancak genel kabul en azından her iki ülkedeki seçim sürecinde gerginlik yaşanmayacağı yönünde.

Ermenistan'la 35 yıl sonra açılan sınır kapısı

1999 Türk - Yunan yakınlaşmasının Marmara depreminden sonra başladığı şeklinde genel bir yanılgı vardır. Aslında diyalog kararı deprem öncesinde alınmış, hatta bu amaçla komisyonların kurulması kararı çoktan verilmişti. Ancak deprem bu süreç için "mucizevi bir sıçrama" etkisi yarattı. Benzer bir şekilde Ermenistan'la da normalleşme süreci deprem öncesinde 2021 yılında başladı. Ancak ağır aksak ilerliyordu. Depremin ilk saatlerinde Ermenistan hemen Türkiye'yle temasa geçerek arama kurtarma ekibi gönderdi. Yardım konvoyunun geçişi içinse 35 yıldır kapalı olan kara sınırının açılması sürecin normalleşme sürecinin hızlanmasına dair bir beklenti yarattı. Ancak bu aşamada Yunanistan'la yaşananın benzeri mucizevi bir sıçrama olması gerçekçi görünmüyor. Zira Atina'yla sorunlar ikili düzlemde iken, Türkiye-Ermenistan normalleşmesi Bakü- Erivan arasındaki barış görüşmelerinin gidişatına bağlı. Ancak hiç kuşkusuz, Ermenistan Dışişleri Bakanı'nın Ankara'ya gelerek Türk muadili Mevlüt Çavuşoğlu ile görüşmesi, Türkiye'de üç kişiyi enkazdan kurtaran Ermenistan ekibiyle yaşanan duygusal anlar süreç üzerinde etkisini gösterecektir. 900 kişiyle Türkiye'ye en kalabalık ekibi gönderen Azerbaycan'ın bu süreci yakından izleyeceğine hiç kuşku yok.

İsrail de on senelik bir kopuştan sonra büyükelçilerin karşılıklı olarak geçen kış atanmasıyla yakalanan normalleşme ivmesini hızlandırmak için hiç vakit kaybetmedi. Depremin ilk 24 saatinde sahaya gelen, tamamen kendi kendine yeten 400 kişilik ekibiyle çok sayıda kişiyi enkaz altından çıkaran İsrail'in yardım seferberliğinin etkin işleyişinde, bu ülkenin acil yardım tecrübesi kadar, Türk makamlarıyla yaptığı eşgüdüm de rol oynadı. İktidarın başta muhalefet belediyeleri olmak üzere kimi kesimlerin yardım çabalarına köstek olurken, İsrail'in tamamen önünü açması dikkat çekici.

Her ne kadar deprem felaketiyle meşgul olsa da, Türkiye'nin İsrail tarihinin en sağcı hükümetinin Filistinliler aleyhine attığı adımlar karşısında görece tepkisizliği de bir o kadar dikkat çekici. İhtimaldir ki, iktidar kendi hatalarıyla içine düştüğü bölgesel izolasyondan çıkma konusunda İsrail'e güveniyor. Hatta, Ankara'nın çok hevesli olmasına karşın, normalleşme konusunda tereddüt gösteren Mısır'ın bile deprem sonrasında gösterdiği hareketliliğin arkasında İsrail'in olabileceği söyleniyor. Zira Mısır yönetimi her ne kadar depremin ilk günlerinde Türkiye'ye yardım yollamış olsa da dışişleri bakanını göndermesi üçüncü haftanın sonunda oldu.

Ortadoğu'da diplomasi hareketlendi

Depremin vurduğu Suriye'de iç savaş nedeniyle korkunç bir sefalet içinde kıvranan halk bir darbe daha yemiş oldu. Depremin ilk günlerinde dikkatlerin Türkiye'ye yoğunlaşması, Ukrayna savaşı nedeniyle iyice geri plana itilmiş olan Suriyeli'lerin terk edilmişlik hissini daha da arttırdı. Beşar Esad'ın gidici değil kalıcı olduğunun farkında olan ancak bunu kabullenmek istemeyen Batılı ülkeler desteklerini uluslararası kuruluşlar üzerinden yapmayı tercih ettiler.

Arap dünyası ise Şam'la normalleşmeye ivme kazandırmak için depremi fırsat bildi. Mısır Cumhurbaşkanı on yıl aradan sonra ilk kez Esad'ı telefonla aradı. Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ile Ürdün dışişleri bakanları Şam'ı ziyaret ettiler.

Muhalefetteki CHP'nin liderinin Esad'a yolladığı taziye mesajını bir yana bırakacak olursak Ankara ile Şam arasında deprem boyunca kamuoyuna yansıyan herhangi bir temas olmaması ise açıkçası garipsenecek bir durum. Ankara'nın hevesli olmasına karşın, deprem diplomasisi ile elini daha güçlenmiş hisseden Şam'ın ikna edilmesinde Rusya'dan sonra BAE ve Mısır'ın da devreye girmesi ise sürpriz olmaz.

Son olarak Türk halkına gösterilen uluslararası dayanışmanın ardında, Türkiye'nin insani yardım konusunda gösterdiği çabanın olduğunu not düşmek gerekir. Türkiye'nin dünyanın dört bir yanına ulaştırdığı insani yardımlar Meksika'dan Sudan'a, Honduras'dan Gabon'a çok sayıda ülkenin bu kez Türkiye için seferber olmasında önemli rol oynadı.

Kaynakça

Coşkun, A. (2023, Şubat 25). *Turkey needs to develop new and better policies through creative thinking.* Diplomasi Koridoru. Erişim Mart 03, 2023 https://www.diplomasikoridoru.com/alper-cokun

Stepansky, J. (2023, Şubat 21). *Turkey's 'aid diplomacy' reverberates in global quake response.* Aljazeera. Erişim Mart 03, 2023 https://www.aljazeera.com/news/2023/2/21/turkeys-aid-diplomacy-reflected-in-earthquake-response

DPK 2022 Değerlendirmeleri

Afganistan'da Yeniden Taliban

*Ayşegül Gökalp Kutlu**

Taliban, Ağustos 2021'de Afganistan'da ülke yönetimini ele geçirdiğinde kadınların haklarına 'İslam hukuku dahilinde 'saygı gösterileceğini, basının 'ulusal değerlere aykırı olmadığı sürece 'işini yapmasına engel olunmayacağını ve eski Afgan hükümetiyle veya ABD ve diğer NATO güçleriyle birlikte çalışmış olan kişilerin cezalandırmaya maruz kalmayacağını taahhüt etmişti. Bu açıklamalar, yeni Taliban yönetimin diplomatik tanınma için kadınlara yönelik ılımlı politikalar izlemek zorunda kalacağı şeklinde yorumlanmıştı. Oysa, yönetimi ele geçirdiği ilk yılda Taliban'ın kadınlara yönelik politikaları o kadar radikaldi ki, Birleşmiş Milletler insan hakları uzmanları Taliban rejiminin kadınlara yönelik ayrımcı uygulamalarının 'insanlığa karşı suç' sayılabileceğini ifade ettiler.

2020'de devlet memurlarının %21'i ve milletvekillerinin %27'si kadınken, 2021 Eylül ayında Taliban, sadece erkeklerden oluşan bir hükümet kurdu. Taliban sözcüsü Sayed Zekrullah Hashimi, kadınların kabinede olmasına gerek olmadığını, yapamayacakları bir şey için kadınları zorlamamak gerektiğini ifade etti. Ardından Afganistan Kadın Bakanlığı'nı "Faziletin Teşviki ve Ahlaksızlığın Önlenmesi Bakanlığı"na dönüştürüldü ve kadın personel binaya alınmayarak işlerine son verildi. Aralık 2021'de söz konusu bakanlık, 72 km'den uzun yolculuklarda kadınlara bir 'mahrem 'erkek refakatçinin eşlik etmesi gerektiğini belirten bir kılavuz yayınladı. Mart 2022'de ise havayolu şirketlerine yanlarında 'mahrem'leri olmayan kadınların uçuşlara alınmaması talimatı verildi. Ayrıca birçok şehirde sürücü kurslarında kadın hoca çalıştırılması ve kadınlara ehliyet verilmesi yasaklandı. Mayıs 2022'de, evlerinin dışındaki tüm kadınların gözleri hariç yüzlerinin tamamen örtülü olmasını gerektiren bir direktif yayınlandı. Direktif, örtünmenin en etkili şeklinin zorunlu haller dışında evden çıkmamak olduğunu belirtiyor, bu kararnamenin ihlal edilmesinin ise erkek akrabaların cezalandırılmasına yol açacağını vurguluyordu. Böylece zorunlu örtünmenin düzgün uygulanmasından erkek akrabalar sorumlu tutularak erkeklerin kadınların yaşamları üzerindeki kontrolü pekiştirildi. Kasım 2022'de Taliban, önce örtünme kurallarının ihlal edildiğini ileri sürerek yanlarında 'mahrem'leri olsa bile kadınların parklara ve lunaparklara girmesini, daha sonra da spor salonlarını ve hamamları kullanmalarını yasakladı.

Kadın Bakanlığı'ndan sonra Afganistan Bağımsız İnsan Hakları Komisyonu da Mayıs 2022'de lağvedilince ülkenin toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın hakları mekanizması tamamen devre dışı kalmış oldu. Sığınma evleri kapatıldı ve şiddet mağduru kadınlara yönelik tüm destek mekanizması ortadan kalktı. Kadınlarla ilgili birçok sivil toplum kuruluşu kapatıldı, kalan kadın örgütlerinin birçoğu tehditlerle, finansal ve idari sınırlamalarla çalışamaz hale getirildi. Aralık 2022'de ise Taliban, Afganistan'daki tüm yerel ve uluslararası sivil toplum örgütlerinde kadınların çalışmasını, buralarda görev yapan kadın personelin örtünme kurallarına uymamasını bahane ederek yasakladı.

2021 sonbaharından 2022 yazına kadar Taliban önce maaşlarını düşürerek, sonra da işten çıkararak kadınların istihdama katılımını adım adım imkânsız hale getirdi. Sağlık ve eğitim gibi belirli sektörlerde çalışanlar dışında çoğu kadına işe gelmemeleri, hatta kendi yerlerine bir erkek akrabalarını göndermeleri söylendi. Bazı yerlerde kadınların tarlalarda çalışması dahi engellendi, ev içinde ürettikleri dokuma ve nakış ilerini satarak gelir elde ettikleri pazarlar kapatıldı ve özellikle ailelerinin geçiminden tek başlarına sorumlu olan kadınlar hiçbir şekilde para kazanamaz hale getirildi. Mayıs 2022'de kadın gazetecilerin yüzleri örtüsüz bir şekilde yayın yapmaları,

* *Kocaeli Üniversitesi*

2023'ün hemen başında ise kadınların alışveriş merkezlerinde çalışmaları, kadın atletlerin spor müsabakalarına katılması ve kadın hastaların erkek doktorlara muayene olması yasaklandı, güzellik salonları kapatıldı.

Afganistan'da kadınların hayatını etkileyen bir başka gelişme ise insani ve ekonomik kriz oldu. Ekonomisi büyük ölçüde dış yardımlara dayalı olan Afganistan'da Taliban yönetimi ile birlikte yardımlar büyük oranda askıya alınmış, ABD ise Afganistan Merkez Bankası'nın 7 milyar dolarlık rezervini dondurmuştu. Önceki hükümetteki nitelikli kadın ve erkek kamu görevlileri ülkeyi terk ettikleri veya işe gelmeleri yasaklandığı için, nitelikli işgücünden yoksun devlet bürokrasisi, ülkedeki ekonomik krizin de etkisiyle çalışamaz hale geldi. Likidite eksikliği, artan gıda fiyatları ve kuraklık kadınlara yönelik kamusal alan yasakları ile birleşince, kadınların ve kız çocuklarının gıdaya ulaşması zorlaştı. Gıda yardımların camilerde erkek insani yardım çalışanları aracılığıyla dağıtılması ve dağıtım noktalarının çok uzak olması kadınların yardımlara ulaşmasını engelledi. Yoksulluk, kız çocuklarının erken yaşta ve zorla evlendirilmelerinde ciddi bir artışa sebep oldu.

Kadınların ve kız çocuklarının eğitim hakkı ise 2022'de dünyanın dikkatini en çok çeken konuydu. 2021 sonbaharında Kabil'i ele geçirdikten sonra Taliban üst yönetimi kadınların ve kız çocuklarının eğitimine engel olmayacaklarını, kadınların ayrılmış sınıflarda ve zorunlu örtünme kurallarına uyarak üniversite eğitimi alabileceklerini ve aylardır kapalı olan ortaokulların 23 Mart 2022'de "oğlanlar ve kızlar için ayrı mekanlar veya saatler olmak koşuluyla" yeniden açılacağı belirtilmişti. Ancak Taliban, okulların yeniden açıldığı gün, 6. sınıf üstü kız çocuklarının "şeriat ve Afgan kültürüne uygun okul kıyafetleri belirlenene kadar" okula gitmesini yasakladı. Ekim 2022'de üniversite giriş sınavları yapıldı ve kadınların bu sınavlara katılmasına izin verildi, ancak mühendislik, ekonomi, veterinerlik, tarım ve büyük ölçüde gazetecilik alanları kadınların bölüm seçiminin dışında bırakıldı. Belirli bölümlerde okumak üzere üniversite sınavlarına katılmalarına izin verilmesine rağmen, Aralık 2022'de Eğitim Bakanlığı kadınların üniversite eğitimi almasını yasakladı.

Kadınların eğitime erişimi konusundaki tutarsızlık, Taliban'ın içindeki pragmatistler ve sertlik yanlıları arasındaki ayrışmayı da ortaya çıkarmış oldu. Pragmatistlerin uluslararası tanınma ve dış yardımların devamı için daha ılımlı bir politika izlenmesi gerektiğini düşündükleri, ancak Taliban lideri Hibatullah Akhundzada ve yakın çevresinin modern eğitime ve özellikle kız çocukları ve kadınların eğitimine karşı olduğu biliniyor. Kadınların eğitimi konusunda sertlik yanlıları şimdilik üstün gelmiş gibi görünse de iki grup şu ana kadar açık bir çatışma yaşamadılar. Ancak bu iki grup arasındaki farklılaşma kadınlarla ilgili politikaların genellikle tek ağızdan açıklanmamasına, kadınların eğitim hakkı gibi konularda farklı açıklamaların ve farklı uygulamaların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bu farklı uygulamalar ve belirsizlik ise kadınların korku duymasına, henüz düzenlenmemiş konularda bile toplumun ya da erkek akrabaların kadınlara baskı uygulamasına veya kadınların kendi kendilerini kısıtlamalarına neden olmaktadır. Tüm bu kısıtlamalara ve giderek artan baskılara rağmen kadınlar bu rejimin sessiz kurbanları olmayı kabul etmeyerek eğitim ve çalışma hakları ve örtünme yasakları ile ilgili birçok gösteri düzenledi.

Akhundzada'nin Kasım ayında şeriat hukukuna uygun ceza uygulamalarına başlanacağını söylemesi ile toplumda hâkim olan korku daha da arttı. Aralık ayında halka açık alanda ilk kez bir erkek idam edildi, 100'den fazla erkek ve kadın ise hırsızlık, ahlaksızlık veya sosyal davranış kurallarını ihlal etme gibi iddialarla suçlanarak alenen kırbaçlandı.

Sonuç olarak Taliban'ın uluslararası tanınma ve yardım alma çabaları, kapsayıcı bir hükümet oluşturmamaları ve kadın hakları ihlalleri nedeniyle karşılıksız kaldı ve bu durumdan yine en çok kadınlar ve kız çocukları etkilendi. Taliban yönetiminin ilk bir yılından çıkarılacak sonuç ise ABD ile Taliban arasındaki 2020 Doha Müzakereleri gibi kadınların ve kadınlarla ilgili konuların barış inşasından dışlandığı barış görüşmelerinin kalıcı bir barış yaratmadaki kesin başarısızlığı oldu.

Kaynakça

Ahad, Z. (2022, July 18). *Send us a man to do your job so we can sack you, Taliban tell female officials.* The Guardian. Retrieved January 6, 2023 from https://www.theguardian.com/global-development/2022/jul/18/send-us-a-man-to-do-your-job-so-we-can-sack-you-taliban-tell-female-officials

Aljazeera (2022, November 10). *Afghan women barred from gyms, Taliban official says.* Retrieved January 2, 2023 from https://www.aljazeera.com/news/2022/11/10/taliban-ban-afghan-women-from-gyms-and-parks-in-new-crackdown

Amnesty International (2022, July 27). *Afghanistan: Death in slow motion: Women and girls under Taliban rule.* Retrieved January 12, 2023 from https://www.amnesty.org/en/documents/asa11/5685/2022/en/

BBC News (2022, December 24). *Afghanistan: Taliban ban women from working for NGOs.* Retrieved January 5, 2023 from https://www.bbc.com/news/world-asia-64086682

Care International (2022, August 12). *Economic and Food Crisis in Afghanistan: The Impacts on Women and Girls.* Retrieved January 13, 2023 from https://www.care-international.org/sites/default/files/2022-08/Afghanistan%20Food%20Security%20Report_advocacy%20brief_August%202022.pdf

CNN Türk (2021, September 18). *Taliban'dan kadınlar için yeni karar! Kadın Bakanlığı, 'Ahlak Bakanlığı' oldu.* Retrieved January 12, 2023 from https://www.cnnturk.com/dunya/talibandan-kadinlar-icin-yeni-karar-kadin-bakanligi-ahlak-bakanligi-oldu?page=2

Fox, K. (2021, September 10). *Afghanistan is now one of very few countries with no women in top government ranks.* Retrieved January 12, 2023 from https://edition.cnn.com/2021/09/09/asia/taliban-government-women-global-comparison-intl/index.html

Gannon, K. (2022, May 9). *Taliban Divisions Deepen as Afghan Women Defy Veil Edict.* The Diplomat. Retrieved January 6, 2023 from https://thediplomat.com/2022/05/taliban-divisions-deepen-as-afghan-women-defy-veil-edict/

Human Rights Watch (2022, January 18). *Afghanistan: Taliban Deprive Women of Livelihoods, Identity.* Retrieved January 6, 2023 from https://www.hrw.org/news/2022/01/18/afghanistan-taliban-deprive-women-livelihoods-identity.

Murphy M., Farzan A. (December 7, 2022). *Murderer publicly executed by his victim's father, Taliban say.* BBC News. Retrieved January 8, 2023 from https://www.bbc.com/news/world-asia-63884696

Noori H. et. al. (2022, December 20). *Taliban ban Afghan women from university education.* The Guardian. Retrieved January 6, 2023 from https://www.theguardian.com/world/2022/dec/20/taliban-ban-afghan-women-university-education

Ochab, E.U. (2022, October 1). *Yet Another Attack on the Hazara in Afghanistan.* Forbes. Retrieved January 8, 2023 from https://www.forbes.com/sites/ewelinaochab/2022/10/01/yet-another-attack-on-the-hazara-in-afghanistan/?sh=760f8dc32fa6

Popalzai, M.& Stambaugh, A. (2022, March 23). *Taliban postpones return to school for Afghan girls above 6th grade.* CNN World. Retrieved January 13, 2023 from https://edition.cnn.com/2022/03/23/asia/taliban-girls-school-delay-afghanistan-intl/index.html

Seir, A., Faiez R., Gannon, K. & Krauss, J. (2021, August 18). *Taliban vow to respect women, despite history of oppression.* AP News. Retrieved January 10, 2023 from https://apnews.com/article/afghanistan-taliban-kabul-1d4b052ccef113adc8dc94f965ff23c7

Sharma, I. (2023, January 12). *Taliban Terror: Afghan Women Banned From Seeing Male Doctors, Athletes Barred From Playing.* India Times. Retrieved January 13, 2023 from https://www.indiatimes.com/trending/social-relevance/afghan-women-banned-from-seeing-male-doctors-beauty-salons-to-shut-down-590044.html

The World Bank (2020, January). *Afghanistan's Developmental Gains: Progress and Challenges.* Retrieved January 10, 2023 from https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/33209/Afghanistans-Development-Gains-Progress-and-Challenges.pdf

UN Office of the High Commissioner (2022, November 25). *Afghanistan: Latest Taliban treatment of women and girls may be crime against humanity, say UN experts.* Retrieved January 10, 2023 from https://www.ohchr.org/en/statements/2022/11/afghanistan-latest-taliban-treatment-women-and-girls-may-be-crime-against

UN Women (2022, August 15). *Gender alert no. 2: Women's rights in Afghanistan one year after the Taliban take-over.* Retrieved January 5, 2023 from https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/08/gender-alert-no-2-womens-rights-in-afghanistan-one-year-after-the-taliban-take-over

İran'da 2022 Kadın, Hayat, Özgürlük Protestoları

*Tuğba Bayar**

13 Eylül'de irşad devriyeleri tarafından durdurularak tesettürü beğenilmediğini için gözaltına alınan Mahsa Amini'nin uğradığı darp neticesinde hayatını kaybetmesinin ardından 16 Eylül'deki cenaze töreninde başlayan uzun soluklu protestolar bütün İran'ı sardı. "Kadın, Hayat, Özgürlük" sloganı ile bütünleşen bu olaylar özünde molla rejimini ve baskıcı uygulamaları hedef almaktadır. Coğrafi olarak İran'ın dışında da yankı bulan bu harekete dünyanın dört bir yanından insanların özellikle de ünlü kimselerin saçlarını keserek destek olması ile medya ilgisi büyüdü. İran'daki kadınların sesinin duyulması için Ottowa'dan Berlin ve İstanbul'a pek çok kentte destek yürüyüşleri ve gösteriler yapıldı.

Protestolar ağırlıklı olarak rejimin sembollerine saldırılar olarak vücut bulmuştur: mollaların sarıklarının düşürülmesi, Kasım Süleymani gibi figürlerin heykellerinin yıkılması ve dini lider Ali Hamaney ve Ruhullah Humeyni fotoğraflarının hedef alınması gibi. Patriarkal teokratik yapıya karşı "diktatöre ölüm" sloganları ile reform değil rejim değişikliği isteyen İran toplumuna kadınlar önderlik ederek, zorunlu örtünme kanununa karşı bir sivil itaatsizlik örneği sergilemektedir. Olaylar esnasında, uluslararası insan hakları örgütlerinin verilerine göre 500 kadar ölüm gerçekleşmiştir ve bunun yaklaşık beşte biri çocuktur. Protestoları dindirmekte güçlük çeken İran yönetimi 11 göstericiye "muharebe" yani tanrıya ve buyruklarına savaş açmak suçu isnat ederek idama mahkûm etmiş ve aralık başından itibaren de infazlara başlamıştır. Gözaltına alınan göstericilerin işkenceye, cinsel şiddete, fiziksel ve manevi istismara maruz kaldıkları bildirilmektedir.

Mahsa Amini olayları önceki senelerde gerçekleşen protestolardan önemli farklarla ayrılmaktadır. 2009 senesinde, seçimin çalınması kaygısı ile başlayan ve "oyum nerede" sloganıyla bütünleşen demokrasi yanlısı yeşil hareketi, İran'ın majör siyasi olaylarındandır, uzun solukludur, ağırlıklı olarak Tahran merkezli ve orta-sınıf hareketidir.

2017 sonunda başlayıp 2018'e yayılan protestolar İran'ın kronikleşmiş yolsuzluk sorununu, %200'e varan petrol zamları ile gelen enflasyonu, düşen petrol üretimini, kur dengesizliklerini ve devletin gıda teşviklerine son vermesi gibi uygulamalarını hedef aldığı için 2019'da yeniden vücut bulmuştur. Bunalar ağırlıklı olarak dar gelirli sınıfın hareketidir. Olaylar orantısız güç kullanımı ile bastırılmıştır. İnternetin bir hafta kesildiği ve bu süreçte 1500 kadar göstericinin öldürüldüğü hafta Kanlı Kasım olarak tarihe geçmiştir.

Amini protestolarında sosyo-politik zemin çok geniş bir satha yayılmıştır, kadınların ve gençlerin önderliğinde tüm muhalif unsur ve kesimleri aynı amaç etrafında birleştirmiştir. Önceki protestolara nazaran coğrafi yankısı ülke çapındadır; aynı zamanda dünyaya yayılmış diasporayı da içermektedir. Sınıflar üstü, etnik ve mezhepsel çeşitlilik içeren bir harekettir. Demografik olarak okul çocuklarını da içerecek şekilde gençlerin etkin olduğu görülüyor ancak gençlerin protestolaır ailelerin de desteğini almıştır. Olayların kıvılcımı zorunlu örtünme uygulamalarından çıkmış olsa da Molla yönetiminin pek çok alandaki kötü idaresine tepki niteliğindedir. Protestoların marşı haline gelmiş olan "Baraye" (*Tr.* için) adlı şarkının güftesinden de anlaşılacağı üzere, yoksulluk, yolsuzluklar, çevresel kirlilik,

* *Bilkent Üniversitesi.*

kuraklık, baskıcı yasaklar, göçmenler gibi başat alanlardaki siyasi uygulamalardan duyulan bıkkınlığın bir tezahürüdür.

Hükümetin olayları bastırmak için kullandığı orantısız güç ve acımasız uygulamalara karşın İranlı kadınlar taleplerinden ve sokaklardan geri çekilmeyi kabul etmiyorlar. Aksine, olaylara toplumun çeşitli kesimlerince sağlanan destek git gide artıyor. Petrokimya işçilerinden, kamyon şoförlerine, okul çocuklarına ve herkesi kapsayan genel greve kadar uzanıyor protestoların sosyal yayılımı.

ABD, Kanada ve AB makamları, ölüm ve hak ihlallerinden sorumlu tuttukları İranlı yetkililere ve ahlak polisi gibi bazı kurum ve devlet organlarına çeşitli yaptırımlar uygulama kararı açıkladı. Ayrıca, 14 Aralık'ta, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi (ECOSOC) üyesi 54 ülke yaptıkları oylama neticesinde İran'ı Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu'ndan çıkarttı. Avrupa Birliği ise, Eutelsat uydu operatörü üzerinden yayın yapan Press TV gibi İran devlet kanallarına hizmet vermeyi durdurdu.

İran yönetimi ise karşı yaptırım kararları ile mukabele etti. İran Dışişleri Bakanlığı, protestoları teşvik etmekle itham ettiği ve rejim değiştirme medyası" diye adlandırdığı VOA Persian, BBC Persian, Iran International, Manoto TV, Radio Farda ve Kanal Yek gibi Avrupa merkezli haber kanalları ile Charlie Hebdo dergisine, yöneticilerine ve bazı diplomat ve politikacılara İran'a giriş yasağı, vize yasağı ve mal varlıklarının dondurulması hatta el konulması gibi yaptırım kararları aldı. Öte yandan, Kapsamlı ortaklık Eylem Planı'nın yeniden hayata geçirilmesi yönünde yürütülen müzakerelerin sürüyor olması başta AB olmak üzere diğer ülkelerin İran'a yönelik etkin yaptırımlar uygulamasını engelledi. İran, protestolardaki yıkıcı tutumu neticesi ile Batılı devletlerce eleştirilse ve yukarına anılan yaptırımlara maruz kalsa da müzakere masası devrilmedi. İran, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (UAEA) ile iş birliği yapmayı sürdürdü.

Kaynakça

Anadolu Ajansı (AA). 2022a. "Norveç Merkezli İran İnsan Hakları Örgütü: İran'da ölen gösterici sayısı 469'a yükseldi." Aralık 18, 2022. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/norvec-merkezli-iran-insan-haklari-orgutu-iranda-olen-gosterici-sayisi-469a-yukseldi/2766876

Anadolu Ajansı (AA). 2022b. "UAEA Başkan Yardımcısı Aparo Tahran'da temaslarda bulundu." Aralık 19, 2022. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/uaea-baskan-yardimcisi-aparo-tahranda-temaslarda-bulundu/2767591

BBC. 2022a. "İran'da Amini'nin ölümüyle başlayan protestolar 80'den fazla yerleşim yerine yayıldı." Eylül 20, 2022. https://www.bbc.com/turkce/articles/cgrdnv74zr8o

BBC. 2022b. "İran'daki protestolara destek için Berlin'de 80 bin kişi yürüdü." Ekim 23, 2022. https://www.bbc.com/turkce/articles/c72dqexp3dqo

BBC. 2022c. "İran'da üç günlük grev çağrısıyla bazı işyerleri kepenk kapattı." Aralık 5, 2022. https://www.bbc.com/turkce/articles/cw5vg0v3e2go

CNN Türk. 2022a. "İran'da idam mahkumu genç yeniden yargılanıyor." Aralık 21, 2022. https://www.cnnturk.com/dunya/iranda-idam-mahkumu-genc-yeniden-yargilaniyor

CNN Türk 2022b. "İran, BM Kadının Statüsü Komisyonu'ndan oy birliğiyle çıkartıldı." Aralık 15, 2022. https://www.cnnturk.com/dunya/iran-bm-kadinin-statusu-komisyonundan-oy-birligiyle-cikartildi

Cumhuriyet. 2022. “İnfaz kararlarının peş peşe geldiği İran’da protestolar dürerken halkın molla nefreti büyüyor.” Aralık 13, 2022. https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/infaz-kararlarinin-pes-pese-geldigi-iranda-protestolar-surerken-halkin-molla-nefreti-buyuyor-2011437

Diken. 2022. “İran’daki protestolara liseliler de katıldı: Birleşmezsek bizi teker teker öldürecekler.” Ekim 5, 2022. https://www.diken.com.tr/irandaki-protestolara-lise-ogrencileri-de-katildi-eger-birlesmezsek-bizi-teker-teker-oldurecekler/

Euronews. 2022. “İran, ‘isyanları kışkırtmak ’gerekçesi ile İngiliz kurumlarına ve bireylerine yaptırım kararı aldı.” Ekim 19, 2022. https://tr.euronews.com/2022/10/19/iran-isyanlari-kiskirtmak-gerekcesi-ile-ingiliz-kurumlarina-ve-bireylerine-yaptirim-karari

Gazete Duvar. 2022. “İran ‘yanıtsız kalmayacak ’demişti: Tahran’dan AB’ye yaptırım kararı.” Ekim 26, 2022. https://www.gazeteduvar.com.tr/iran-yanitsiz-kalmayacak-demisti-tahrandan-abye-yaptirim-karari-haber-1586561

Milliyet 2022. “Toplantı sonrası açıklamalar! AB ve İran’dan peş peşe yaptırım resti.” Aralık 12, 2022. https://www.milliyet.com.tr/dunya/toplanti-sonrasi-acikladilar-ab-ve-irandan-pes-pese-yaptirim-resti-6871470

2022 İran Protestolarının Uluslararası Boyutları

*Derya Göçer**

Mahsa Jina Amini'nin 16 Eylül 2022'de Tahran'da öldürülmesi, İran'da bedensel özerklik de dahil pek çok konuda kadınların mücadelesini merkeze alan benzeri görülmemiş bir protesto dalgasını ateşledi. İran'ın Kürdistan vilayetinden birinde doğup büyüyen Amini Tahran'ı ziyareti sırasında ahlak polisi tarafından uygun şekilde örtünmediği için 'yeniden eğitim merkezlerinden 'birine alındı. Amini'nin Yeniden Eğitim Merkezinden gönderildiği hastanende şüpheli bir şekilde ölmesi, İranlı kadınların can güvenliklerinin tehdit altında olduğu algısını artırdı ve güvende olmadıkları gerçeğini hatırlattı. İranlı kadınlar sadece yasal, ekonomik, sosyal olarak bastırılmadıklarını, aynı zamanda can güvenliklerinin de tehdit altında olduğu acımasız gerçeğini bir kez daha fark ettiler. Bu nedenle, farklı şehirlerden, farklı etnik kökenden, çoğunluğu genç kadınlardan oluşan protestocular mümkün olan tüm kamusal alanlarda protesto gösterileri yapmaya başladılar. Sadece kadınların değil farklı kesimlerden genç erkeklerin de katıldığı protestolardaki sloganlarda dile getirilen talepler, tek bir yönü işaret etmekte idi: İran'daki İslam Cumhuriyeti rejiminin sona ermesi. Protestocular bu talebi daha ilk günden dile getirmeye başladı ve bu talep kadınların merkezi konumuyla birlikte 2022 yılında İran'da başlayan ve 2023 yılı başında da devam eden protestoları İslam Cumhuriyeti'nin toplumsal hareketler tarihinde eşsiz bir konuma getirdi

2022'deki protestoları anlamak için İran İslam Cumhuriyeti'nin kendine has özelliklerini incelemek gerekli. Bununla birlikte, İran'ın küresel ve bölgesel düzeylerle uluslararası ve bölgesel aktörlerle geliştirdiği farklı etkileşimler de protestoların zamanlamasını, içeriğini ve gelecekteki gidişatını deşifre etmede eşit şekilde önemlidir. Bu etkileşimlerin bazıları devletler arası, bazıları ise toplumlar arasıdır. İlk olarak küresel etkileşim boyutunu ele alırsak, diaspora ile İran arasındaki ilişki karşımıza çıkar. Diasporanın oynadığı rol abartılmamalı ama yine de dikkate alınmalıdır. İranlı sosyolog Asef Bayat'ın yazdığı gibi, "coğrafyayla ayrılmış, ancak duygularda, endişelerde ve hayallerde bir arada olan insanlar" arasındaki ilişkilerden doğan bir "küresel İran" vardır. Diaspora, İran'daki kadın mücadelesini uluslararası topluma tercüme etmede ve İran'da kadınların bu eşitsiz düzende sessiz olmadıklarının altını çizmede yıllardır çok önemli rol oynamıştır.

Küresel düzeyle ilgili ikinci boyut, çoğunlukla kadınların bedensel özerkliği, güvenliği ve özgürlüğü etrafında şekillenen, küresel kadın mücadelesinin genel yükselişi olmuştur. Toplumsal hareketlerin birbirinden öğrenme biçimleri her zaman belgelenemediğinden, bu bağlantıyı somut olarak kanıtlamak kolay değildir. İran'daki kadın hareketi geniş bir İran diasporasına sahip ABD ve Türkiye gibi ülkelerdeki kadın hareketlerinden oldukça etkilenmiş, hatta İranlı aktivistler bu ülkelerde kadınların mücadelelerine de katkıda bulunmuştur. ABD'deki İran diasporasının Mana Shooshtari gibi üyeleri, her iki ülkedeki kadın mücadelesinin birleşimini temsil etmektedir. Shooshtari, ABD'de üreme hakları için İran'da da başörtüsü zorunluluğuna karşı mücadele etmektedir. İranlı kadınların mücadelesi, özellikle Taliban'ın kadınların eğitim ve istihdama erişimini kısıtladığı Afganistan'da kadınlara ilham vermiştir. İran'daki protestocuların içinde gençlerin özel bir yeri vardır ve internet erişiminin sıkı kontrolüne rağmen, sosyal medya platformları aracılığıyla İranlı gençler dünya gençleriyle etkileşime girmektedir. Bu etkileşim, protestoların küresel boyutunu yakın gelecekte güçlendirebilir.

* *Orta Doğu Teknik Üniversitesi*

Bölgesel düzeyde, İran'daki protestolarla ilgili olarak birbiriyle bir miktar çelişen üç boyut bulunmaktadır. Birincisi, İran'ın son on yılda Orta Doğu'ya, özellikle Irak, Suriye ve Yemen'e yönelik proaktif dış politikasının protestolara etkisidir. Bu proaktif dış politika ve artan askeri müdahale (a) İslam Devrim Muhafızları Ordusu'nun rolünü güçlendirmiştir. Devrim Muhafızları, İran siyasetinde ve ekonomisinde daha önce benzeri görülmemiş bir ağırlık kazanmış ve ülkedeki adam kayırmacılığı ve yolsuzluğu daha da derinleştirmiştir. (b) Aynı operasyonlar ekonomik ve sosyal olarak İran toplumu üzerinde bir yük oluşturmuştur. 2017, 2018 ve 2019 protestolarında, yurt dışında düzenlenen operasyonları eleştiren sloganlar atılmış ve 2022'deki protestolarda Devrim Muhafızları bünyesindeki özel kuvvet komutanı Kasım Süleymani'nin posterleri ve heykelleri yakılmıştır. Bir ABD saldırısında öldürülen Süleymani, İran'ın bölgesindeki askeri varlığını simgelemekteydi. (c) İran'ın müdahale ettiği ve askeri varlığı bulunan iki ülke olan Irak ve Suriye de sessiz orta sınıflar için karamsar bir geleceği temsil etmektedir. 2022 protestoları lidersiz, merkezi olmayan ve çoğunlukla mahalli tabanlı guruplar tarafından koordine edildiğinden, protestocuların rejimi devirmeyi başarması durumunda İran'ın neye evirileceğine dair net bir plan ortaya çıkmamıştır. İran'ın bölgeye müdahalesi, protestoların ardından şiddetin, iç savaşların ve dış güçlerin müdahalesinin gelebileceğinin bir kanıtıdır. 2022'nin sonunda yaygın olarak 'Suriyelileşme' olarak ifade edilen böyle bir olasılık, orta sınıfın şehirli, orta yaşlı üyelerinin evde kalmalarının nedeni olabilir. Dolayısıyla İran'ın son on yıldaki dış politikası ve proaktif askeri tavrı hem protestocuların öfkesini hem de Suriyelileşme korkusunu körüklemektedir.

Uluslararası etkileşimin son boyutu olarak, uluslararası toplumdan bahsedebiliriz. Uluslararası toplum, özellikle Kasım ve Aralık 2022'de kadın hakları için mücadele eden göstericilere yönelik baskılara karşı tepki göstermiştir. Bunun en dikkate değer sonucu, komisyon üyelerinin oylamasının ardından İran'ın BM Kadının Statüsü Komisyonu'ndan ihraç edilmesi ve protestoculara yönelik şiddet konusunda BM bünyesinde bir bilgi toplama misyonunun başlatılması olmuştur. Birçok ülke, özellikle polis, Devrim Muhafızları ve yargı mensuplarını hedef alarak İran'a yönelik yaptırımlarını artırmıştır.

Watermülder'in kadın haklarıyla ilgili GIGA raporunda çok güzel ifade ettiği gibi "tartışmasız olmayan "#Me too" tartışması, sözde gelişmiş ülkelerin ve Batı dünyasının bile (özellikle kültür alanında!) kadına yönelik şiddet söz konusu olduğunda o kadar da masum olmadıklarını" göstermiştir (2020, 2). Dolayısıyla, İranlı kadınlarla ulus-ötesi dayanışma içinde olmak aynı zamanda, kadınların 2023 ve sonrasında dünya çapında ihtiyaç duyduğu daha geniş küresel bir dayanışma ağının oluşumuna katkıda bulunacaktır.

Kaynakça

Azadi, P. (2020, August). The Structure of Corruption in Iran. Stanford Iran 2040 Project. Retrieved December 29, 2022 from https://iranian-studies.stanford.edu/iran-2040-project/publications/structure-corruption-iran

Bayat, Asef (2022, October 26). A New Iran Has Been Born — A Global Iran. New Lines Magazine. Retrieved December 28, 2022, from https://newlinesmag.com/argument/a-new-iran-has-been-born-a-global-iran/

UN Women (2022, November 23). Pushing forward: Protesting women's rights abuses in Iran. UN Women. Retrieved December 29, 2022, from https://www.unwomen.org/en/news-stories/feature-story/2022/11/pushing-forward-protesting-womens-rights-abuses-in-iran

Watermülder, H. (2020, December 18). *Women's rights are human rights*. GIGA. German Institute for Global and Area Studies / Leibniz-Institut für Globale und Regionale Studien

Rusya Bağlamında 'Geleneksel Değerlerin' Jeopolitiği

*Gökten Doğangün**

Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ile kutuplaşma bir kez daha devletlerarası ilişkilerde hâkim olmaya başlamış ve Soğuk Savaş sonrası dönemin uluslararası iş birliği ve dayanışma odağının yerini almıştır. Yeniden ortaya çıkan iki kutuplu sistemde, manevi ve ahlaki değerlerin korunması ve güçlendirilmesi, Rusya'nın ontolojik güvenlik algısının merkezindedir. Putin bu değerleri, ABD'nin tek taraflı şekillendirmek istediği jeopolitik düzende, Rusya'nın ulusal egemenlik ve güvenliğini korumak için etkin bir şekilde kullanmaktadır.

Ukrayna'nın işgaline giden süreçte, Batılı ülkeler sadece Rusya'nın batı sınırlarına doğru genişlemekle değil, Rusya'nın geleneksel değerlerini yok etmeye çalışmakla da suçlanmıştır. Ukrayna'nın işgali; Batılı güçler tarafından insan doğasına aykırı, ahlaki çöküntüye yol açan ve Rusya halkını içerden sarsmayı amaçlayan yabancı değerlerin empoze edilmesine karşı verilen bir mücadele olarak savunulmakta, savaşa ahlaki ve kültürel bir boyut da eklenmektedir. Ukrayna işgalinde Rus Ortodoks Kilisesi Patriği Kirill'in Putin'e verdiği destek de işgalin bir 'kutsal savaş' olarak resmedilmesini sağlamaktadır. Bu anlatıya göre ö'zel askeri müdahalenin 'sebebi; özgürlük, aşırı tüketim ve LGBTQI+ hakları ile zayıflayan geleneksel değerleri korumak ve nihai hedef Ukrayna'yı 'ahlaksız Batı'ya tabi olmaktan kurtarmaktır.

Milli özgünlük, vatanseverlik ve Batı karşıtlığından oluşan sacayağı üzerine inşa edilen geleneksel değerlerin içeriği; toplumsal cinsiyet eşitliği, feminizm ve LGBTQI+ haklarının reddi ile kristalize olmaktadır. Bu haliyle toplumsal cinsiyet kimliği ve rollerine dair norm ve değerler, Rusya'nın jeopolitik iktidar mücadelesinin bir parçası ve alanı haline gelmektedir. Uluslararası alanın cinsiyet politikası üzerinden kutuplaşması bağlamında Putin, Rusya'yı çürümüş, kadınsı ve sapkın Batı'ya karşı saflığı bozulmamış 'en 'eril aktör olarak konumlandırmaktadır. Bu kategorizasyon özellikle Putin'in LGBTQI+ hakları konusundaki tutumunda kendini göstermektedir. AB'nin 'normal 'olmayan toplumsal cinsiyet normları etrafında resmedilmesine tekabül eden 'Gayropa' kavramı ile Avrupa'nın dejenerasyonuna ve sapkınlığına işaret edilmektedir. Batıda LGBTQI+ bireylerinin görünürlüğünün artmasına ve yasal kazanımların (evlilik, şiddete karşı koruma, evlat edinme hakları) genişlemesine karşı Rusya'da eşcinselliğin kriminalize edilmesine yönelik adımlar, jeopolitik sınırları 'biz 've ö'teki' üzerinden çizmektedir. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile değişen ulusal ve uluslararası dengeler ekseninde yeniden tanımlanan varoluşsal düşman artık işçi sınıfının düşmanı kapitalist Batı ve Nazizm değil; liberaller, Amerikan ajanları ve LGBTQI+ savunucularıdır (Engström 2017).

Toplumsal cinsiyet eşitliği karşıtlığı, Rusya'nın ö'teki'yi dinî, geleneksel ve kültürel değerlere referansla tanımlayan anlatısının temelini oluşturmaktadır. Batılı ülkelerde aynı cinsler arası evliliğin yasallaşması, feminizmin güçlenmesi ve geleneksel ailenin parçalanması ile 'doğal/normal 'toplumsal cinsiyet düzeni yok olmakta ve Batı cinsel ahlaksızlığın kurbanı olmaktayken, Rusya geleneksel aileye, rollere ve kimliklere dayanan değerler sistemini yaygınlaştırmaya çalışan bir aktör olarak tasavvur edilmektedir. Bu anlatı ile Putin, Ukrayna üzerinden tek kutuplu dünyaya karşı verilen mücadeleyi 'iyi 've 'kötü' değerler karşıtlığına denk düşen jeopolitik konumlanma olarak formüle etmektedir. Rusya, Sovyetler Birliği'nin dağılması ile zayıflayan eril gücünü yeniden kazanırken ö'teki', yani Batılı ülkeler, feminize olmakta, erilliklerini yitirmekte ve Hristiyan değerlerin gerçek temsilcisi olma haklarını da kaybetmektedirler. Bu sayede Putin dünya genelinde emperyalizm karşıtlarının,

* *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kuzey Kıbrıs Kampüsü*

solcuların ve muhafazakarların hislerine tercüman olmaya ve desteklerini kazanmaya çalışmaktadır. Rusya bir yandan aşırı sağın yükselişte olduğu ülkelerde, özellikle liderler nezdinde, destek kazanmaya çalışırken, diğer taraftan da geleneksel değerleri savunan sivil toplum örgütleriyle iş birliği geliştirmektedir. Dolayısıyla, Putin'in Batı modeline alternatif olarak sunduğu, milli egemenlik ile geleneksel değerleri merkezine alan demokrasi anlayışı, modernite anlayışı üzerine verilen siyasi bir mücadelenin ürünüdür. Rusya'nın küresel ölçekte geleneksel değerlerin savunuculuğu ve koruyuculuğu gibi bir misyonu üstlenmesi, ikinci Soğuk Savaş'ın eşiğine gelen yeni dünya düzeninde kendine biçtiği jeopolitik rol ve konumdan ayrı düşünülemez.

Kaynakça

Address by the President of the Russian Federation (2022, February 24) Retrieved at January 31, 2023 from http://en.kremlin.ru/events/president/news/67843.

Barthélemy, H. (2018, May 16) How the World Congress of Families serves Russian Orthodox political interests? Southern Poverty Law Center. Retrieved at January 31, 2023 from https://www.splcenter.org/hatewatch/2018/05/16/how-world-congress-families-serves-russian-orthodox-political-interests.

BRICS Information Portal (2022, October 3) Putin's speech appealed to leftists and conservatives alike to support Multipolar World Order. Retrieved at January 31, 2023 from https://infobrics.org/post/36726/.

Engström, M. (2017). Russia as 'Katechon': Neo-Conservatism and Foreign Policy. In R. M. Cucciolla (Ed.), State and Political Discourse in Russia (1st edition, pp. 131-145), Reset DOC.

Gazete Duvar (2022, January 7) Putin: Nükleer savaş tehdidi artıyor, bizi vurduklarında karşılık vereceğiz. Retrieved at January 31, 2023 from https://www.gazeteduvar.com.tr/putin-nukleer-savas-tehdidi-artiyor-bizi-vurduklarinda-karsilik-verecegiz-haber-1592639

Institute of Central Europe Commentaries (2022) Patriarch Kirill's Holy War. Retrieved at January 31, 2023 from https://ies.lublin.pl/en/comments/patriarch-kirills-holy-war/.

Mandelbaum. M. (1998) Excerpts from New Russian Foreign Policy, Council on Foreign Relations. Retrieved at January 31, 2023 from https://www.cfr.org/excerpt-new-russian-foreign-policy.

Orthodox Times, (2022, March 8) Patriarch of Moscow: Gay pride parades are to blame for the war in Ukraine. Retrieved at February 1, 2023 from https://orthodoxtimes.com/patriarch-of-moscow-gay-pride-parades-are-to-blame-for-the-war-in-ukraine/.

Riabov, O. & Riabova T. (2014, February 5) The decline of Gayropa? How Russia intends to save the world? Eurozine. Retrieved at January 31, 2023 from https://www.eurozine.com/the-decline-of-gayropa/.

Ukraynalı Mültecilerin Kitlesel Hareketiyle Gün Yüzüne Çıkan AB Kimlik Politikaları

*Müge Dalkıran & Başak Kale**

24 Şubat 2022'de Rusya'nın Ukrayna'nın Donbas bölgesine saldırısı, Ukrayna'dan mültecilerin AB üye devletleri de dahil komşu ülkelere kitlesel olarak göçmesine neden oldu. BMMYK'nın açıkladığı son rakamlar gösteriyor ki Ukrayna'daki savaşın başlamasından bugüne 6 milyon kişinin ülke içinde yerinden edilmesine ek olarak; 7,896,825 kişi mülteci konumuna gelmiştir. AB ve üye devletlerin Ukraynalı mültecilerle acil dayanışma göstermesi, 2015 yazında karşılaşılan kitlesel hareket de başta olmak üzere önceki mülteci hareketlerine verilen tepkilerden farklılık göstermektedir. Savaşlardan ve zulümden kaçan diğer uluslara mensup kişilere karşı devam eden geri-itme operasyonları, AB'nin sığınma ve göç politikalarındaki kimlik siyaseti üzerine son derece politik bir tartışma başlatmıştır. Bu tartışma, mültecilerin korunmalarındaki önceliklerin Avrupa kıtasında ortaya çıkan olaylarda Avrupa menşeili mültecilerin korunmasının bir tercih sebebi olup olmadığını sorusunu ortaya koymaktadır.

Polonya ve Slovakya gibi açıkça mülteci karşıtlığıyla tanınan Vişegrad ülkelerinin şaşırtıcı bir şekilde Ukraynalı mültecilere kucak açmasıyla, Avrupalı mültecilere yönelik olan dolaylı tercihler daha da açık ve görünür hale gelebilmiştir. Ukrayna'ya sınır komşusu olan Polonya, Rusya'nın düzenlediği saldırının hemen ardından kitlesel göçün adresi olunca bu duruma sınırlarını mültecilere açarak cevap vermiştir. Ukraynalı mültecilerin, AB ülkelerine kitleler halinde giriş yapmalarının ardından Avrupa Komisyonu, hızlı bir şekilde 2001 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği'nin etkinleştirilmesi için teklifte bulunmuştur. Bu teklif, AB Bakanlar Konseyi tarafından 4 Mart 2022 tarihinde kabul edilmiştir. Böylece, Ukrayna'daki savaştan etkilenerek kaçan Ukrayna vatandaşlarının, Ukrayna'da yaşayan vatansızlar ve uluslararası koruma veya eşdeğer bir ulusal koruma programından yararlanan üçüncü ülke vatandaşlarının, savaştan önce Ukrayna'da oturma iznine sahip ve kendi ülkelerine güvenli dönüş sağlayamayacak kişilerin geçici koruma statüsünden yararlanabilmelerinin önü açılmıştır. Böylece 4 milyonu aşkın kişi Polonya ve Almanya başta olmak üzere, çeşitli AB üye ülkelerinde geçici korumadan faydalanmaktadır. Geçici koruma, başlangıcından itibaren 1 yıl olarak öngörülmüş olmakla birlikte; Avrupa Komisyonu, 10 Ekim 2022 tarihinde geçici korumanın Mart 2024'e kadar uzatılmasını kararlaştırmıştır. Geçici koruma, genel olarak sağladığı oturma izni, çalışma izni, kendi işini yürütme izni, sağlık ve eğitime erişim izni gibi haklara erişimi sağlamaktadır. Üye devletler içinde hızlı ve sorunsuz bir sosyal ve ekonomik entegrasyon sürecini sağlamak için geçici koruma sahipleri için de bir dizi önlemler getirilmiştir. Bu önlemler kapsamında; AB Yetenek Havuzu ve Komisyon'un hazırladığı işgücü piyasası, mesleki eğitim ve yetişkin eğitimi rehberi gibi iş piyasasına entegrasyonu sağlamaya yönelik programlar da yer almaktadır.

AB'nin, işgücü piyasasına entegrasyon çabalarını da içeren yapısal bir koruma sistemi aracılığıyla önceki toplu yerinden etmelere kıyasla daha hızlı ve daha etkin hareket edebilmesi, olumlu bir gelişme olarak görülebilir. Aynı şekilde mülteci karşıtı politikalarıyla da tanınan Polonya, Avusturya ve Slovenya hükümetlerinin Ukraynalı mültecilere sınırlarını açmaları ve yeni gelenleri sosyal entegrasyon tedbirleriyle karşılamaları insani ve ahlaki bir davranış olarak değerlendirilebilir. Bununla beraber, bu eylemler aynı zamanda AB ve AB üye devletlerinin ırk temelli çifte standart uygulamalarıyla ilgili tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Bu hızlı tepki mekanizmaları ve kapsamlı eylemler ne Arap Baharı'nda meydana gelen kitlesel göçlerde ne de Suriye iç savaşında gözlemlenebilmiştir. Hatta Ukrayna'dan gelen mülteciler söz konusu olduğunda bile, bu mültecilerin Roman

* *Avusturya Uluslararası İlişkiler Enstitüsü ve İstanbul Kültür Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi*

halkları başta olmak üzere farklı etnik kökenden gelmeleri durumunda ayrımcılığa maruz kaldıkları da kayda geçmektedir.

European University Institute (EUI) bünyesinde bulunan Göçe Karşı Halkın Tutumları Gözlemevi'nin (OPAM) yaptığı anket sonuçları; AB'deki sekiz ev sahibi ülkede (Avusturya, Çekya, Almanya, Macaristan, İtalya, Polonya, Romanya ve Slovakya) bulunan Ukraynalı mültecilerin Suriyeli mültecilere kıyasla etnik, kültürel ve sosyo-demografik özelliklerinin kabul kolaylığı açısından önemli faktörler olduğunu ortaya koydu. Kabullenmeyi kolaylaştıran bir başka faktör ise toplumsal cinsiyet perspektifi olarak düşünülebilir. 18-60 yaş arası erkeklerin Ukrayna'dan çıkış yasağı olması nedeniyle Ukraynalı mülteci nüfusunun yüzde doksanı kadın ve çocuklardan oluşmaktadır. Bu durum, Ukraynalı mültecilerin kompozisyonunun ağırlıklı olarak kadın ve çocuklardan oluşması anlamına gelmektedir.

Ukrayna'daki savaş ve mültecilerin savaş bölgelerinden AB'ye kitlesel hareketi, AB'nin sığınma ve uluslararası koruma politikalarının kimlik siyasetinden nasıl etkilendiğine dair tartışmaları gündeme getirmekte ve gün yüzüne çıkarmaktadır. Bu tartışmaların özünde cinsiyet, yaş, ırk ve hatta din açısından "tercih edilen mülteciler" soruları da yer almaktadır. Mültecileri veya geçici koruma sahiplerini kabul etme ve entegre etme konusunda Hristiyan Avrupalı kadınlar ile Müslüman Orta Doğulu Erkekler arasında resmi olmayan bir ayrım yapılıp yapılmadığını zamanla göreceğiz. Bununla birlikte; AB ve üye devletlerinin, mülteci hukukunun temel ilkelerine ve AB müktesebatının temel prensiplerine saygı duyarak tam olarak uygulama konusunda zorluklarla karşılaştıkları açıktır. Bu anlamda, çok sayıda Ukraynalı mülteciye ev sahipliği yapan ülkelerin tutumlarında bir değişiklik olup olmayacağı ve bu durumun AB içindeki diğer koruma altındaki grupları nasıl etkileyeceği bu tartışmalardaki ana sorular olarak gündemi meşgul edecektir.

Kaynakça

BBCNews (2022, 16 Nisan) *Ukraynalı Roman mülteciler neden ayrımcılığa maruz kalıyor?*. https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-61122125. Erişim Tarihi: 13 Şubat 2023.

BMMYK Ukrayna Mülteci Verileri (n.d.) https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine. Erişim Tarihi: 13 Şubat 2023.

European Commission (n.d) *Temporary Protection*. https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/common-european-asylum-system/temporary-protection_en. Erişim Tarihi: 10 Şubat 2023.

European Commission (2022, 10 Ekim) *Solidarity with Ukraine: EU takes new steps to provide certainty and access to employment to beneficiaries of Temporary Protection*. https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&furtherNews=yes&newsId=10430. Erişim Tarihi: 13 Şubat 2023.

Eurostat. (2022, 10 Kasım) *Ukrainians granted temporary protection in September*. https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20221110-2. Erişim Tarihi: 11 Şubat 2023.

ReliefWen (2022, 16 Aralık) *Ukraine Situation Flash Update* No.37. https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-situation-flash-update-37-16-december-2022. Erişim Tarihi: 13 Şubat 2023.

The Economist (2022, 12 Eylül) *Ukrainian refugees are making Poland multicultural again*.

https://www.economist.com/europe/2022/09/01/ukrainian-refugees-are-making-poland-multicultural-again?. Erişim Tarihi: 10 Şubat 2023.

The Humanitarian (2022, 4 Ağustos) *Is Poland's smooth reception of Ukrainian refugees heading for trouble?*. https://www.thenewhumanitarian.org/news-feature/2022/08/04/Poland-Ukraine-refugee-concern-grows. Erişim Tarihi: 10 Şubat 2023.

Venturi, E. ve Vallianatou, A.J. (2022, 30 Mart) *Ukraine Exposes Europe's Double Standards for Refugees*. Chatham House. https://www.chathamhouse.org/2022/03/ukraine-exposes-europes-double-standards-refugees. Erişim Tarihi: 10 Şubat 2023.

Avrupa Birliği'nin Ukrayna'daki Savaşa Tepkisi ve Kadın Barış ve Güvenlik Gündemi

*Gökçen Yavaş**

Rusya, 2021'in özellikle son aylarında yoğunluklu olmak üzere, Ukrayna'nın doğusuna askeri yığınak yaptıktan ve 21 Şubat 2022'de Donetsk ve Luhansk'ı bağımsız birer bölge olarak tanıdıktan kısa bir süre sonra, 24 Şubat 2022'de Ukrayna'ya askeri bir saldırı başlattı. AB kurumları ve AB Üye Devletleri'nin ilk tepkisi, Rusya'nın, Ukrayna'nın toprak bütünlüğü ve bağımsızlığına yönelik saldırısını kınamak oldu. İşgalin başladığı gün gerçekleştirilen Avrupa Birliği Konsey toplantısında Üye Devletler, "Rusya'nın saldırısının uluslararası hukuku ve Birleşmiş Milletler Şartı'nda yer alan ilkeleri ihlal ettiğini" açıkça duyurarak, "Rusya'nın, insan hayatını hedef alan saldırgan eyleminin sonuçlarına katlanacağını" belirttiler.

AB'nin Ukrayna'daki savaşa tepkisinin odak noktalarından biri, AB'nin ilk olarak 2000 yılında 1325 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı ile kabul edilen Kadın Barış ve Güvenlik (KBG) Gündemi çerçevesinde oluşturduğu özellikle "kadın ve güvenlik ilişkisi" konusuna yaklaşımı ve uygulamalarıdır. AB, bu bağlamda, KBG Gündemine yönelik Strateji yayınladığı 2018'den bu yana çatışmalarda cinsiyete duyarlı bir politika yaklaşımı geliştirmeye başladı. 2019'da AB, 2019-2024 yılları arasında KBG'ye ilişkin AB Eylem Planı'nı açıkladı. Böylece AB, KBG Gündeminin "katılım, çatışma önleme, koruma ve yardım ve iyileştirme" olarak sınıflanan dört sütunlu yaklaşımını benimsedi. Öte yandan, mevcut savaş koşullarında AB'nin bu konudaki politikalarının henüz yeterli olmadığı ileri sürülebilir.

AB'nin KBG Gündemiyle ilgili olarak attığı ilk adım, Avrupa Parlamentosu'nun 5 Mayıs 2022'de bir kararın alınması yönündeydi. AP, bu kararla, Komisyon'a Ukrayna'dan gelen özellikle kadın mültecilerin Avrupa'daki haklardan yararlanabilmeleri için "sağlık hizmetleri, çocuk bakımı ve işgücü piyasasına erişim alanları" gibi konuları kapsayan Geçici Koruma Direktifinin tam olarak uygulanmasını garanti etmesi çağrısında bulundu. Bu direktifin, son bir yıl içinde, AB Üye Ülkeleri tarafından uygulandığını ve özellikle kadınlar ve çocuklar üzerinde önemli etkileri olduğunu söyleyebiliriz.

AB, ayrıca, Ukrayna'daki savaş koşullarında cinsiyete ve toplumsal cinsiyete dayalı suçlara yönelik yaptırımlarla ilgili bir başka yaklaşım daha ortaya koydu. Birlik, 14 Kasım 2022 tarihli Konsey Sonuç Bildirgesi'nde, Bağımsız Uluslararası Soruşturma Komisyonu'nun Ukrayna hakkındaki bulgularına dayanarak insani müdahalenin gerekliliğini vurguladı. AB ayrıca, Ukrayna'nın KBG 2021-2025 Ulusal Eylem Planı'nın uygulanmasında bu ülkeye verdiği desteğin de altını çizdi. Bu açıdan, EUAM Ukrayna'nın özellikle 2019'dan başlayarak, toplumsal cinsiyet perspektifinin geliştirilmesine büyük ölçüde katkıda bulunması bekleniyor.

Genel olarak AB, savaş başladığından bu yana Rusya'ya karşı bir dizi kısıtlayıcı önlemler alırken, Ukrayna'ya siyasi, mali, insani, lojistik ve askeri yardım sağladı. Kuşkusuz ki, AB'nin ekonomik, enerji ve güvenlik temelli kaygılarının yanında, insani meseleler de Birlik içinde öncelikli politika alanlarının içinde yer almaktadır. Siviller silahlı çatışmalardan doğrudan etkilenmektedir. Ukrayna'da devam eden cinsiyete ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve Ukrayna'dan gelen mültecilerin yüzde 90'ının kadın ve çocuklardan oluşması bu iddiayı tamamen kanıtlıyor. Bu nedenle, AB'nin Ukrayna meselesine yönelik toplumsal cinsiyete duyarlı politikalarının, özellikle "Kadın Barış ve Güvenlik" Gündemi bağlamında değerlendirilmesi ayrıca önemlidir.

* *Kocaeli Üniversitesi*

AB'nin Ukrayna'daki savaşla ilgili sergilediği en çarpıcı politikalar, 2014 yılında Kırım'ın ilhakından bugüne kadar genişlettiği Rusya'ya karşı uyguladığı kısıtlayıcı tedbirlerle ilgili oldu. AB'nin söz konusu ülkeye karşı uyguladığı kısıtlayıcı tedbirler kısaca şu şekilde sıralanabilir: AB sınırları içinde, diğer tüm kablo ve uydu düzenlemelerinin ve yayın hizmetlerinin yasaklanması; bilim, teknoloji ve araştırma alanlarındaki işbirliği programlarının askıya alınması; Rusya'nın AB sermaye piyasalarına erişimine yönelik kısıtlamalar; Rus bankalarında işlemlerin yasaklanması, söz konusu bankaların SWIFT uygulamasından çıkarılması; AB hava sahasının Rus uçaklarına kapatılması; Rusya'nın saldırısından sorumlu binlerce kişinin ve yüzlerce kuruluşun varlıklarının dondurulması ve onlara getirilen seyahat yasağı; ilgili kişiler için nakliye gibi deniz hizmetlerinin kısıtlanması; Rusya'nın AB ülkelerine petrol ve altın ihracatının kısıtlanması; fikri mülkiyet haklarına uygulanan yaptırımlar; çift kullanımlı mallar için ihracat kontrolleri ve kısıtlamaları; "drone" motorları Rusya'ya ve herhangi bir üçüncü ülkeye ihracat kısıtlamaları.

AB'nin diğer önemli politikaları ise, Ukrayna'ya siyasi, ekonomik ve askeri desteği ve insani konular üzerinedir. Avrupa Komisyonu, bu konuda ilk olarak, "mültecilere geçici koruma, oturma izni ve AB içindeki eğitim ve iş piyasalarına erişim sağlamak" için 2001'de benimsediği Geçici Koruma Direktifini Mart 2022'de etkinleştirdi. Ayrıca, AB, şu ana kadar, Ukrayna'yı ekonomik, sosyal ve mali alanlarda desteklemek için 19,7 milyar Avro üzerinde kaynak ayırdı. Bunlar, "mali yardım, bütçe desteği, acil durum yardımı, krize cevap verme ve insani yardımı" kapsıyor. AB, ayrıca, Avrupa Barış İmkanı kapsamında Ukrayna'ya yaklaşık 3,1 milyar Avro tutarında askeri yardım sağladı. Öte yandan sivil güvenlik sektörü reformunu desteklemek için 2014 yılından bu yana faaliyette olan Ukrayna AB Danışma Misyonu (EUAM Ukrayna), komşu ülkelere mültecilerin geçişinin ve insani yardımın Ukrayna'ya ulaşımının kolaylaştırılması gibi yeni görevler üstlendi. Ayrıca, sıklıkla entegrasyon yoluyla çatışma yönetimi mekanizmasını ortaya koyan AB, Ukrayna için de yine benzer bir yol izledi: Birlik, Ukrayna'nın 28 Şubat 2022'de AB üyelik başvurusu üzerine, 23 Haziran'da Avrupa Konseyi, Ukrayna'ya (ve Moldova'ya) AB'ye katılım için adaylık statüsü verilmesine karar verdi. AB ayrıca, savaş başladıktan sonra ilk kez 3 Şubat 2023'te Kiev'de bir AB-Ukrayna Zirvesi düzenledi. Birliğin Ukrayna'yla gerçekleştirdiği bu 24. toplantısında Ukrayna'ya olan desteğini yineledi; ayrıca barış girişimleri, ülkenin yeniden yapılandırılması, enerji ve üyelik katılım süreçleriyle ilgili konuları ele aldı.

Sonuç olarak, AB, Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik saldırısına kısa sürede yanıt verse de, savaşın sürdüğü düşünüldüğünde, henüz barışın sağlanması için yeterli politikalar uygulamamıştır. Ayrıca belirtmek gerekir ki, İsveç, Fransa, İspanya ve Almanya dahil olmak üzere bazı AB Üye Devletleri, söz konusu şiddet ortamında Feminist Dış Politika yaklaşımını kabul ederken, AB, başlı başına bir aktör olarak, henüz bu yönde bir politika ortaya koyamadı. Dolayısıyla, AB'nin Ukrayna'daki savaşın sona erdirilmesi için, daha fazla toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar geliştirmesi ve olası barış süreçlerine kadınların eşit katılımını sağlayarak, iç ve dış politika mekanizmalarını birlikte etkin hale getirmesi gerekmektedir.

Kaynakça

CEMR (2023) The EU's activation of the Temporary Protection Directive https://inclucities.eu/media-events/news/8-news/152-ukrainian-crisis. Erişim tarihi: 6 Aralık 2022

Council of the European Union (2018) Council Conclusions on Women, Peace and Security. https://www.consilium.europa.eu/media/37412/st15086-en18.pdf. Erişim tarihi: 10 Aralık 2022

Council of the European Union (2019) EU Action Plan on Women, Peace and Security (WPS) 2019-2024. https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11031-2019-INIT/en/pdf. Erişim tarihi: 1 Aralık 2022

Council of the European Union (2022) Council Conclusions on women, peace and security, 14 Kasım. https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/11/14/council-conclusions-on-women-peace-and-security/. Erişim tarihi:10 Aralık 2022

Council of the European Union (2022) Ukraine: Council agrees on further support under the European Peace Facility. https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/10/17/ukraine-council-agrees-on-further-support-under-the-european-peace-facility/. Erişim tarihi: 3 Aralık 2022

European Commission (2022) €18 billion support package to Ukraine for 2023. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_6699. Erişim tarihi: 5 Aralık 2022

European Commission (2022) Commission proposes temporary protection status. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_1469. Erişim tarihi: 3 Aralık 2022.

European Council (2022) Conclusions, 23 June. https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/06/23/european-council-conclusions-on-ukraine-the-membership-applications-of-ukraine-the-republic-of-moldova-and-georgia-western-balkans-and-external-relations-23-june-2022/. Erişim tarihi: 3 Aralık 2022

European Council (2022) European Council Conclusions, 24 February. https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/#invasion/. Erişim tarihi: 2 Aralık 2022.

European Council (2023) EU restrictive measures against Russia over Ukraine (since 2014) https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/. Erişim tarihi: 25 Aralık 2022

European Council (2023) EU-Ukraine Summit, 3 February. https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2023/02/03/. Erişim tarihi: 4 Şubat 2023.

European Parliament (2022) European Parliament resolution of 5 May 2022 on the impact of the war against Ukraine on women. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-05-05_EN.html. Erişim tarihi: 6 Aralık 2022.

European Union External Action (2022) EUAM Ukraine. https://www.euam-ukraine.eu/our-mission/about-us/. Erişim tarihi: 5 Aralık 2022.

Haastrup T (2022) Is a feminist foreign policy possible for the European Union? Envisioning European Lecture Series on Youtube, 21 June. https://www.youtube.com/watch?v=-yLO2msQta0. Erişim: 4 Aralık 2022

The UN Refugee Agency (2022) Ukraine Situation. https://reporting.unhcr.org/ukraine-situation. Erişim tarihi: 10 Aralık 2022

Zilla C (2022) Feminist Foreign Policy SWP Comment No. 48. https://www.swp-berlin.org/publications/products/comments/2022C48_FeministForeignPolicy.pdf. Erişim tarihi: 4 Aralık 2022.

2022'de Küresel Kadın, Barış ve Güvenlik Gündemi

Burcu Özdemir Sarıgil *

20 Ekim 2022'de Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi, Kadın, Barış ve Güvenlik (KBG) gündemindeki ilerlemeyi ve eksiklikleri gözden geçirmek amacıyla açık bir tartışma düzenledi.† Bu tartışma tam anlamıyla bir küresel foruma dönüştü. 80'den fazla BM üye devletinin yanı sıra, bölgesel örgütlerden gelen temsilciler, Sivil Toplum Örgütleri, KBG Çalışma Grubu, BM Genel Sekreteri ve BM Kadın Birimi tartışmaya katıldı. Bir gün boyunca dünyanın farklı yerlerinden veriler paylaşıldı ve mevcut durum tartışıldı. Açık Tartışma'nın teması 'Silahlı Çatışmalardan Zarar Gören Bölgelerde Barışa Giden Bir Yol Olarak Kadınların Direncini ve Liderliğini Güçlendirmek 'olarak belirlendi. Bu tema, tıpkı Afganistan, Ukrayna, İran ve diğer benzer örneklerde olduğu gibi küresel kriz, çatışmalar ve belirsizlik dönemlerinde kadınların direncinin ve liderliğinin önemini vurguladı.

2022 KBG Açık Tartışması, BM Genel Sekreteri'nin COVID-19 salgını sırasında ve sonrasında devam eden bir dizi ciddi gerilemeyi vurgulayan KBG 2022 raporunun sunumuyla başladı. Rapor, Afganistan, Yemen, Sudan, Mali, Burkina Faso, Suriye, Kongo, Lübnan, Myanmar ve Ukrayna dahil olmak üzere çatışmadan etkilenen ülkelerde kadınların gittikçe kötüleşen insani güvenliğini kapsamlı bir şekilde ele aldı. Kadınların barış süreçlerinde ve siyasette anlamlı bir şekilde temsil edilmemesi de bir başka endişe kaynağıydı. Örneğin, 2021'de BM öncülüğündeki barış süreçlerinde ve müzakerelerde kadınların oranının 2020'deki %23'ten %19'a düştüğüne dikkat çekildi. Ayrıca, küresel askeri harcamalar 2,1 trilyon ABD dolarına ulaşırken, kriz ve çatışma ortamlarında kadının insan hakları savunucuları ve sivil toplum için sağlanan finansman keskin bir şekilde azaldı. Genel Sekreter'in 2022 raporu ayrıca kadının insan hakları savunucularına yönelik artan saldırıların altını çizdi ve çatışmalardan etkilenen ülkelerdeki kadın ve kız çocuklarının yanı sıra onlara da koruma sağlanması gerekliliğini vurguladı.

20 Ekim'de gün boyu süren açık tartışmada, KBG gündemine yönelik taahhütler tazelendi ve kriz bölgelerindeki kadınların cesareti övüldü. Önde gelen ulus-ötesi savunuculuk ağı, Sivil Toplum Örgütleri KBG Çalışma Grubu (NGO Working Group on Women, Peace and Security), BM Güvenlik Konseyi'nde kadınların seslerini duyurmada bir merkez ve araç haline geldi. Öte yandan, konuşmacıların çoğu, çatışmalardan etkilenen ülkelerde toplumsal cinsiyete dayalı şiddetteki ürkütücü artışa, tecavüzün hala bir savaş silahı olarak kullanılmasına, yerinden edilmeye ve yoksulluğa vurgu yaptı. COVID-19 sonrasında dünyayı daha iyi hale getirmek için somut adımlar atılması çağrısında bulunuldu.

KBG 2021/2022 Endeksi de sağladığı küresel ölçekteki verilerle KBG gündemindeki güncel durumu daha iyi anlamamıza olanak sağlar niteliktedir. Georgetown Kadın, Barış ve Güvenlik Enstitüsü (GIWPS) ve Barış Araştırmaları Enstitüsü Oslo (PRIO) tarafından geliştirilen KBG 2021/2022 Endeksi, 170 ülkeyi kadınların güçlendirilmesinin üç boyutu olarak belirlediği kapsayıcılık, adaletsizlik ve güvenliği dikkate alarak sıralar. Bulgulara bakacak olursak, Endeks COVID-19 salgınının kadınlara yönelik eşitsizlikleri ve ayrımcılığı artırdığını

* *Bilkent Üniversitesi*

† 20 Ekim 2000 tarihinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kadın, Barış, Güvenlik başlıklı 1325 sayılı kararını oy birliği ile kabul etmiştir. Güvenlik Konseyi'nin 1325 sayılı kararı ve onu takip eden 9 karar küresel Kadın, Barış ve Güvenlik gündeminin normatif çerçevesini oluşturmuştur. Bu kararlarla uluslararası toplum, barış ve çatışma bağlamlarında toplumsal cinsiyetin önemini kabul etmiş ve gündemin 4 temel sütunu olan önleme, koruma, temsil, rahatlatma ve iyileştirme alanlarında adım atmaya söz vermiştir.

ve özellikle kapsayıcılık ve güvenlik boyutlarını ciddi şekilde zedelediğini ortaya koymuştur. Ülke sıralamalarında en kötü performans gösteren veya kadınların yaşam koşulları ve haklarının en kötü olduğu on ülke, Asya ve Afrika'daki kırılgan (fragile) devletlerdir. Taliban rejimi tarafından yönetilen Afganistan sıralamada en sondaki ülkeyken, Afganistan'ı Suriye, Yemen, Pakistan, Irak, Güney Sudan, Çad, Kongo, Sudan ve Sierra Leone izlemektedir. Türkiye'nin KBG Endeksi'nde 170 ülke arasında sıralaması 106'dır. Yelpazenin diğer ucunda, en iyi performans gösteren on ülkenin tümü gelişmiş Batılı ülkelerdir. Bunlar sırasıyla Norveç, Finlandiya, İzlanda, Danimarka, Lüksemburg, İsviçre, İsveç, Avusturya, Birleşik Krallık ve Hollanda'dır.

2022 aynı zamanda bazı cesaret verici gelişmelerin de yılıydı. Kadınların karşılaştıkları güvenlik kaynaklı zorluklar karşısında, Ulusal Eylem

(UEP), ülkelerin iç ve dış politikalarında KBG gündemini uygulamaları ve ilerletmeleri için kritik bir araç olmaya devam etti. İyi haber ise, Aralık 2022 itibarıyla KBG gündemini sahiplenen ve uygulamayı taahhüt eden ülke sayısının 104'e ulaşmasıdır. Türkiye henüz bu ülkeler arasında yerini alamadı. 2020'de Letonya, Slovakya, Malta, Sudan, Kıbrıs ve Azerbaycan ilk UEP'lerini kabul ettiler ve 2021'de onları Meksika, Birleşik Arap Emirlikleri, Güney Afrika, Uruguay, Malavi ve Peru izledi. KBG'yi gündem yapan son iki ülke ise, 2022'de ilk UEP'lerini benimseyen Kazakistan ve Fas oldu.

2022'de KBG gündemi, bölgesel ve alt bölgesel uluslararası örgütler tarafından da geliştirildi. Halihazırda, on iki örgüt (örneğin, Avrupa Birliği, Afrika Birliği, ECOWAS, Güney Afrika Kalkınma Topluluğu, Great Lakes Bölgesi, ECCAS, NATO, Pasifik Bölgesi, Arap Devletleri Ligi) KBG'ye ilişkin eylem planlarını veya stratejilerini geliştirmiştir. Bu bölgesel yapılar, üye devletlerini gündemi uygulamaya teşvik etmeye devam etmektedir. 2022'nin dikkat çeken bir başka önemli gelişmesi de Güneydoğu Asya'da gerçekleşti. Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) ilk kapsamlı eylem planını kabul etti. Özetle, 2022'deki gelişmeler, Kadın Barış ve Güvenlik Gündeminin kabulünden 22 yıl sonra bile gündemin hedeflerine ulaşmanın çetin bir mücadele olduğunu ve umut, dayanıklılık, ısrarlı çaba ve savunuculuk gerektirdiğini bir kez daha kanıtladı.

Kaynakça

ASEAN Regional Plan of Action on Women, Peace and Security (January 2022), https://asean.org/wp-content/uploads/2022/11/32-ASEAN-Regional-Plan-of-Action-on-Women-Peace-and-Security.pdf. Erişim Tarihi: 1 Şubat 2023.

NGO Working Group on Women, Peace and Security, https://www.womenpeacesecurity.org/ Erişim Tarihi: 1 Şubat 2023.

Georgetown University's Institute for Women, Peace and Security & The Peace Research Institute Oslo (PRIO) (2022) Women Peace and Security Index 2021/22, https://giwps.georgetown.edu/wp-content/uploads/2021/11/WPS-Index-2021.pdf. Erişim Tarihi: 3 Şubat 2023.

Security Council Open Debate on Women and Peace and Security, (November 2022) https://www.youtube.com/watch?v=XtJn4Bh--MQ. Erişim Tarihi: 31 Ocak 2023.

Women Peace and Security Programme of the Women's International League of Peace and Freedom, National Action Plans by Region, https://1325naps.peacewomen.org/index.php/nap-overview/. Erişim Tarihi: 31 Ocak 2023.

Koruma Sorumluluğu ve Kadın, Barış ve Güvenlik (KBG) Gündemi

*Aslıhan Turan Zara**

Koruma Sorumluluğu ve Kadın, Barış ve Güvenlik Gündemi (KBG) henüz kurumsallaşamamış normlardır. Her iki belge de uluslararası topluma kitlesel suçların önlenmesi, karşılık verilmesi ve durdurulması konusunda rehberlik sunmakta ancak uluslararası toplum hala geleneksel ataerkil kavramların kontrolü altındadır. Egemenlik, devlet güvenliği, sert güç, erkek devlet adamları ve diplomatlar tarafından çok daha fazla dile getirilirken; insan haklarına yapılan vurgu, kitlesel vahşet suçlarının önlenmesinde kadınların rolü, uluslararası ilişkiler pratiğini hala daha az etkilemekte. Ulusal ve uluslararası düzeydeki patriyarkal uygulamalar çatışmalı alanlarda baskın bir şekilde ortaya çıkmakta, bu da toplumsal cinsiyet kavramıyla ele alınacak koruma sorumluluğu prosedürlerini giderek daha önemli hale getirmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı üzerinden bakış açısı, kadınların erken uyarı sistemlerine dahil olmaları, uzlaşma görevlerine ve insancıl trajedilere müdahale özel komisyonlarında rol almaları koruma sorumluluğuna yeni bir perspektif ve geniş bir kapsam sunacaktır.

Koruma Sorumluluğu Raporu kadının rolü ve çatışmaya bağlı cinsel şiddet ile ilgili açık maddelere haiz değildir, cinsel şiddeti savaş suçu ve kolektif güvenliğe karşı tehdit olarak Kabul eden BM Güvenlik Konseyi'nin 2008 yılında kabul ettiği 1820 kararına dayanarak, savaş suçları içinde değerlendirir. Ancak bu yaklaşım, kadının yerini kitlesel suçların kurbanı olmakla, Koruma Sorumluluğunun kapsamını da cinsel suçlarla sınırlamakadır. Koruma Sorumluluğu çerçevesini genişletmek, Koruma Sorumluluğu ile KBG Gündemi arasında bir bağ kurmak ve her iki normun en iyi uygulamasını oluşturmak üzere BM Genel Sekreteri tarafından 2020'de hazırlanan 12. Raporu, "Müdahaleyi Öncelik Yapmak ve Müdahale Olanaklarını Güçlendirmek: Kadınlar ve Koruma Sorumluluğu", kitlesel vahşet suçlarının önlenmesinde toplumsal cinsiyet açısını aralayarak, Koruma Sorumluluğu'ndaki bu boşluğu doldurmayı amaçlamıştı. Cinsiyet perspektifini Koruma Sorumluluğu'na entegre etmeye yönelik bu girişimin amacı, kadınlara, bir değişim aracı olarak, toplu vahşet suçlarının önlenmesinde ve karşılık verilmesi aşamasında müzakere süreçlerinde eşit ve anlamlı bir şekilde rol verilmesiydi. Bu kapsamda, 12. Rapor'un odaklandığı hususlar, kadınları eşit ve anlamlı şekilde sahadaki çalışmalara dahil ederek, "vahşetin bütünsel olarak önlenmesi" için "önlemede ve korumada kadının hayati rolü" idi. Koruma Sorumluluğunun bu yönde geliştirilmesi gereksinimi de, kadınların "önleme ve koruma" süreçlerinde sağlayacakları meşruiyet, temsiliyet ve sürdürülebilirlik aracılığıyla Koruma Sorumluluğuna vereceği güç ile gerekçelendirilmişti.

Suriye, İran, Ukrayna veya Afghanistan gibi son dönemdeki örnekler de uluslararası topluma, kadının, savaşların ve çatışmaların sadece kurbanı olmadıklarını hatırlattı. Kadınlar, ülkelerini savunmak için orduya katılmakta, hukuk dışı kararları protesto etmekte, haklarını savunmak için devlete karşı durmaktalar. Kadınlar, aktif olarak siyasetin her yönünün ve değişimin kalbinde yer almaktalar. Bu sebeple kadınları, eşit olanaklarla ve görevlerle, vahşet suçları erken uyarı ve önleme sistemlerine dahil etmek oldukça önemli. Sivil toplum örgütleri BM Güvenlik Konseyi'ne hitaben hazırladıkları Açık Mektup (2022) ile dünya çapında tırmanan ve geniş çağlı şiddet ve çatışmaları ele aldılar. Bu metin ile Ukrayna'da çoğunluğu kadın olmak üzere sivil halkların yerlerinden olmalarına ve haklarının çiğnenmesine; Afganistan'da toplumsal cinsiyet krizlerine ve askeri patriyarkanın yükselişine; Etiyopya ve Myanmar'da cinsel şiddete; Kolombiya'da kadın liderlerin öldürülmesine dikkat çektiler. Tüm bu örnekler kadınların, hem barış ve güvenlik sağlama/inşa etmede eşit ve anlamlı rol almasının önemini, hem de

* *Barcelona Open University*

kadınların haklarını ve cinsiyet eşitliğini güvence altına alacak mekanizmaların oluşturulmasının gerekliliğini tekrar uluslararası gündeme taşıdı.

Suriye için oluşturulan Soruşturma Komisyonu ve Myanmar Özel Raportörü de cinsel şiddetin kitlesel vahşet suçlarının bir parçası olduğunu ve Koruma Sorumluluğu stratejileri ile ele alınması gerektiğini bildirmişti. İnsan Hakları Konseyi'nin son kararlarına baktığımızda, kadına karşı şiddetin temel endişelerden biri olduğunu ve bu kapsamda yürütülen özel prosedürlerin çoğunlukla kadınların liderliğinde olduğunu görüyoruz. Ancak uluslararası mekanizmaların, ulusal ve uluslararası yapılar üzerinde dönüştürücü bir etkiye sahip olması için daha net toplumsal cinsiyet odağına ve mekanizmalara ihtiyacı bulunmakta. Örneğin, NATO, KBG Gündemi ile angaje olmasına ragmen, Ukrayna'da askeri kuvvetle birlikte Cinsiyet Danışmanları'nı operasyona dahil etmekte başarı göstermedi. 2022 senesi boyunca, uluslararası hukuk ve insan hakları, krizler ve çatışmalar sırasında ihlal edilmeye devam etti ama ne yazık ki, ne Koruma Sorumluluğu ne de KBG, BM kararlarında, hak ettikleri yeri buldu. 2022'de Koruma Sorumluluğuna 13 kez referans verildi, ancak her kararda "devletlerin kendi haklarını koruma sorumluluğu…" vurgusu yapıldı, fakat uluslararası toplum sorumluluğu veya KBG Gündeminin kurumsallaştırılması dillendirilmedi.

BM Genel Konseyi, 2022 yazında, 24 Haziran'ı Uluslararası Diplomasi Kadınları Günü olarak ilan etti ve "kadınların diplomasiye katılımlarının, barış ve güvenliği sağlamada hayati rolleri" olduğunu vurguladı (A/RES/76/269). Kadınların barış müzakerelerinde vahşet suçlarının önlenmesinde yerleri ve rolleri ile ilgili bilinçlenmenin oluştuğu ve gelişmelerin olduğu inkar edilemez. Bununla birlikte, sahada görev yapan kurumsal mekanizmalar hala daha vahşet suçlarını önleme prosedürlerine kadınları nasıl dahil edeceklerine dair ve toplumsal cinsiyet kavramını içeren bir Koruma Sorumluluğunun nasıl dizayn edileceğine dair bir çerçeveye sahip değiller. Suriye, Ukrayna, Orta Afrika Cumhuriyeti veya Demokratik Kongo Cumhuriyeti örnekleri kadınların diplomaside yetersiz temsil edildiğini ve ilerlemelerine patriyarkal yaklaşımların engel olduğunu göstermekte. BM Güvenlik Konseyi raporu da kadın liderlere ve kadın insan hakları savunucular susturmaya yönelik saldırıların sorumlularının devletler olduğunu belirtti. Bu şartlar altında, sivil toplum da kadınların karşılaştığı yıldırma ve saldırma politikalarına karşı durmak için yeterli desteği bulamamakta. Somali, Afghanistan ve Yemen'de KBG yaklaşımlı kararların alınması için pek çok toplantı yapılmakta olsa da, kadın hakları savunucularını destekleyecek siyasi ve maddi desteğe henüz ulaşamamaktalar.

KBG Gündemi ve 12. Rapor ışığında, toplumsal cinsiyet yaklaşımıyla Koruma Sorumluluğunun kurumsallaşması, kitlesel vahşet suçlarının önlenmesinde ve karşılık verilmesinde güçlü bir uluslararası mekanizma oluşturacaktır. Bu düzen içinde ise erken uyarı sisteminden barışın inşası müzakerelerine kadar, kadınlar eşit katılımla yer almalılar. Bu konuda özenle çalışan Global Network of R2P Focal Points Meeting, Eylül 2022'de 10. Genel Toplantısı'nda vahşet suçlarına bütünsel tepki verebilmenin ancak Koruma Sorumluluğu ve KBG Gündemi arasında yakın işbirliği kurulmasıyla mümkün olacağı vurgusunu yaptı. Patriarkal uluslararası toplumun, hedefleri ve mekanizmaları açısından toplumsal cinsiyet bakış açısına sahip bir topluma dönüşümünde uluslararası sivil örgütler ve sivil aktivizm hayati rol oynamakta.

Kaynakça

Global Center for the Responsibility to Protect (2022, 3 Kasım) Summary of the 10th Annual Meeting of the Global Network of R2P Focal Points. https://www.globalr2p.org/publications/summary-of-the-10th-annual-meeting-of-the-global-network-of-r2p-focal-points/. Erişim Tarihi: 31 Ocak 2023.

Global Center for the Responsibility to Protect (2020) *Prioritizing prevention and strengthening response: women and the responsibility to protect, 2020*. https://www.globalr2p.org/resources/prioritizing-prevention-and-strengthening-response-women-and-the-responsibility-to-protect-2020/. Erişim Tarihi: 31 Ocak 2023.

Morais, D. & Turner, S. (2022, 22 Ağustos) *The Future of Women, Peace and Security at NATO.* TPQ. Retrieved at January 31, 2023 from http://transatlanticpolicy.com/article/1146/the-future-of-women-peace-and-security-at-nato. Erişim Tarihi: 31 Ocak 2023.

NGO Working Group on Women, Peace and Security (2022) Open Letter to Permanent Representatives to the United Nations in advance of the annual Open Debate on Women, Peace and Security. https://www.womenpeacesecurity.org/resource/open-letter-un-wps-2022/. Erişim Tarihi: 1 Şubat 2023.

Office of the Special Representative of the Secretary-General on Sexual Violence in Conflict. (2022, 23 Mayıs). *Evans-Sahnoun Lecture on R2P, Hosted by the Global Centre for the Responsibility to Protect and the PM of Ireland, "The Relationship between R2P and the WPS Agenda: Addressing the Gender Dimensions of Atrocity Prevention"*, Keynote Lecture of SRSG Patten. https://www.un.org/sexualviolenceinconflict/statement/evans-sahnoun-lecture-on-r2p-hosted-by-the-global-centre-for-the-responsibility-to-protect-and-the-pm-of-ireland-the-relationship-between-r2p-and-the-wps-agenda-addressing-the-gender-dimen/. Erişim Tarihi: 31 Ocak 2023.

UN Security Council Report (Ekim 2022) Women, Peace and Security.https://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2022-10/women-peace-and-security-10.php. Erişim Tarihi: 1 Şubat 2023.

Akdeniz Kadın Arabulucular Ağı (AKAA)

*Esra Dilek**

Son yıllarda, kadınların barış süreçlerine katılımı artmış olsa da bu süreçlerde kadınların karar alıcı rollerde bulunma oranları halen kısıtlı. 1992-2019 yılları arasında, dünyadaki barış süreçlerinde kadınlar müzakerecilerin ortalama olarak yüzde 13'ünü, arabulucuların yüzde 6'sını ve imzacıların yüzde 6'sını oluşturmuşlardır.

2022 yılı Akdeniz bölgesinde kadınların arabuluculuk aktiviteleri bakımından yoğun geçmiştir. 2017'de bölgesel bir ağ olarak kurulan Akdeniz Kadın Arabulucular Ağı (AKAA), 2022 yılı boyunca Suriye, Afganistan ve Fas gibi bölge ülkelerindeki süreçlerin incelendiği ve kadınların rolünün tartışıldığı aylık toplantılar düzenlemiştir. Mart ayında, AKAA NATO tarafından düzenlenen Orta Doğu ve Kuzey Afrika Bölgesinde Kadın Barış İnşacılarına odaklanan bir etkinliğe katılmıştır. Nisan ayında, AKAA Suriye'deki çatışmanın çözümünde kadınların rolünün tartışıldığı 'Suriye: Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Siyasi Sürece Bakış' başlığıyla bir webinar düzenlemiştir. Ekim ayında, ağ üyeleri Avrupa Birliği Barış Arabuluculuğu etkinliğine 'Kadınların Barış İnşasına Anlamlı Katılımı' paneliyle katılmıştır. Son olarak, Aralık 2022'de AKAA, İtalya Dışişleri Bakanlığı tarafından her yıl düzenlenen bir üst düzey inisiyatif olan MED Diyalogları (MED Dialogues) toplantılarına katılmıştır. 2022 yılında, AKAA ağının 2019'da kurulan Türkiye grubu ise yerel düzeyde kadın kooperatiflerinin faaliyetlerinin Türkiye'nin yedi farklı bölgesinde 14 ilde yapılan çalışmayla incelendiği bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmanın raporu 2023 yılı içerisinde ağın web sayfasında yayınlanacaktır. Rapor, öncelikli olarak Türkiye'deki kadın kooperatiflerinin kadınların toplumdaki konumunu ne şekilde desteklediği üzerine yoğunlaşmaktadır.

Kadınların barış süreçlerine müzakereci, arabulucu ve/veya imzacı olarak katılımı barışın kalıcılığını önemli ölçüde etkilemektedir (O'Reilly vd. 2015). Ancak, araştırmalar kadınların barış süreçlerine doğrudan katılımının barış anlaşmasının imzalanması ve uygulanması olasılığını kendiliğinden arttırmadığını göstermektedir (Paffenholz vd. 2016). Kadınların *anlamlı* katılımı sayısal katılımdan daha önemli olmaktadır. Anlamlı katılımdan kastedilen; kadınların karar alıcı pozisyonda olduğu ve toplumsal süreçlerin içeriğine şekil verme yetkisinin olduğu katılım türüdür.

Arabuluculuk anlamlı katılımın gerçekleştirildiği en önemli rollerdendir. Arabuluculuk, üçüncü bir tarafın çatışma veya anlaşmazlık yaşayan taraflara, anlaşmazlığı önlemek, yönetmek veya çözmek amacıyla, bütün taraflarca kabul edilen bir anlaşmaya varmalarına yardımcı olma sürecini kapsamaktadır. Arabulucular, yerel, ulusal ve uluslararası düzeylerde çatışmaların çözümü için aktif olarak çalışmaktadırlar. Kadınları sistematik bir biçimde içeren arabuluculuk stratejileri, barış süreçlerine kamuoyu desteğini artırmakta ve bu süreçlerin kalıcılığına olumlu etki yapmaktadır. 2017 yılından itibaren sayıca artan ve kadın arabuluculardan oluşan AKKA gibi bölgesel ağlar aktif olarak kadınların farklı kulvarlarda (multi-track) barış süreçlerine anlamlı katılımını desteklemekte ve yerel düzeyde çatışma önleme mekanizmalarını kuvvetlendirmek amacıyla çalışmaktadır.

2022 yılı itibariyle AKAA Akdeniz bölgesine coğrafi ve/veya kültürel olarak bağlı olan 26 üye ülkeden oluşmaktadır. Ağın temel amacı, barış süreçlerinde kadınların aktif katılımını artırmak ve yerel ve uluslararası

* *İstanbul Politikalar Merkezi*

düzeyde üst düzey kadın arabulucuların görevlendirilmelerini sağlamaktır. AKAA, Bölgesel Kadın Arabuluculuk Ağları Küresel Birliği'nin bir parçasıdır. Bu birlik, BMGK 1325'in politika yapıcılar ve karar alıcılar tarafından uygulanmasını ve kadınların dünyada barış ve güvenlik ile ilgili alanlara anlamlı katılımının sağlayacak koşulların desteklenmesi amacıyla oluşturulmuştur. AKAA, Akdeniz bölgesinde kadın arabulucular arasında ağ kurma (networking) kapasitesinin eksikliğini gidermek amacını gütmektedir. Bu doğrultuda, AKAA, kapasite geliştirme, savunuculuk, deneyim paylaşımı ve yerel inisiyatifler gibi alanlarda aktiviteler yürütmektedir.

AKAA gibi ağlar, ağ kurma (networking), deneyim paylaşımı ve kapasite geliştirme olanakları sunarak kadınların arabuluculuk rollerini desteklemekte ve toplumsal süreçlere anlamlı katılımını güçlendirmektedir. Kadınların son beş yılda gerçekleşen barış süreçlerinde arabulucuların yüzde 11'ini ve 1992-2019 yılları arasında ise yüzde 6'sını oluşturduğunu göz önünde bulundurduğumuzda, kadınların anlamlı katılımı açısından ilerlemenin yavaş olduğu düşünülebilir. Bölgesel kadın ağları bu açığı kapatmayı amaçlamaktadır. Bu ağlar, yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde kadınların barış süreçlerine ve daha genel anlamda toplumsal süreçlere anlamlı katılımını sağlayan alanlar yaratmaktadır. Son yıllarda Akdeniz bölgesinde gerçekleşen gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda- Suriye, Libya, Fas ve Mısır'daki toplumsal gelişmeler dahil olmak üzere- kadınların katılımını destekleyen girişimlerin daha da önemli hale geldiğini söyleyebiliriz.

Kaynakça

Council on Foreign Relations. (2022). Women's Participation in Peace Processes. Retrieved January 10, 2023 from https://www.cfr.org/womens-participation-in-peace-processes/

Global Alliance of Regional Women Mediator Networks. (2022). *About Us*. Retrieved January, 10, 2023 from https://www.globalwomenmediators.org/about/.

MWMN. (2022). *MWMN: About Us*. Retrieved January, 10, 2023 from https://womenmediators.net/the-network/.

O'Reilly, M., Ó Súilleabháin, A & Paffenholz, T. (2015). Reimagining Peacebuilding: Women's Roles in Peace Processes. New York: International Peace Research Institute.

Paffenholz, T., Ross, N., Dixon, S., Schluchter, A.-L., and True, J. (2016). *Making Women Count- Not Just Counting Women: Assessing Women's Inclusion and Influence on Peace Negotiations*. The Graduate Institute of International and Development Studies and UN Women.

UN Department of Political Affairs. (2017). *Guidance on Gender and Inclusive Mediation Strategies United Nations*. Retrieved January, 10, 2023 from https://dppa.un.org/en/guidance-gender-and-inclusive-mediation-strategies.

UN Women. (2019). *Increasing Women's Participation in Mediation Processes: What Roles for the United Nations, Regional Organizations and Member States?* Retrieved January, 10, 2023 from https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2021/Increasing-womens-participation-in-mediation-processes-en.pdf.

ASEAN Kadın, Barış ve Güvenlik Eylem Planı

*Ayşegül Gökalp Kutlu**

Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) Kadın, Barış ve Güvenlik Eylem Planı 5 Aralık 2022'de kabul edildi. ASEAN geçtiğimiz on yılda BM Kadın, Barış ve Güvenlik (WPS) gündeminin hedeflerini somut bölgesel stratejilere ve eylemlere dönüştürmek ve bölgesel bir eylem planının kabul edilmesi için istikrarlı adımlar atmaktaydı. Daha önce Filipinler 2010, Endonezya ise 2014 yılında ilk Ulusal Eylem Planlarını (UEP), 2017 ve 2021'de ise ikinci UEP'lerini kabul etmişlerdi. Filipinler, ayrıca, Bangsamoro Özerk Bölgesi Kadın, Barış ve Güvenlik Eylem Planı'nın 2020 yılında kabul edilmesiyle bölgede BM Kadın, Barış ve Güvenlik gündemini yerelleştiren ilk ülke oldu.

ASEAN üye devletleri arasında 1967'den beri çatışma olmamış olsa da devlet-içi çatışmalar ve iklim değişikliğinin tetiklediği doğal afetler bölgenin kendine özgü güvenlik sorunlarını oluşturmaktadır. 2022 sonu itibariyle Güney Tayland'daki çatışmalar, Myanmar'da Rohingya sorunu ve 2021'deki askeri darbenin yarattığı istikrasızlık hala çözülmemişken, 2022 boyunca bölge ülkeleri iklim değişikliği, doğal afetler ve sınıraşan hava kirliliğinin etkileri ile de baş etmeye çalışmıştır. Siber güvenlik bölgede ayrıca bir güvenlik sorunu haline gelmiştir; ASEAN ülkelerinin nüfusunun çoğunluğu 30 yaşın altındadır ve Güneydoğu Asya, mobil internette en çok vakit geçirilen bölgedir. ASEAN Kadın, Barış ve Güvenlik Eylem Planı'nı değerlendirirken tüm bu geleneksel ve yeni güvenlik endişelerini göz önünde tutmak gerekmektedir.

ASEAN Bölgesel Eylem Planı "katılım" başlığında karar alma ve barış süreçlerinin her düzeyinde kadınların temsilini artırmayı hedeflemektedir. Bölge genelinde ulusal parlamentolarda kadınların temsil oranı ortalama %20 iken Filipinler, Vietnam ve Laos'ta dünya ortalaması olan %25,5'in de üstündedir. 2022 yılında Filipinler'de Sara Duterte başkan yardımcısı olarak görevine başlarken, Myanmar'da 25 yıldan sonra yapılan ilk özgür seçimlerde devlet başkanı olarak seçilen ancak 2021 yılındaki askeri darbeden sonra ev hapsine mahkum edilen Nobel Barış Ödülü sahibi Aung San Suu Kyi, 2022 yılının sonunda çeşitli iddialarla toplam 33 yıllık bir hapis cezasına çarptırılmıştır. Kadınların barış koruma operasyonlarına katılımı bağlamında, ASEAN üyeleri 2022 yılında BM Barış Gücü'ne 387'si kadın personel olmak üzere 4,322 personel görevlendirmiştir. Barış görüşmelerine kadınların katılımı açısından değerlendirildiğinde ise bölgede iyi örnekler mevcuttur. Endonezya'da 2000lerin başındaki Orta Sulawesi ve Maluku bölgelerindeki çatışmayı sona erdirmek için yapılan barış görüşmelerinde Müslüman ve Hıristiyan taraflardan kadın temsilciler bulunurken, Filipinler'de 30 yıldır Moro İslami Kurtuluş Cephesi ile yaşanan çatışmayı sona erdirmek için hükümetin görevlendirdiği müzakere ekibinin liderliğini bir kadın temsilci – Prof. Miriam Coronel-Ferrer– üstlenmiş ve Filipinler hükümetinin müzakere ekibinin yarısından fazlasını kadınlar oluşturmuştur. Bu iyi örneklere rağmen, on ASEAN üyesinden yedisi hala toplumsal cinsiyeti barış ve güvenlik görüşmelerine dahil edecek bir resmi mekanizma oluşturmamıştır.

"Önleme" başlığı açısından değerlendirildiğinde, ASEAN Eylem Planı çatışma, şiddet ve afetlerin önlenmesi, siber-güvenlik tehditleri, iklim değişikliği ve toplumsal cinsiyete duyarlı erken uyarı mekanizmalarının kurulmasına odaklanmaktadır. Plan'da siber güvenliğe yönelik vurgu oldukça dikkat çekicidir. ASEAN'ın genç nüfusu ve COVID-19 sürecinde artan internet maruziyeti düşünüldüğünde, aşırılıkçı örgütler için internet kolay

* *Kocaeli Üniversitesi*

bir militan toplama ve eğitme aracı haline gelmiş, yüksek internet kullanımı kadınların ve kız çocuklarının cinsel istismar ve sömürüye maruz kalma riskini artırmıştır.

"Koruma" başlığında ASEAN Planı kadınların ve kız çocuklarının çatışma, çatışma sonrası, barış inşası ve insani krizler sırasında cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddetten korunmasına odaklanmaktadır. Bölgedeki yüksek yoksulluk, yolsuzluk ve gelir eşitsizliği kadınların güvenliğini tehdit etmektedir. Altın Üçgen olarak isimlendirilen Tayland, Myanmar ve Laos'un kesişim bölgesi, ülkelerin aldığı önlemlere rağmen (ya da bu önlemlerin etkisizliği nedeniyle) dünyada uyuşturucu, insan ve seks ticaretinin merkezi halindedir. Bölgede yerli ve göçmen kadınlar insan ticaretine konu olmakta, fuhuşa, zorla çalıştırılmaya veya taşıyıcı anneliğe zorlanmaktadır. Tayland'ın hala yürürlükte olan 1996 Fuhuşu Önleme ve Durdurma Yasası seks ticaretinin suç ortaklarından ziyade seks işçilerini cezalandırmaktadır. Bölge, son on yılda küresel taşıcıyı annelik sektörü bağlamında da popüler hale gelmiş ancak Tayland ve Kamboçya'da yasaklayıcı düzenlemelerin gelmesi ve Laos'ta konunun yasal olarak düzenlenmemiş olması, taşıyıcı annelerin suçlanmasına, insan kaçakçılığından hüküm giymelerine ve kaderlerine terk edilmelerine neden olmuştur. Plan bu sorunlara çözüm üretmemektedir.

Bölge iklim değişikliğinin ve doğal afetlerin etkilerini çarpıcı bir şekilde hissettiği için, Plan'ın "rahatlama ve iyileşme" başlığı özellikle doğal afetlere ve kadınların ve kız çocuklarının afetlerle birlikte artan kırılganlığına dikkat çekmektedir. Plan COVID-19 salgınını da çatışma ve insani kriz ortamlarındaki kadınların ve kız çocuklarının karşılaştığı riskleri artıran bir faktör olarak kabul etmektedir. 2020-2021 ASEAN zirveleri COVID-19 salgını sürecinde kadınların rollerine ve katkılarına dikkat çekmişse de, Plan kadınların salgın boyunca COVID-19 görev güçlerinde az sayıda temsil edildiğini, hatta üç ASEAN üyesinde ilgili karar alma ve uygulama alanlarında kadınların hiç olmadığını vurgulamaktadır. Plan'ın bu başlıkta temel eksiği ise mülteci kadınları içermemesidir. Myanmar'da Arakan bölgesindeki çatışmalar ve darbe sonucunda 1,4 milyon kişi yerinden edilmiştir, ancak tüm Plan'da 'mülteci' sözcüğü sadece bir defa ve güvenlik sektörünün mülteci kadınların ihtiyaçlarına yönelik eğitim ve donatımı ile ilgili olarak kullanılmıştır.

ASEAN Planı'nın son başlığı ise "Uygulama, Koordinasyon, Raporlama, İzleme ve Değerlendirme" matrisidir. BM Kadın Birimi izleme ve değerlendirmeyi yüksek etkili bir eylem planının olmazsa olmazı olarak kabul etmektedir; bu sebeple Plan'daki düzenli raporlama, cinsiyet bazlı veri toplanması, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme ve Kadın, Barış, Güvenlik gündeminin yerelde uygulanması gibi hedefler ASEAN Planı'nı yüksek etkili bir Plan yapmak için önemli noktalardır.

Sonuç olarak, Güneydoğu Asya'da Kadın, Barış ve Güvenlik gündeminin hayata geçirilmesi sadece kadınların siyasete ve barış süreçlerine katılmasının sağlanması veya aşırılığın, sınır aşan suçların, toplumsal çatışmaların önlenmesi ile ilgili değildir; aynı zamanda iklim değişikliği, doğal afetler, göç, yerinden edilme, salgınlar ve siber-güvenlik ile ilgili politikaları da gerektirmektedir. Eksikliklerine rağmen ASEAN Planı üye devletlerin hükümetlerini, yerel yönetimleri ve sivil toplum örgütlerini toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için kapsamlı bir bakış açısıyla bir araya getirmek yönünde atılmış önemli bir adımdır.

Kaynakça

ASEAN (2020). *Regional Study on Women, Peace and Security*. Retrieved January 12, 2023, from https://asean.org/book/asean-regional-study-on-women-peace-and-security/

BBC. (2022, December 30). *Aung San Suu Kyi jailed for a further seven years*. Retrieved January 12, 2023, from https://www.bbc.com/news/world-asia-64123149

Beech, Hannah. (2022, December 11). *The surrogates forced to raise the children themselves*. Irish Times. Retrieved January 12, 2023, from https://www.irishtimes.com/health/your-family/2022/12/11/the-surrogates-forced-to-raise-the-children-themselves/

Lintner, Bertil. (2022, November 28). *Guide to Investigating Organized Crime in the Golden Triangle: Chapter 4 — Human Trafficking*. Retrieved January 12, 2023, from https://gijn.org/2022/11/28/organized-crime-guide-golden-triangle-human-trafficking/

Nguyen, Ha. (2019, October 9). *Google Reports Highest Mobile Internet Use is in ASEAN Region*. VOA News. Retrieved January 12, 2023, from https://www.voanews.com/a/silicon-valley-technology_google-reports-highest-mobile-internet-use-asean-region/6177316.html

United Nations Peacekeeping. (2022). Retrieved January 12, 2023, from https://peacekeeping.un.org/en/data-troop-and-police-contributions

COP27 İklim Konferansına Dair Çıkarımlar

*Umay Yılmaz**

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Taraflar Konferansı'nın yirmiyedincisi olan COP27, 6-18 Kasım 2022 tarihleri arasında Mısır'ın Şarm El-Şeyh kentinde gerçekleştirildi. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin gereklerinin gözden geçirildiği ve iklim değişikliğiyle mücadelede yeni yaklaşımların tartışıldığı konferansa dünyanın farklı ülkelerinden yaklaşık 40 bin temsilci katıldı.

COP toplantılarının birincil amacı, iklim değişikliği ile mücadelede kaydedilen ilerlemeyi gözden geçirmek, devam eden anlaşmalara ilişkin uygulamaları değerlendirmek ve sera gazı emisyonlarını ve iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini azaltmak için yeni yolları değerlendirmektir. COP toplantıları, ülkelerin, iklim krizini çözmek için birlikte çalışmaları için bir platform sağladığı için çok önemlidir. İklim değişikliği, tüm ülkelerin koordinasyonu ve iş birliği ile çözülebilecek küresel bir sorundur ve COP toplantıları, bunun için halihazırda var olan tek mekanizmadır. Ayrıca ülkeler, COP toplantıları sırasında düşük karbonlu ekonomiye geçişi hızlandırmanın yeni yollarını tartışıp müzakere ederler.

2022 yılında gerçekleşen COP27, Rusya-Ukrayna savaşı, küresel enflasyon, gıda krizi, enerji krizi, pandemi sonrası etkiler ve orman yangınları, seller ve diğer aşırı hava koşulları gibi iklim temelli doğal afetlerin gölgesinde toplanan bir konferans oldu. Bu sebeple beklentileri karşılayan, tatmin edici bir buluşma olduğunu söylemek mümkün değil.

Zirvede yaşanan en önemli gelişme, uzun ve zorlu bir müzakere sürecinden sonra, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı kırılgan olan ülkeler için bir kayıp ve hasar fonu kurulması oldu. Bu, iklim değişikliğinin yol açtığı zarar ve kayıplara yönelik mali desteğin geçtiğimiz yıllarda gündeme dahi alınmaması nedeniyle böyle bir fonun kurulması COP adına önemli bir gelişmedir. Fonun nasıl işletileceği yani kimin, ne kadarı, kime ödeyeceği konusu 2023 Kasım ayında Birleşik Arap Emirliklerinin ev sahipliğinde düzenlenecek olan COP28'de görüşülerek sonuçlandırılacak.

COP27, Sözleşme gereklerinin diğer alanlarında özellikle ulusal katkı beyanları ve fosil yakıtlardan kademeli çıkış gibi konularda COP27 bir hayal kırıklığı yarattı. 2021'de toplanan COP26'da yapılan kömürden kademeli çıkışla ilgili öneri COP27'de de bir sonuca ulaşmadı. Revize edilen ulusal katkı beyanları ise Paris Anlaşması'nın ortalama sıcaklık artışını 1,5°C'de tutma hedefini karşılamak için yeterli olmadı.

Türkiye'den Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum, COP27'deki Liderler Zirvesi'nde Türkiye'nin güncellenmiş ulusal katkı beyanını açıkladı. Bakan Kurum'un açıklamasına göre Türkiye'nin emisyon azaltım hedefi 2030'a kadar artıştan yüzde 41 azaltım şeklinde olacak. Bu hedef daha önce yüzde 21 idi. Emisyonların pik yapacağı tarih ise 2038 olarak belirlendi.

Sonuç olarak, antropojenik (İnsan kaynaklı) iklim değişikliği, dünyanın şimdiye kadar yaşadığı en önemli, kompleks ve dinamik tehdit. İklim krizinin olumsuz etkilerini şimdiden gözlemliyoruz ve bu etkilerin her geçen yıl artarak insanlık için bir kriz haline gelmesini engellemek için hedefler ve vaatlerden çok somut adımlar atılması gerçeği COP27'de bir kez daha ortaya çıktı.

* *OMÜD*

Kaynakça

COP27 (2022) Focus on Solutions Concludes COP27's Thematic Days Program. https://cop27.eg/#/news/258/Focus%20on%20Solutions%20Concludes%20C. Erişim tarihi: 9 Şubat 2022.

Inspired PLC. (2022, Kasım) COP27 Insights Hub. https://inspiredplc.co.uk/cop27. . Erişim tarihi: 9 Şubat 2022.

UNEP (2022, Kasım 22) COP27 ends with announcement of historic loss and damage fund. https://www.unep.org/news-and-stories/story/cop27-ends-announcement-historic-loss-and-damage-fund#:. Erişim tarihi: 9 Şubat 2022.

Yeşil Gazete (2022, Kasım 15) [COP27 Liderler Zirvesi-7] Türkiye güncellenmiş Ulusal Katkı Beyanı'nı açıkladı: Emisyon azaltım hedefi yüzde 41 oldu. https://yesilgazete.org/cop27-liderler-zirvesi-7-turkiye-guncellenmis-ulusal-katki-beyanini-acikladi-emisyon-azaltim-hedefi-yuzde-41-oldu/. Erişim tarihi: 9 Şubat 2022.

Kadın Liderliği ve İklim Değişimini Hafifletme

Ebru Canan-Sokullu, Aslı Çalım & Dize Doğan[*]

Mayıs 2022'de liderliğini bir kadının yaptığı Finlandiya parlamentosu, Sosyal Demokrat Parti temsilcisi Başbakan Sanna Marin liderliğinde 2015 İklim Değişikliği Yasasının yerini alacak yeni İklim Değişikliği Yasasını onayladı. Bu yeni kanun ile Finlandiya'nın 2035 yılına kadar karbon nötr olmasını sağlayacak adımlardan biri daha atıldı. İklim Değişikliği Yasası, bir devletin ürettiği sera gazı emisyonlarının miktarının atmosferden uzaklaştırdığı miktara eşit olması anlamına gelen karbon nötrlük için yeni hükümler getiriyor. Finlandiya'da düzenlenen bu yasa ayrıca Sámi halkının geçim kaynakları üzerinde iklim değişikliğinin oluşturduğu tehditlerin yükünü kabul ediyor ve Sámi halkını değişen iklim değişikliği politika planları için karar verme sürecine dahil ediyor.

2022'nin en önemli iklim olayı olarak sayılabilecek Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin 27. Taraflar Konferansı (COP27), iklim değişimini önleme ve hafifletme sürecine dahil edilecek bir toplumsal cinsiyet eylem planı oluşturulmasının önemini benimsemesine rağmen hem müzakere ekiplerinde hem de devlet başkanları arasında kadın katılımcıların sayısı daha azdı.

Peki, kadınların liderliği iklim değişikliği için neden önemlidir? İklim krizi; uluslararası toplum, topluluklar ve bireyler için giderek daha fazla endişe verici hale geliyor ve bu sebeple çok yönlü ve çok katmanlı yönetişim metodolojileri gerektiriyor. Antropojenik iklim değişikliğinin geçmişi 300 yıl öncesine dayansa da iklim değişikliğinin küresel kabulü ancak yakın bir zaman kabul edilebilecek 1979'da ilk kez düzenlenen Dünya İklim Konferansı ile gerçekleşti. İklim değişikliğinin anaakımlaştırılması ise küresel arenada tartışmasız daha yeni bir konu olarak değerlendirilebilir. Çevre koruma, sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir ayağı olarak kabul edilmiştir. Ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanabilmesi için her seviyedeki karar vericiler için çevrenin yeterli farkındalığı çok önemlidir.

İklim değişikliğinin yükselen deniz seviyeleri, artan sıcaklıklar, aşırı hava olayları, su ve gıda güvenliğinin olmaması, kaynakların tükenmesi ve çevresel bozulma gibi her biri toplumlar üzerinde aynı etkileri yaratmamakla birlikte sayısız doğrudan veya dolaylı etkisi vardır. İklim değişikliğinin toplum üzerindeki bir başka etkisi başta Küresel Güney'de yaşayan kadınlar ve kız çocukları olmak üzere kadınlar üzerindeki orantısız etkisidir. Bu orantısızlık daha çok toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanmaktadır. Örneğin; ataerkil toplumlarda kadınlara dayatılan roller arasında temel ev işleri de yer almaktadır ve iklim sorunları nedeniyle temel ev işleri için gerekli olan malzeme temininin kesintiye uğraması kadınların eğitime erişimini dolaylı olarak etkilemektedir. Malala Fonu raporu (2021), gelişmekte olan ülkelerdeki en az dört milyon kız çocuğunun iklimle ilgili olaylar nedeniyle eğitimlerinin kesintiye uğrayacağın belirtiyor. Ek olarak, gelişmekte olan ülkelerdeki kadınlara yönelik istihdam modelleri büyük ölçüde vergilendirilmeyen, devlet tarafından düzenlenmemiş ve devlet koruması altında bulunmayan ekonomik faaliyetleri içeren savunmasız kayıt dışı sektörlere dayanmaktadır. Bu sektörler, kadınları her türlü iş kanunu korumasının veya sosyal hakların dışında bırakmakla birlikte kadınların iklimle ilgili felaketlerin sonuçlarından etkilenmesini daha olası hale getirmektedir. Kadınların karşı karşıya kaldığı eşitsizlikler sosyoekonomik dezavantajların diğer eksenleriyle kesiştiğinde iklimle ilgili konularda kırılganlık düzeyinin katlanarak artmasına sebep olmaktadır.

[*]*Bahçeşehir Üniversitesi & CIFAL Istanbul-UNITAR; CIFAL Istanbul-UNITAR; CIFAL Istanbul-UNITAR*

Bu zorluklara rağmen kadınlar ve kız çocukları, sürdürülebilir geleceğe ulaşmada çok önemli bir rol oynamaktadır. Kadınların 2030 dolayısıyla 2050 iklim hedeflerinin gerçekleştirilmesinde oynadıkları aktif rol, COP gibi çeşitli üst düzey uluslararası etkinliklerde liderlik pozisyonlarında yer alan kadın ve kız çocuklarının uğraşları ile gözlemlenebilir. İklim değişikliğinin önlenmesine karşı dikkat çeken kadın liderlerden biri olan 20 yaşındaki İsveçli iklim aktivisti Greta Thunberg, milyonlarca insanın hükümetlerden acil iklim eylemi talep etmesine neden olan iklim protestolarını Ağustos 2018'de başlattı. İklim değişikliğinin önlenmesi amacıyla çıktığı bu yolculuk milyonlarca insanın hayatını etkiledi ve zamana karşı bu yarışta yanında yer alması için daha fazla iklim aktivistini harekete geçirdi.

Thunberg'in hikayesi bir ilham kaynağı olsa da başta yerli ve küresel güneyde yaşayanlarınki olmak üzere iklim değişikliğine karşı ön saflarda yer alan kadınların çevresel karar alma süreçlerinin tüm düzeylerinde temsilinin yetersiz olduğu görülüyor. 2021 yılında UNFCCC tarafından yürütülen bir araştırma, 2020 yılının Mayıs ve Haziran ayları arasındaki genel kurul toplantılarında kadınlara ayrılan sürenin genel oturumların yalnızca yüzde 26'sına denk geldiğini gösterdi ancak bu veri, iklim değişikliğine karşı mücadelede kadın liderliğinin rolünün nihai durumu olduğu anlamına gelmiyor. Örneğin; UNFCCC'nin 2021 NDC Sentez Raporuna göre, Ulusal Katkı Beyanı (NDC) olarak bilinen Paris Anlaşması kapsamındaki tüm ulusal iklim eylem planlarının yüzde 85'i cinsiyet eşitsizliğinin iklim değişikliğiyle kesişmesine ilişkin referanslar içeriyordu.

6-20 Kasım 2022 tarihlerinde Şarm El-Şeyh'te gerçekleşen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 27. Taraflar Konferansı'nda (COP27) taraflar, toplumsal cinsiyet eylem planının uygulanmasına ilişkin ara incelemede kabul edilen bir karar taslağı üzerinde anlaştılar (Taslak karar-/CP.27 (FCCC/CP/2022/L.15). Bu taslak, UNFCCC sürecini etkileyecek yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde karar alma süreçlerine toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasını ve kadınların eşit ve anlamlı katılımının tanınmasını önermektedir. Ancak böylesine bir karara rağmen bu üst düzey toplantıya katılan 110 devlet başkanından sadece 7'si kadındı. Kadın Çevre ve Kalkınma Örgütü tarafından 2022'de yayımlanan bir araştırma, COP15 ve COP26'nın gerçekleştirilmiş olduğu 2009 ile 2021 yılları arasında tüm ulusal delegasyonlardaki kadın katılımcıların yüzdesi kıyaslandığında son on yılda yalnızca yüzde 30'dan yüzde 38'e bir yükseliş olduğunu gösteriyor. BBC tarafından hazırlanan bir rapora göre ise COP27'de ülke müzakere ekiplerinde kadınların katılımı yüzde 34 ile geçen yıla göre bile daha düşüktü. Bu durum, iklim değişikliğini önleme ve uyum odaklı karar alma sürecindeki küresel toplantıların çelişkili doğasını gözler önüne sermektedir.

Dış politikanın kadınlar üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilmesinin birkaç yolu vardır. Örneğin, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşılması hedeflenen 2030 yılına kadar dış politika, kadınlara sunulan ekonomik fırsatların yanı sıra kadınların eğitim, sağlık ve diğer temel hizmetlere erişimlerini etkileyebilir ve kadınların hem kendi ülkelerinde hem de yurt dışında maruz kaldıkları şiddet ve ayrımcılığı da engelleyebilir.

Bu nedenle, cinsiyetin sürdürülebilirliği etkileyebileceği farklı yolları göz önünde bulundururken iklim değişikliğini önleme ve uyum süreci ile ilgili politika ve karar alma süreçlerinde tüm cinsiyetlerin ihtiyaç ve bakış açılarının dikkate alınmasını sağlamak önemlidir. Bu, toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşımları çevre politikasına teşvik etmek, kadınların liderliğini ve sürdürülebilirlik girişimlerine katılımını desteklemek ve toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklere katkıda bulunan eşitsiz güç dinamiklerini ele almak için çalışarak sağlanabilir.

Genel olarak; toplumsal cinsiyet ve iklim değişikliğini önleme çalışmalarının anaakımlaştırılmasını göz önünde bulundurmak, çevresel zorlukların ele alınmasına yönelik daha kapsayıcı ve etkili yaklaşımların oluşturulmasını sağlayıp sosyal ve çevresel adalete yönelik bir katalizör görevi görmesine yol açabilir. İklim değişikliğini önlemeye yönelik karar alımı sürecinde cinsiyetler arası farkların kapatılması, cinsiyet dönüştürücü iklim eylemi için doğru koşulları yaratacaktır. COP27 Güney Afrika Cumhurbaşkanlığı İklim Komisyonu Delegesi Mandy Rambharos'un Şarm El-Şeyh'te de belirttiği gibi "Kapsayıcılık, bir onay kutusu egzersizi değildir. Kapsayıcı olmak, kadınları

karar alma süreçlerinin her aşamasında onları nasıl içselleştirdiğimiz ve anaakıma dahil ettiğimiz ile ilgilidir." Rambharos'un da altını çizdiği gibi kadınların ve diğer marjinal grupların politika oluşturma sürecine katılımının artırılması iklim eylemine demokratik bir unsur empoze ediyor.

Kaynakça

Malala Fund (Mart 2021) A Greener, Fairer Future: Why Leaders Need to Invest in Climate and Girls 'Education. https://assets.ctfassets.net/0oan5gk9rgbh/OFgutQPKIFoi5lfY2iwFC/6b2fffd2c893ebdebee60f93be814299/MalalaFund_GirlsEducation_ClimateReport.pdf. Erişim Tarihi: 31 Ocak 2023.

Ministry of the Environment, Finland (2022) *Climate Act (423/2022)*. https://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/kumotut/2015/en20150609_20220423.pdf. Erişim Tarihi 3 Şubat 2023.

United Nations Framework Convention on Climate Change (Kasım 2022) *Decision -/CP.27 Intermediate Review of the Implementation of the Gender Action Plan*. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cop27_auv_14_gender.pdf. Erişim Tarihi: 1 Şubat 2023.

United Nations Framework Convention on Climate Change (2021, 12 Kasım). *Gender Composition: Report by the Secretariat*. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cp2021_04E.pdf. Erişim Tarihi: 1 Şubat 2023.

United Nations Framework Convention on Climate Change, (Kasım 2022) *Nationally Determined Contributions under the Paris Agreement: Synthesis Report by the Secretariat*. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cma2021_08_adv_1.pdf. Erişim Tarihi: 1 Şubat 2023.

"Women and Girls Are Key to Effective Climate Action" (2023, 4 Ocak) World Bank Live. https://live.worldbank.org/events/cop27-women-girls-climate-action?cid=ECR_LI_worldbank_EN_EXT. Erişim Tarihi: 1 Şubat 2023.

Women's Environment and Development Organisation (2022) *Women's Participation in the UNFCCC: 2022 Report*. https://wedo.org/wp-content/uploads/2022/06/WEDO_ParticipationNumbersBrief_2022.pdf. Erişim Tarihi: 3 Şubat 2023.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: İlerleme ve Zorluklar

Bezen Balamir Coşkun[*]

Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi 2015 yılında tüm BM üye devletleri tarafından kabul edilmiştir. 2030 Gündemi kapsamında 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi (SKH), tüm devlet ve devlet dışı aktörlerin dünya çapında barış ve refaha katkıda bulunmaları için bir plan olarak kabul edilmektedir. SKH'ler tüm ülkeler için bir eylem çağrısı olarak değerlendirilmektedir. SKH'ler arasında yer alan Hedef 5, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına ve tüm kadın ve kız çocuklarının güçlendirilmesine adanmıştır. Kalkınmanın her alanında toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmek için dünya çapında hızlıca eyleme geçilmesine duyulan acil ihtiyacın altını çizmektedir.

COVID-19, iklim değişikliği ve devam eden çatışma ve savaşlar gibi küresel krizlerin etkilerini tartışmak üzere 13 Eylül 2022 tarihinde toplanan Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 77. Oturumunda (BMGK 77) toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının SKH'lerin gerçekleşebilmesi için ne kadar önem arz ettiğinin altı çizilmiştir. 2019'dan bu yana arka arkaya yaşanan küresel krizler giderek artan bir şekilde kadın hakları ve özgürlüklerinin kısıtlanmasına yol açmıştır. Toplumsal cinsiyet eşitliği alanında zaten yetersiz olan ilerleme riske girmiştir. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler Kadın Birimi tarafından hazırlanan 2022 Toplumsal Cinsiyet Alanındaki Gelişmeler Raporu, küresel krizlerin kadınlar ve kız çocukları üzerindeki benzersiz ve orantısız etkilerini anlamak için bir temel oluşturmuştur. 2022 Toplumsal Cinsiyet Alanındaki Gelişmeler Raporu diğer SKH'lerdeki toplumsal cinsiyete özgü göstergelere bakarak analiz edilmiştir. Raporun bulguları SKH 5 altında belirlenen hedeflerde çok yavaş bir ilerleme kaydedildiğini göstermektedir. Mevcut verilere göre, 2030 yılına kadar ulaşılmak istenen toplumsal cinsiyet eşitliği hedeflerine çok uzak olduğumuz görülüyor. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ana hedefine yönelik olarak belirlenen gösterge ve alt göstergelerin %28'inin hedefe *çok uzak ya da uzak* olduğu ve göstergelerin sadece %12'sinde *hedefe ulaşılmış veya neredeyse ulaşılmış* olunduğu ortaya çıkmıştır. 2022 raporundaki veriler, kadınların özellikle üreme sağlığı ve üreme haklarının kötüleştiğini ve kadınların ekonomik güçlenmesinde endişe verici bir gerileme olduğunu göstermektedir. Rakamlara bakıldığında hedeflere erişim tarihi olan 2030'a sekiz yıl kala dünya üzerinde hala 380 milyondan fazla kadın ve kız çocuğu aşırı yoksulluk içinde yaşadığı, iklim değişikliği, savaş, çatışma ve insan hakları ihlalleri nedeniyle evlerini terk etmek zorunda kalan 44 milyon kadın ve kız çocuğu olduğu, her 10 kadın ve kız çocuğundan en az 1'inin cinsel ve/veya fiziksel şiddete maruz kaldığı ve kentsel alanlarda yaşayan kadınların %49'unun geceleri yalnız yürürken kendilerini güvende hissetmediklerini belirttikleri görülmektedir.

Toplumsal Cinsiyet eşitliği hedefine (Hedef 5) yönelik olarak karşımıza çıkan en büyük problemlerden biri de toplumsal cinsiyete duyarlı veri açığıdır. Cinsiyete duyarlı veri olmaması / toplanmaması toplumsal cinsiyet eşitliğindeki ilerlemenin değerlendirilmesinde önemli bir sorun olarak tespit edilmiştir. Bazı iyileşmelere rağmen, veri eksiklikleri bir sorun olmaya devam etmektedir. SKH 5'teki ilerlemeyi izlemek için gereken verilerin yalnızca %47'si mevcuttur. Toplumsal cinsiyet verilerindeki eksiklikler, kadınlar ve kız çocukları ile ilgili ilerlemenin izlenmesini zorlaştırmıştır. Toplumsal cinsiyet eşitliği hedeflerinin izlenmesi ve kadın ve kız çocuklarının görünür kılınması için elzem olan toplumsal cinsiyete özgü verilerin iyileştirilmesi amacıyla ulusal seviyede veri toplama ve kaydetme kapasitesinin artırılması için daha fazla yatırım yapmak gerekmektedir.

[*] *TED Üniversitesi*

COVID-19 salgınının artçı sarsıntıları şiddetli çatışmalar ve iç karışıklıklarla birlikte ele alındığında 2022 yılında SKH 5 alanındaki ilerlemeyi negatif etkilemiştir. Özellikle Ukrayna, Afganistan ve Suriye gibi kırılgan ve çatışmalardan etkilenen ülkelerde yaşayan kadınların ve kız çocuklarının hak ve özgürlüklerinde ciddi gerilemeler yaşanmıştır. 2022 yılında yaşanan küresel gelişmeler, toplumsal cinsiyet eşitliği olmadan Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinde gerçek bir ilerleme kaydedilemeyeceğini hatırlatmıştır. 2022 yılında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için ayrılan fonlar, küresel krizlerin artan şiddetine ve kadın haklarına yönelik tepkilere cevap vermek için yetersiz kalmıştır. Hükümetler cesur eylem planlarının olmaması ve finansman eksikliğinin bir sonucu olarak 2030 yılına kadar SKH 5 altında belirlenen hedeflere ulaşmaktan hala çok uzaktalar. İlerleme bu hızda devam ederse, SKH 5'in altında tanımlanan tüm hedef ve göstergelerde kadınlarla erkekler arasındaki farkı kapatmak için en az 286 yıla ihtiyaç vardır. SKH 5'te ilerleme kaydedilmesi, ayrımcı uygulamaların üstesinden gelinmesi ve gerileme kaydedilen alanlarda yeniden ilerleme kaydedilebilmesi için toplumsal cinsiyet eşitliği gündeminde uzun vadeli yapısal değişiklikler, küresel iş birliği ve yatırımlar gerekmektedir.

Kaynakça

UN Department of Economic and Social Affairs (n.d.). *17 Goals*. Retrieved on December 12, 2022 from https://sdgs.un.org/goals.

UN Women (2022). *Progress on the Sustainable Development Goals: The Gender Snapshot 2022.* Retrieved on December 12, 2022 from https://www.unwomen.org/sites/default/files/2022-09/Progress-on-the-sustainable-development-goals-the-gender-snapshot-2022-en_0.pdf

2022'nin Kadın Girişimcileri ve Girişim Finansmanına İlişkin Bir Değerlendirme

Nilsu Derici[*]

ABD'deki şirketlerin yüzde 38'i kadınlar tarafından kurulmuş olmasına rağmen, bu girişimlerin sadece yüzde ikisi fon alabilmektedir. Araştırmacı Dana Kanza, start-up'ların finansmanı konusunda cinsiyetler arasındaki eşitsizliğin nedenlerini ortaya koymaktadır. Kanza'nın gözlemleri, *düzenleyici odak* teorisine dayanmaktadır: Bu teori, teşvik odağı ve önleme odağı arasındaki farkı açıklar. Teşvik odağı, hedeflere ve arzulara ulaşmakla ilgilidir ve bir şeyler kazanmak ve başarıya ulaşmakla ilgilenir. Önleme odağı ise olumsuz sonuçlardan kaçınmakla ilgilidir ve emniyet, sorumluluk ve güvenlikle ilgilidir.[†] Araştırma, yeni girişimleri fonlayan kişi ve kuruluşların erkek girişimcilere işlerini veya fikirlerini tanıtmaya odaklanan sorular sorarken kadın girişimcilere sorunları veya riskleri önlemeye odaklanan sorular sorduğunu ortaya koymuştur. Nitekim, erkek girişimcilere sorulan soruların %67'si tanıtım odaklı iken, kadın girişimcilere sorulan soruların %66'sı önleme odaklıdır. Daha çok tanıtım odaklı soruların sorulduğu girişimler, önleme odaklı soruların sorulduğu girişimlere kıyasla yedi kat daha fazla fonlamıştır.[‡] Start-up'lara verilen finansman konusunda erkek girişimcilere tanınan ayrıcalıkların farkında olarak sektörde kadın girişimcilerle ilgili önyargıları kırılması için çaba sarf edilmesi gerekmektedir.

2022 yılına bakıldığında, kadınlar tarafından kurulan şirketlere sağlanan finansman bir önceki yıla göre azalmış olsa da ABD'de kadınlar tarafından kurulan şirketlere sağlanan risk sermayesi finansmanının oranı %15,4'e yükselerek 2017'den bu yana en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Bununla birlikte, yalnızca kadınlar tarafından kurulan girişimler için sağlanan finansman yüzdesi 2016'dan bu yana görülen en düşük seviye olan %2'ye gerilemiştir. Kadın start-up girişimcileri için başarılı bir yıl sayılan 2022 yılında çeşitli profesyonel geçmişlere sahip, farklı ülkelerden seçilen Yıldız Kadın Girişimcileri aşağıda tanıtılmıştır:

Yuliia Tkachova (Masthead) - Kanada / Veri Analitiği

İstatistik alanında yüksek lisansı olan Yuliia Tkachova aslen Ukraynalı olan ve şu anda Kanada'da yaşayan bir girişimcidir. Yulija, Rusya ile devam eden çatışma ve bunun kendi ülkesindeki sevdikleri üzerindeki etkisi konusunda endişelerini de sık sık dile getirerek Ukrayna lehine kamuoyu desteği sağlamak için de çalışmaktadır. Deneyimli bir ürün yöneticisi olan Yulija, 2021 yılında müşterileri tarafından depolanan tüm verileri takip etmek için makine öğrenmesi teknolojilerini kullanan bir sistem olan Masthead'i kurdu. Masthead, hizmet verilen şirketlerin verileri ile ilgili olağandışı bir şey fark ettiğinde veri ekibini uyaran ve problemli verilere dayanan maliyetli hataların önlenmesine yardımcı olan bir sistemdir.

Anne Boden (Starling Bank) - Birleşik Krallık / Finansal Teknoloji

Anne Boden, bir İngiliz dijital bankacılık şirketi olan Starling Bank'ın CEO'su ve kurucusudur. Bankacılık ve teknoloji sektörlerinde deneyime sahip olan Boden, 30 yılı aşkın bir süre uluslararası bankacılık ve ödeme sistemleri kurmuş ve yönetmiştir. Starling Bank, geleneksel bankalardan daha adil, akıllı ve kişisel bir bankacılık deneyimi sunmayı amaçlayan, oldukça saygın, lisanslı bir bankadır. Çeşitli hesap türleri ve işletmeler için alternatif

[*] *Wiser Media*

[†] Kanze, D., Conley, M. A., Okimoto, T. G., Phillips, D. J., and Merluzzi, J. (2020). Evidence that investors penalize female founders for lack of industry fit. *Science Advances*, 6(48). doi:10.1126/sciadv.abd7664

[‡] Kanze, D., Huang, L., Conley, M. A., and Higgins, E. T. (2018). We ask men to win and women not to lose: Closing the gender gap in startup funding. *Academy of Management Journal*, 61(2), 586–614. doi:10.5465/amj.2016.1215

bir ödeme hizmeti sunan Starling Bank'ın yenilikçi teknolojisi, müşterilerin mobil cihazları aracılığıyla paralarını kolayca yönetebilmelerini sağlamaktadır. 2022 yılında, Birleşik Krallık'taki bazı finansal teknoloji şirketleri işten çıkarmalar ve sistemin yeniden yapılandırılması gibi zorluklarla karşı karşıya kalırken, Starling Bank 31 Mart 2022'de sona eren mali yılda 32,1 milyon pound kazanarak ilk yıllık kârını elde etmiştir.

Kira Unger (Pocket Law) - İsveç / Legal Teknolojiler

Kira Unger, Pocket Law'ın CEO'su ve kurucu ortağıdır. Pocket Law, küçük ve orta ölçekli işletmelere ve yeni kurulan şirketlere sözleşme oluşturma ve yönetim yazılımı sunan bir şirkettir. Kira 2018'de şirketi kurmadan önce Mannheimer Swartling'de ortak olarak çalıştı. Pocket Law tarafından geliştirilen yazılım, KOBİ'lerin bir avukat tutmalarına gerek kalmadan yasal sözleşmeler hazırlamalarında yardımcı olmakta ve şirketlerin yasal işlemlerinin maliyetini oldukça düşürmektedir. Pocket Law ayrıca şirketlerin hukuk departmanlarında çalışanların iş yüklerine de yardımcı olmak için tasarlanmıştır. Kira ve kurucu ortağı Olga Beck-Friis, 2022 yılında A Serisi finansman kategorisinde 11 milyon dolar gelir elde etmiştir.

Julie Zhuo (Sundial) - Amerika Birleşik Devletleri / Ürün Analitiği

Julia Zhou, Sundial isimli ürün analitiği alanında yazılım geliştiren bir şirketin kurucusudur. Julia Sundial'ı kurmadan önce Facebook'ta tasarımdan sorumlu başkan yardımcısı olarak çalışmıştır. 2019'da *"Nasıl Yönetici Olunur: Herkes Size Baktığında Ne Yapmalı"* adlı bir yönetim kitabı yazmış, kitap Wall Street'in en çok satanlar listesine girmiştir. Sundial'ın geliştirdiği yazılım, pazarlamacıların sundukları ürünlerin hikayesini anlatmasına yardımcı olmakta ve misyon ve vizyonla ilgili iç görü sağlayarak pazarlama ekip üyelerinin hedef strateji ve görevlerini önceliklendirmesine olanak tanımaktadır. 2022 yılında büyüme ivmesi yakalayan Sundial'ın ilk büyük lansmanını 2023'te yapması bekleniyor.

Hande Çilingir (Insider) – Türkiye / Singapur / E-Ticaret

2022 yılında Insider'ın CEO'su ve Kurucu Ortağı Hande Çilingir, ABD dışında yerleşik Kadın CEO'lar listesine girmiştir. Hande, pazarlama ve operasyon alanlarında dünya çapında iş deneyimine sahip, unicorn statüsüne ulaşan ilk Türk kadın girişimcidir. Hande'nin kurduğu Insider, dijital pazarlamacılar için büyüme yönetimi platformu sunan bir yazılım geliştirme şirketidir. Insider'ın geliştirdiği platform web, mobil uygulamalar ve reklam kanallarında kişiselleştirilmiş deneyimler sunmak için yapay zeka ve makine öğrenmesi kullanmaktadır. Müşterilere küresel olarak hizmet veren Insider, Mart 2022'de D serisi finansman kategorisinde 121 milyon dolar gelir elde etmiş ve bu da şirketin değerini 1,22 milyar dolara çıkarmıştır. Böylece şirketin toplam sermayesi 167 milyon dolara ulaşmıştır.

Kaynakça

Bittner, A., Lau, B. (2021, 17 Eylül). *Women-led startups received just 2.3% of VC funding in 2020.* Harvard Business Review. https://hbr.org/2021/02/women-led-startups-received-just-2-3-of-vc-funding-in-2020. Erişim Tarihi: 24 Ocak 2023.

Kanze, D., Huang, L., Conley, M. A., and Higgins, E. T. (2018). *We ask men to win and women not to lose: Closing the gender gap in startup funding*. Academy of Management Journal, 61(2), 586–614. doi:10.5465/amj.2016.1215

Kanze, D., Conley, M. A., Okimoto, T. G., Phillips, D. J., and Merluzzi, J. (2020). *Evidence that investors penalize female founders for lack of industry fit*. Science Advances, 6(48). doi:10.1126/sciadv.abd7664

Rubio, J. (2022, 19 Aralık). *Female founders take the good with the bad in a challenging 2022*. PitchBook. https://pitchbook.com/news/articles/2022-female-founders-year-in-review. Erişim Tarihi: 24 Ocak 2023.

Brexit Sonrası İngiltere'de Hareketli Bir Yılı Geride Bırakırken

Bezen Balamir Coşkun[*]

İngiltere'de 2022 yılının en akılda kalıcı olayı İngiliz siyaset tarihinin en uzun soluklu hükümdarı olan Kraliçe II. Elizabeth'in ölümü olsa da 2022 yılı Britanya için oldukça hareketli bir yıl oldu. Özellikle 1 Ocak 2021'de resmileşen Brexit sürecinin artçıları 2022 yılı boyunca devam etti. Pandemi döneminde yaşananlar ve hükümetin yıllardır uyguladığı kamu harcamalarını kontrol politikaları Brexit'in artçı etkileri ile birleşerek ülkeyi daha da kırılgan hale getirdi. 2022 yılında İngiltere'de yaşanan ekonomik ve siyasi krizler ve bu krizlerin tetiklediği eşitsizliklerden en çok etkilenenler ise her yerde olduğu gibi kadınlardı.

Brexit'in en önemli etkisi ekonomi alanında oldu. İngiliz Sterlini yıl boyunca bir düşüş yaşadı ve dolar-sterlin paritesi 2022'nin Eylül ayında rekor kırarak $1.035'e kadar düştü. Bir başka rekor ise enerji fiyatlarında yaşandı. 2022'ye enerji tavan fiyatının £3,549'a çıkması ile giren Britanya'da 8 milyon İngiliz "enerji fakirliği" ile karşı karşıya kaldı. Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ile daha da katlanan doğalgaz faturaları Mart ayında enflasyonun 1980'den beri en yüksek seviyeye çıkması ile orta ve alt sınıf İngilizlerin hayatını daha da zorlaştırdı. Enflasyondaki rekor artış kaçınılmaz olarak temel gıda fiyatlarının Mart ayında %7 oranında yükselmesine yol açtı. Bu yükselme Ekim ayında %11'e çıktı. Gıda fiyatlarındaki 2022 yılında görülen bu artış 30 yılın en yüksek oranı olarak kaydedildi. İngiliz Kahvaltısı'nda yer alan ürünlerin minimum fiyatını baz alan ve 2013 yılı başında £29,8 olan İngiliz Kahvaltısı Endeksi 2022 sonunda £34'e yükseldi. Enerji ve gıda fiyatlarındaki hızlı yükselme ve enflasyon artışı işçi sınıfının ücret artışı taleplerini tetikledi. 40.000 demiryolu işçisinin grevini Londra'daki toplu taşıma personeli, postacılar, belediye temizlik elemanları ve hemşirelerin grevi izledi. Grevler yüzünden temel hizmetlerin aksadığı ve İngiliz ekonomisinin ağır hasar aldığı yaz aylarında İngilizler bir de tarihin en yüksek sıcaklıkları ile mücadele etmek zorunda kaldı. 2022 Temmuz ayında yaşanan sıcak hava dalgası sırasında ortalamadan 3.271 fazla sayıda ölüm kaydedildi.

Ekonomik çalkantıların iç siyaseti de sarstığı İngiltere, 2022 yılı boyunca 3 başbakan gördü. Boris Johnson'ın bizzat dahil olduğu skandallar, ekonominin kötü gidişatı, hayat pahalılığı ve vergi artışı Johnson'a olan halk desteğinin %20'lerin altına düşmesine yol açarken, Johnson kabinesindeki bakanların çoğunun istifa etmesi Johnson'ı istifaya zorladı. Temmuz 2022'de istifa eden Johnson'ın yerine gelen Liz Truss ise ancak 49 gün Downing Street 10 numarada kalabildi. İngiliz siyasi tarihinin en kısa dönem başbakanlığını yapan Truss yerine İngiltere'yi 2023 yılında yeniden eski görkemine kavuşturacağına söz veren Rishi Sunak başbakan oldu. Hem Muhafazakar Parti'yi hem de İngiltere'yi ihya edeceği iddiasıyla gelen Sunak, İngiltere'nin en zenginleri arasında yer alması ve ailesinin Hint kökenli olması sebebiyle İngiliz medyasınca da çok konuşulan bir isim oldu. Pandemi dönemini yönetemeyen ve sonrasında da İngiliz halkının işsizlik-enflasyon-resesyon üçgeninde sıkışıp kalmasına yol açan Boris Johnson'un ardından başbakan olan Liz Truss'un mucize yaratması beklenmiyordu ama İngiliz basınında marul mu yoksa Liz Truss mı daha çok dayanacak tarzı aşağılayıcı yaklaşımları da hakkettiği söylenemez.

Brexit referandumu ile alınan kötü kararlar silsilesinin İngiltere'yi getirdiği noktadan nasıl geri dönüş olacak, Kraliçe Elizabeth'in ölümü ile kral olan III. Charles'ın İngiliz toplumunu dengeleme ve siyaseti yönlendirme

[*] *TED Üniversitesi*

konusunda tutumu ne olacak gibi sorular 2023'e kalırken, kadınların maruz kaldığı ekonomik sıkıntılar ve özellikle emekli, engelli, göçmen, bekar anne olan kadınların içine düştüğü yoksulluk göz ardı edilmeye devam edecek gibi görünüyor. Kasım ayında yapılan ve ekonomi politikalarının açıklandığı Güz Deklarasyonu'nda açıklanan ekonomik tedbirler dezavantajlı gruplardaki kadınların yoksulluğunu katlayacak gibi görünüyor. Cinsiyet körü olan ekonomi alanında alınan tedbirlerin de cinsiyet körü olması sonucunda 1,7 milyon annenin bakım masraflarını karşılayamadığı için çalışmayı bıraktığı ve bu kadınlara yapılan devlet yardımının gitgide kısıtlandığı, çalışanlarının çoğu kadın olan hastane ve okullarda alınacak kemer sıkma tedbirleri sonucunda kadın işsizliğinin arttığı bir düzen ne kadar ümitsiz görünse de İngiltere'nin içine düştüğü resesyon sarmalından çıkabilmesi için uygulanacak modelin feminist bir model olması gerektiğine dair seslerin çıkmaya başlaması da bir o kadar umut verici.

Kaynakça

BBC Türkçe (2022, July 5). *Boris Johnson neden istifa etti?* Retrived in January 9, 2023 from https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-62057956.

Linsell, K. ve Leonid Bershidsky, L. (2022, Ağustos 18). *The Breakfast Index Shows Prices Spike Further for UK Shoppers*, Bloomberg. 9 Ocak 2023 tarihinde erişildi. https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-08-18/the-breakfast-index-shows-prices-spike-further-for-uk-shoppers..

Office for National Statistics (2022, October 7). *Excess mortality during heat-periods: 1 June to 31 August 2022.* 9 Ocak 2023 tarihinde erişildi. https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/birthsdeathsandmarriages/deaths/articles/excessmortalityduringheatperiods/englandandwales1juneto31august2022

Brezilya'da Tarihi Devlet Başkanlığı Seçimleri ve First Lady Etkisi

Ekin Ürgen[*]

2022'deki başkanlık seçimleri, Brezilya'da demokrasinin geleceği için bir sınav teşkil etti. Seçimlerde eski Devlet Başkanı solcu Luiz Inácio Lula da Silva (Lula) ile başlanlık görevini yürüten aşırı sağcı Jair Bolsonaro yarıştı. Seçimler, artan siyasi kutuplaşma, siyasi şiddet eylemleri, yaygın dezenformasyon kampanyaları ve Bolsonaro'nun sonuçlara itiraz etmesi ve anayasaya aykırı bir şekilde iktidarı ele geçirme olasılığına ilişkin artan endişeler arasında gerçekleşti. 30 Ekim'de Lula, seçimlerin ikinci turunda Bolsonaro'yu az farkla mağlup etti. Sonuçların ardından öfkeli Bolsonaro taraftarları sonucu protesto etmek için sokaklara döküldü ve iki günlük sessizliğin ardından Bolsonaro iktidar geçişini kabul ettiğinin sinyallerini verdi.

Bu seçim sürecinin kutuplaştırıcı figürleri sadece Lula ve Bolsonaro değildi. Brezilya'nın First Lady'si, Jair Bolsonaro'nun eşi Michelle Bolsonaro 2022'deki seçim kampanyasında öne çıkan başka bir figür oldu. Tutkulu bir Evanjelik Hristiyan olan Michelle, kocasının görevde geçirdiği sürenin çoğunda arka planda kalmış ve yalnızca engelli bireyler ile ilgili yaptığı çalışmalarla adını duyurmuştu. Ancak 2022 seçim sürecinde siyasal alandaki rolü değişime uğradı. Seçim mitinglerinin ayrılmaz bir parçası haline gelen ve topluluk önünde konuşma becerileri ile dikkat çeken Michelle'in halk arasındaki popülaritesi gittikçe arttı. Bolsonaro'nun "gizli silahı" olarak adlandırılan Michelle, Bolsonaro'nun kadın seçmenler nezdinde azalan popülaritesini tersine çevirmek ve Evanjelik tabandan aldığı desteği pekiştirmek amacıyla seçim sürecinde merkezi bir konuma yerleştirildi.

Özellikle kadın düşmanı, ırkçı ve homofobik söylemleriyle bilinen Bolsonaro'nun kadın seçmenler arasındaki popülaritesi oldukça düşük. 2014'te bir kadın senatöre karşı söylediği "Sana asla tecavüz etmem çünkü bunu hak etmiyorsun" sözleri ve 2011 yılında bir röportajda oğlunun siyahi bir kadına aşık olması durumunda ne yapacağı sorulduğunda verdiği "Oğullarım çok iyi eğitimli olduğu için böyle bir risk yok" cevabı Bolsonaro'nun kullandığı ayrımcı ifadelerden sadece bazıları. 2018'deki başkanlık kampanyası, Brezilya'nın her yerinde kadınların adaylığını kınadığı ve #EleNão (#NotHim) hashtag'i altında harekete geçtiği tarihi bir protesto dalgasına yol açmıştı. 2022 seçimleri öncesinde ise saldırgan dilinin yanı sıra silah yanlısı politikaları ve Brezilya'daki ekonomik kriz de kadınları tedirgin eden konular arasında yer aldı. Bu bağlamda Bolsonaro'nun kadınların gözündeki imajını yumuşatmak ve değiştirmek için seçim süreci boyunca Michelle'in rolü önem kazandı. Bolsonaro, 2022 seçim kampanyasını Michelle ile el ele başlattı.Tıpkı o gün yaptığı konuşmasında olduğu gibi seçim kampanyası süresince Michelle, kadınların ve daha spesifik olarak evanjelik kadınların kalbini kazanmak için çalıştı. Kocasının kadınlara yönelik projelerini sosyal medyada tanıttı, kadın seçmenler için yapılan kampanyaları koordine etti ve kadın politikacılarla birlikte ülkeyi gezdi. "Kadın kocasının yardımcısıdır" gibi gelenekçi yorumlarıyla dikkatlerin din ve aile gibi konularda yoğunlaşmasını sağladı ve kocasının kadın düşmanı yorumlarının etkilerini bir ölçüde hafifletti. Yine de belirtmekte fayda var ki, bu çabalar bir süre için başarılı olmuş olsa da sınırlı kaldı. Seçimlerin ikinci turundan önce yayınlanan bir ankete göre kadın seçmenler arasında Bolsonaro'nun desteği %29 aynı kalırken, Lula'nın desteği %49'a çıktı.

Bolsonaro'nun seçim kampanyası sırasında stratejik olarak pekiştirilen bir başka unsur ise Michelle'in Evanjelik kimliğiydi. Bolsonaro'nun toplumunun muhafazakar zeminde yükselen siyasi hareketi, Evanjelik Kilisesi'nden geniş destek alıyor. Brezilya'da Evanjelikler nüfusun yaklaşık üçte birini oluşturuyor ve siyasette önemli bir etkiye sahipler. Seçim süreci boyunca Michelle'in Bolsonaro'nun Evanjelik tabandan aldığı desteği konsolide etmek için

[*] *DPK Gönüllüsü*

verdiği mesaj açıktı "Kocama bakmayın, bana bakın. Bana ve temsil ettiğim değerlere oy vereceksiniz." Konuşmalarında sık sık dini referanslar kullanan ve sosyal medyada dualar yayınlayan Michelle, başkanlık sarayının Bolsonaro'nun başkanlığından önce şeytanlara adanmış olduğu gibi tartışmaları ifadeleriyle de öne çıktı. Michelle'in Bolsonaro'nun "Tanrı tarafından seçildiği" yönündeki açıklamaları kocasının kendisini oturttuğu tanrısal zemini pekiştirdi. "Brezilya'daki muhafazakar ve köktendinci evanjelik yüzü, evini çekip çeviren, Tanrı'dan korkan ve kocasının zor ve hiddetli mizacını dengeleyen inançlı ve bilge bir eş" rolünü oynayarak, Bolsonaro kampının "önde gelen Evanjelik sesi" haline geldi ve Evanjelik seçmenler arasında Bolsonaro'nun kapatamadığı coşku uçurumu kapattı.

Bolsonaro'nun Devlet Başkanlığı seçimlerini kaybetmiş olsa da uzmanlar onun temsil ettiklerinin ve savunduklarını yenilmediği konusunda hemfikir. Bolsonaro, ülkedeki aşırı sağcı güçleri ideolojik olarak birleştirmeyi başardı, partisi Liberal Parti, Kongre'nin her iki meclisinde de en fazla sandalyeye sahip ve onu güçlendiren güçler hala oldukça önemli bir etki alanına sahip. Michelle ise bu tabanının sağlamlaştırılmasında oldukça belirgin bir rol oynayan bir figür oldu.

Kaynakça

Bernardes, J. (2022, 13 Eylül). Flávia Biroli: "Women reject Bolsonaro due to the economic crises and his conservative agenda." *Brasil de Fato*. https://www.brasildefato.com.br/2022/09/13/flavia-biroli-women-reject-bolsonaro-due-to-the-economic-crises-and-his-conservative-agenda. Erişim tarihi: 4 Ocak 2023.

Biller, D. (2022, 27 Eylül). Bolsonaro campaign to evangelicals Brazil's soul at state. *AP News*. https://apnews.com/article/jair-bolsonaro-caribbean-campaigns-presidential-elections-brazil-f2cb52e760b30d4f1ebe4ad5013c2564. Erişim tarihi: 7 Ocak 2023.

Content, E. (2022, 29 Ağustos). Michelle Bolsonaro desponta entre influenciadores e vira trunfo eleitoral. *O Dia*.https://odia.ig.com.br/eleicoes/2022/08/6474025-michelle-bolsonaro-desponta-entre-influenciadores-e-vira-trunfo-eleitoral.html. Erişim tarihi: 5 Ocak 2023.

Duran, C. (2022, 1 Kasım). Bolsonarism after Bolsonaro. *Social Europe*.4 Ocak 2021 tarihinde https://www.socialeurope.eu/bolsonarism-after-bolsonaro. Erişim tarihi: 4 Ocak 2023.

Fagundes. M. (2022, 24 Temmuz). Michelle aceita discursar em convenção; QG de campanha comemora. *Poder 360*. https://www.poder360.com.br/eleicoes/michelle-aceita-discursar-em-convencao-qg-de-campanha-comemora/. Erişim tarihi: 4 Ocak 2023.

Fox, M. (2022, 26 Ekim). How Brazil's first lady is playing a role in the fight for the evangelical vote in the presidential election. *The World*. https://theworld.org/stories/2022-10-26/how-brazil-s-first-lady-playing-role-fight-evangelical-vote-presidential-election. Erişim tarihi: 7 Ocak 2023.

Garcia, R. (2022, 27 Ekim). Bolsonarism has already won in Brazil, even if Bolsonaro loses. *Al Jazeera*. https://www.aljazeera.com/opinions/2022/10/17/bolsonarism-has-already-won-in-brazil-even-if-bols. Erişim tarihi: 5 Ocak 2023.

Griffin, J. (2019, 28 Ocak). 'We are afraid': Brazilian women alarmed at relaxation of gun laws. *The Guardian.*https://www.theguardian.com/global-development/2019/jan/28/we-are-afraid-brazilian-women-recoil-jair-bolsonaro-relaxation-gun-laws-domestic-violence. Erişim tarihi: 4 Ocak 2023.

Iglesias Preissler, S. (2022, 23 Eylül). Bolsonaro Is Failing to Win Over Crucial Female Vote in Brazil. *Bloomberg.* https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-09-23/bolsonaro-is-failing-to-win-over-crucial-female-vote-in-brazil?leadSource=uverify%20wall. Erişim tarihi: 5 Ocak 2023.

Lehman, S. (2018, 29 Eylül). A look at offensive comments by Brazil candidate Bolsonaro. *AP News*. https://apnews.com/article/1f9b79df9b1d4f14aeb1694f0dc13276. Erişim tarihi: 4 Ocak 2023.

Marques, C. (2022, 26 Ağustos). In Search of Political Salvation, Bolsonaro Deploys Wife and Her Prayers. *The Washington Post*. https://www.washingtonpost.com/business/in-search-of-political-salvation-bolsonaro-deployswife-and-her-prayers/2022/08/26/0ccd3f80-252f-11ed-a72f-1e7149072fbc_story.html. Erişim tarihi: 5 Ocak 2023.

Meyerfeld, B. (2022, 1 Ekim). Michelle Bolsonaro: How Brazil's first lady went from favela to presidential palace. *Le Monde*.https://www.lemonde.fr/en/m-le-mag/article/2022/10/01/michelle-bolsonaro-how-brazil-s-first-lady-went-from-favela-to-presidential-palace_5998786_117.html. Erişim tarihi: 5 Ocak 2023.

Phillips, D. (2018, 30 Eylül). Huge protests in Brazil as far-right presidential hopeful returns home. *The Guardian.* https://www.theguardian.com/world/2018/sep/30/huge-protests-in-brazil-as-far-right-presidential-hopeful-jair-bolsonaro-returns-home. Erişim tarihi: 6 Ocak 2023.

Smith, A. (2022, 26 Eylül). Religion is shaping Brazil's presidential election – but its evangelicals aren't the same as America's. *The Conversation.* https://theconversation.com/religion-is-shaping-brazils-presidential-election-but-its-evangelicals-arent-the-same-as-americas-190509. Erişim tarihi: 5 Ocak 2023.

Dört Yılda Beş Defa: 2022 İsrail Seçimleri ve Kadınların Siyasi Temsili

Tuğçe Ersoy Ceylan[*]

Pek çok Ortadoğu ülkesinin aksine, siyasi tarihinde kadın bir başbakana (Golda Meir, 1969-1974)[†] sahip olmasına rağmen İsrail siyasetinde kadınların temsili başından beri sorunlu olagelmiştir. İsrail'deki son seçimlerde de bu durum değişmemiştir. Dahası, Netanyahu önderliğindeki yeni hükümetin kurulmasıyla mesele İsrail siyasetinde ve toplumunda daha hararetli bir hal alacak gibi görünüyor. Zira İsrail'in 37. hükümeti, doktrini gereği kadınları kamusal alandan dışlayan radikal dindar Siyonist partilerle oluşturulan koalisyon neticesinde ülkenin açık ara gelmiş geçmiş en aşırı sağcı hükümeti oldu.

Oysa, İsrail'de kadın hareketi, 14 Mayıs 1948'de devletin kurulmasından önce de mevcuttu. Devlet kurulmadan önceki dönemde hem sosyalist hem de kadınlara oy hakkı verilmesini savunan bir kadın hareketi vardı (Safir & Swirski 1994). İsrail'in kuruluşundan sonra ise sözde gözetilen toplumsal cinsiyet eşitliğinin yansıması, kadınların zorunlu askerlik hizmetine katılımı oldu. Kurucuların nezdinde devlet, cinsiyeti ne olursa olsun bütün Yahudilere aitti. Ancak bu bile, İsrail'de vatandaşlığın başından beri cinsiyetçi olmasını engelleyemedi ve kadınların siyasette tam olarak temsil edilmesini sağlayamadı.

İsrail yeni yıla ülkenin siyasi tarihinde örneği olmayan aşırı sağcı ve dini bir hükümetle giriyor. Kadınların, azınlıkların ve LGBTQ hareketinin ontolojik güvenliği toplumun aşırı sağ ve ultra-Ortodoks hiziplerinden oluşan Likud, Dini Siyonizm, Otzma Yehudit, Noam, Birleşik Tevrat Yahudiliği (UTJ) ve Şas koalisyonu tarafından tehdit altında.

Normalde seçimler dört yılda bir yapılmasına rağmen İsrail son dört yılda beş seçim gördü. İsrail'de bugüne kadar hiçbir parti tek başına parlamentodaki sandalyelerin çoğunluğunu sağlamaya yetecek kadar oy alamadı. Bu durum hükümet kurmak için gereken 61 sandalyeye ulaşmak için koalisyonların kurulmasının önünü açtı. İsrail'de yüzde 3,25'lik seçim barajı ile küçük partiler bile belli sayıda sandalye alarak koalisyona ortak olabilmesine rağmen son yıllarda kurulan koalisyonlar toplumun tüm kesimlerinin ihtiyaçlarını veya arzularını karşılamada başarılı olamadı. Bu durum ise bir kez daha seçimlerin yapılmasına ve 2022'de Benjamin Netanyahu'nun zaferine yol açtı. Netanyahu altıncı kez iktidara gelen tek Başbakan oldu; İsrail'in ilk Başbakanı David Ben-Gurion'dan bile daha fazla!

Yeni hükümet 2022'nin son Perşembe günü yemin ederek göreve başladı. 30 üyeli kabinede sadece beş kadın bulunuyor. Önceki hükümet kabineye dokuz kadın dâhil ettiği için bu, bazıları tarafından keskin bir düşüş olarak görülmeyebilir. Bununla birlikte, aşırı sağcı ve ultra-Ortodoks ortaklarla, bu koalisyonda her alabilen her kadın oldukça önemli. Kadınların katılımının veya temsilinin düşük olması, bu partilerin ideolojik doktrinlerinin gerçekleşmesi olarak yorumlanabilir.

Kadınların siyasi katılımı ve temsili dünya çapında bir sorun, ancak İsrail bağlamında mesele, İsrail Devleti'nin ideolojik ve ontolojik temelleriyle ilgili olduğundan daha da karmaşık hale geliyor. İsrail'de siyasete güvenlik sorunu hâkim. Bu hâkimiyet hem jeopolitik gerçeklikten hem de Holokost'un tarihsel gerçeklerinden kaynaklanmakta. İsrail'in sosyal ve siyasi bağlamı, devam eden İsrail-Filistin çatışması nedeniyle ağırlıklı olarak

[*] *İzmir Demokrasi Üniversitesi*

[†] Golda Meir'in feminizminin bir eleştirisi için bkz Triger, Z. (2014). Golda Meir's Reluctant Feminism: The Pre-State Years. Israel Studies, 19(3), 108-133

ulusal güvenliğe odaklanıyor (Itzkovitch-Malka & Friedberg 2018). Terör saldırıları, düşük yoğunluklu çatışmalar ve bölgesel düşmanlıklardan kaynaklanan varoluşsal tehditler, güvenliği her zaman ön plana çıkarmaktadır. Böylesi bir durumda, diğer konular daha az önemli ve daha az acil hale geliyor. Dolayısıyla ekonomi, sosyal refah, eğitim, cinsiyet eşitliği gibi konular İsrail siyasetinde ikincil öneme sahip. Böyle bir siyasi ortamda, kadın meselelerinin ve kadınların çıkarlarının temsili kaçınılmaz olarak azalır. Siyasi katılım açısından temsil de bu durumdan nasibini almaktadır çünkü kadınlar ulusal güvenlik konularını ele alma konusunda müesses nizam nezdinde daha az nitelikli görülmektedir.

Ülkenin savaşların içine doğmasının sonuçlarından biri olarak İsrail, asker bir ulus olarak etiketlenmiş ve dolayısıyla militarize ve kaçınılmaz olarak ataerkil bir toplum haline gelmiştir. Devam eden silahlı çatışma, İsrail toplumunun militerleşmesine katkıda bulunmuştur. İşte bu militerleşme olgusu, kadınların toplum ve siyasetteki statüsünün merkezinde yer alıyor ve aynı zamanda ataerkil ilişkiler tarzının sağlamlaşmasında da çok önemli bir katalizör olarak görünüyor. Ordunun merkezi bir role ve statüye sahip olması, onu İsrail'de toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin inşasına katkıda bulunan birincil kurum haline getiriyor. Militarizme, milliyetçiliğe ve güvenliğe dayalı sosyo-politik bağlam, tüm kadınları her yönüyle ötekileştiriyor ve ayrımcılığa uğratıyor. Bu bağlamda kadın, demografinin hizmetinde bir araç olarak algılanıyor, böylesi bir toplumda ona anne ve eş rolü sunuluyor.

İsrail'de din ve devlet arasında ayrım olmaması, ataerkil kalıpları yeniden üreten ve siyasi- yasal alanlarda cinsiyete dayalı ayrımcılığı sağlamlaştıran bir başka katalizör. İsrail'in ilk 50 yılında kadınların temsili %6-9 aralığında gidip gelmiştir. Gelgelelim bu eğilim 1999'dan beri yükselişe geçmiştir (Rahat & Itzkovitch-Malka 2012). Betimleyici temsil açısından sol partiler, kadınların Knesset'e girdiği saflar olagelmiştir (Itzkovitch-Malka & Friedberg 2018).[*]Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, kadınların temsili açısından en kötü partiler, toplam 340 Knesset vekilinden sadece altısının kadın olduğu dindar partiler olmuştur (Rahat & Itzkovitch-Malka 2012).

Radikal dinci Siyonist partilere sahip 37. hükümet, kadınların siyasi katılım anlamında temsilinden de onların mesele ve çıkarlarının temsilinden de ziyadesiyle uzakta görünüyor. Ne ultra-Ortodoks Şas ne de Birleşik Tevrat Yahudiliği partilerinde kadın milletvekili yok. İsrail toplumu içindeki temel *kulturkampf*, her zaman dindar-seküler ayrımı olmuştur ve 2022 seçim sonuçlarıyla birlikte, dindar ve seküler İsrailliler arasındaki bu kültürel mücadelenin galibinin şimdilik dindar kesim olduğu iddia edilebilir. Ancak Kasım 2022 seçimlerinde rekor sayıda kadın olduğu ve bunların dördünün partilerin başında olduğu da göz ardı edilmemeli: Ayelet Şaked, Zehava Galon, Merav Michaeli ve Hadar Muhtar. Ancak Elkayam'ın öne sürdüğü gibi hiçbirinin başbakan olma şansı yoktu.

Peki, 2022 Seçim sonuçlarına ilişkin İsrail'de kadınlar arasında neden korku ve endişe var? Kadınların siyasete katılımı her zaman önemsiz, kamuoyu nezdinde neredeyse hiç kabul görmemiş, marjinal bir sorun olmuştur (Herzog 2005), durum yeni değil. Yine de buradaki asıl endişe, yeni hükümetin yapısıyla ilgili. Netanyahu hükümetindeki dinci partiler arasında kadınların siyasi temsilini ve kamusal alanda varlıklarını savunan kimse yok. Şimdi bu partiler siyasi güce sahipler ve kritik bakanlık pozisyonları elde ettiler.

Hatta 2020'de Knesset üyelerinden Moshe Arbel, Hahambaşılığın "dini" olarak tanımladığı hiçbir mevkide kadınların eşit hakka sahip olmaması için *Kadınların Eşit Hakları Yasasını* değiştiren bir yasa tasarısı teklifi vermişti. Ve yine, Haredi ve dindar Knesset üyeleri, hâlihazırda yalnızca hukuk mahkemelerinin yetkisi altında olan hukuk meseleleri- sözleşmeler, şirketler hukuku, haksız fiiller- üzerinde rıza (veya tahkim) yoluyla haham mahkemesine yargı yetkisi verecek bir yasa tasarısını geçirmeye çalıştılar. Bu gerçekleşseydi, haham mahkemesinin yetkisi genişleyecek ve İsrail'deki kadınların statüsü üzerinde yıkıcı bir etkiye sahip olacaktı.

[*] Itzkovitch-Malka, R., Friedberg, C. (2018). Gendering Security: The Substantive Representation of Women in the Israeli Parliament. European Journal of Women's Studies, 25(4), 419-439.

Geçmişteki bu çabalar, bakanlık ve yasama yetkisine sahip dindar milletvekillerinin bu yeni hükümette neler başarabileceklerinin habercisidir.

İsrail'deki kadınlar için mücadele hep var olmuş ve her zaman zor olmuştur, ancak yeni hükümetin kompozisyonu göz önüne alındığında, gelecekte kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği için çok daha fazla mücadele ve çaba gerekeceği ortadadır.

Kaynakça

Elkayam, L. (2022, November 1). *In This Israeli Election, I'm Voting for a Woman. And You?* Haaretz. Retrieved January 28, 2023 from https://www.haaretz.com/opinion/2022-11-01/ty-article-opinion/.premium/israel-election-im-voting-for-a-woman-and-you/00000184-32b0-d636-a9ed-ffb1f9810000

Herzog, E. (2005). Women's Parties in Israel: Their Unrecognized Significance and Potential. Middle East Journal, 59(3), 437-451.

Itzkovitch-Malka, R., Friedberg, C. (2018). Gendering Security: The Substantive Representation of Women in the Israeli Parliament. European Journal of Women's Studies, 25(4), 419-439

Rahat, G., Itzkovitch-Malka, R. (2012). Political Representation in Israel: Minority Sectors vs. Women. Representation, 48(3), 307-319.

Safir P.S., Nevo, J., & Swirski B. (1994). The Interface of Feminism and Women's Studies in Israel. Women's Studies Quarterly, 22 (3), 116-131

Schneider, T. (2022, November 2). *A Netanyahu-led government would see sharp drop in women in coalition.* Times of Israel. Retrieved January 28, 2023 from https://www.timesofisrael.com/a-netanyahu-led-government-would-see-sharp-drop-in-women-in-coalition/

Shiloni, N.C. (2022, October 28). *Don't vote away the basic rights of women.* Times of Israel. Retrieved January 28, 2023 from https://blogs.timesofisrael.com/dont-vote-away-the-basic-rights-of-women/

Triger, Z. (2014). Golda Meir's Reluctant Feminism: The Pre-State Years. Israel Studies, 19(3), 108-133

TOI Staff. (2022, December 29). *Who's who in the new Netanyahu-led government?* Times of Israel. Retrieved January 28, 2023 from https://www.timesofisrael.com/whos-who-in-the-new-netanyahu-led-government/

Etiyopya Tigray Çatışmasında Şiddet ve Barış Arasında Kadınlar

Bilge Şahin[*]

Etiyopya'da hükümet ve Tigray bölgesindeki silahlı gruplar arasında 2020 yılında başlayan ve sistematik ve yaygın bir biçimde kadınlara yönelik cinsel şiddet suçlarının işlendiği çatışmalar, 2022 yılının Kasım ayında Afrika Birliği'nin önderliğinde gerçekleşen müzakereler sonucunda sona ermiştir. Ancak söz konusu barış sürecine kadınlar dahil edilmemiş ve onlara yönelik işlenen cinsel şiddet suçları ele alınmamıştır. Etiyopya parlamentosunun yüzde 38,8'ini kadın temsilciler oluşturmasına ve 2018 yılından beri ülkenin ilk kadın devlet başkanı Sahle-Work Zewde görev yapmasına rağmen, ülke yönetiminin cinsel şiddet suçlarına yönelik siyasi bir duruş sergilememesi ve kadınları barış sürecinden dışlaması hem uluslararası hem de ulusal kamuoyunda hayal kırıklığı yaratmıştır.

Peki Etiyopya bu duruma nasıl geldi?

Etiyopya, 1991 – 2018 yılları arasında başında Tigray Halk Kurtuluş Cephesi (TPLF)'nin bulunduğu dört siyasi partinin koalisyonundan oluşan Etiyopya Halkının Devrimci Demokratik Cephesi (EPRDF) tarafından yönetilmiştir. Söz konusu hükümet, ülkede etnik temelde ayrılan bölgesel yönetimler kurmuş ancak bu yönetimlerin otonomi kazanmalarına karşı çıkmıştır. Bu durum özellikle TPLF'ye yönelik eleştirilerin artmasına ve ülke genelinde etnik ayrımların perçinlenmesine neden olmuştur. Oromo ve Amhara bölgelerinde güçlenen protestolar sonucunda EPRDF yönetimi son bulmuş ve Oromolu politikacı Abiy Ahmed parlamento tarafından başbakanlık görevine getirilmiştir. Yönetimdeki değişiklik, etnik farklılıklara dayalı hoşnutsuzluğun ülke genelinde son bulmasında yeterli olmamıştır. Eylül 2020'de, hükümet COVID-19 salgını nedeniyle seçimlerin erteleneceğini belirttiğinde TPLF hükümete karşı sert bir tutum sergilemeye başlamış, ülkedeki gerilim artmış ve Kasım 2020'de çatışmalar başlamıştır.

Etiyopya'nın kuzeyinde yaşanan silahlı çatışmalarda cinsel şiddet suçlarının sistematik ve yaygın bir şekilde işlendiği iki binden fazla vaka raporlanmıştır. Etiyopya ordusu ve Eritreli silahlı kuvvetler dahil olmak üzere çatışmanın tüm tarafları söz konusu suçları işlemiştir. Tigray, Afar ve Amhara bölgelerinde her yaştan ve her cinsiyetten çok sayıda kişi cinsel şiddet suçlarına maruz kalmıştır. Tecavüz, toplu tecavüz, cinsel kölelik, kişinin zorla kıyafetlerinin çıkarılması gibi küçük düşürücü eylemler, kişinin cinsel organına yabancı maddelerin sokulması ve kişilerin aile üyelerini cinsel şiddete zorlanmaları gibi çok sayıda cinsel şiddet eyleminde bulunulmuştur.

Silahlı çatışmalarda cinsel şiddet suçlarının ortaya çıkması, silahlı grupların askeri ve siyasi amaçlarına ulaşmada bu suçları bir silah olarak kullandıkları şeklinde açıklanmaktadır (Cohen vd. 2013). Silahlı çatışmalar özellikle etnik, dinsel ya da siyasi farklılıklardan ortaya çıkmışsa; kadınlar toplumda biyolojik, kültürel ve sosyal dinamiklerin yeniden üreticileri olarak kabul edildikleri için bedenleri düşmanın kimliğinin devamlılığını sembolik olarak temsil eder hale gelmektedir. Bu da düşmanın kimliğini hedefleyen saldırının kadın bedenine yönelik cinsel şiddet suçları üzerinden gerçekleşmesine neden olmaktadır. Silahlı gruplar ayrıca düşmanlarına kadınlarını koruyamadıkları ve güçsüz oldukları mesajını vermek adına da cinsel şiddet eylemlerinde bulunmaktadırlar. Bir toplumun düşmanla iş birliği yaptığı gerekçesiyle cezalandırılması ve korkutulması amacıyla da cinsel şiddet eylemlerinin gerçekleştirildiği görülmektedir (Freedman 2015). Etiyopya'da hükümet güçleri tarafından işlenen

[*] *Bolu İzzet Baysal Üniversitesi*

cinsel şiddet suçları, Tigray halkının ortadan kaldırılması ve yerlerinden edilmesi amacıyla gerçekleşmektedir. TPLF ise cinsel şiddet suçlarını hükümeti destekleyen halkı cezalandırmak amacıyla işlemektedir.

Etiyopya'da kadınların karar alma mekanizmalarında önemli sayıda temsile sahip olmaları ülkede yaşanan cinsel şiddet suçlarına yönelik siyasi bir duruş sergilenmesi için beklenti yaratmaktadır. Hükümetten yapılan çok sayıda açıklamada cinsel şiddet suçlarının varlığı kabul edilse de bu suçları Etiyopya ordusunun da işlediği hiçbir şekilde dile getirilmemiştir. Ayrıca Başbakan Abiy bu suçları işleyenlere yönelik işlem başlatacaklarını belirtmiş ancak cinsel şiddet suçlarının önlenmesi ya da faillerin araştırılıp yargılanması için herhangi bir girişimde bulunulmamıştır. Devlet yetkilileri içinde yalnızca Kadınlar, Çocuklar ve Gençlerden sorumlu eski bakan Filsan Abdi devlet askerlerinin cinsel şiddet suçları işlediklerini ve siyasi yetkililerin bu suçların üzerini örtmeye çalıştıklarını dile getirmiştir. 2021 yılında da silahlı çatışmayı protesto etmek amacıyla görevinden istifa etmiştir. Kadınların karar alma mekanizmalarında temsil sayılarının fazla olması önemlidir, ancak bu kadınların doğrudan kararlarda etkili olacağı ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin kurulacağı anlamına gelmemektedir. Karar alma mekanizmaları ve siyasi yapılanmada etkili olan toplumsal cinsiyet güç ilişkileri nedeniyle kadınların bu alanlara erişimleri oldukça sınırlıdır. Kadınlar bu alanlarda temsile sahip olduklarında dahi söz hakkına sahip olamamakta ya da fikirleri politika yapımında göz önünde bulundurulmaktadır (Cohn 2017). Etiyopya'da kadınların siyasi alanlarda mevcut olmaları, cinsel şiddet suçlarının önlenmesinde ya da faillerin cezalandırılmasında etkili olmaya yetmemektedir.

Buna rağmen, Etiyopya'da kadınlar çeşitli alanlarda silahlı çatışmaya ve cinsel şiddet suçlarına karşı direniş göstermektedirler. Tigray bölgesindeki kadın sivil toplum kuruluşları ve uluslararası hükümet dışı kuruluşlar bir araya gelerek kadınlara yönelik insan hakları ihlallerinin son bulması için ne yapılması gerektiğini tartışmışlardır. Ayrıca bu konuda çatışmanın taraflarına cinsel şiddet suçlarını işlememeleri konusunda çağrıda bulunmuşlardır. 2022 yılı boyunca da kadın sivil toplum kuruluşları barış için protestolar düzenlemişler ve çatışmaların sona ermesi için çağrıda bulunmuşlardır. Gösteriler sırasında kadınlar barış mesajı içeren, kadınların barış sürecindeki rollerini vurgulayan ve silahlı çatışmalarda gerçekleşen tecavüz ve diğer cinsel şiddet suçlarını kınayan pankartlar taşımışlardır.

Maalesef çatışmanın çözülmesi için gerçekleşen resmi süreçten kadınların dışlandığı görülmektedir. Ülkedeki farklı etnik gruplar arasında etkileşim ve dayanışma yaratılması amacıyla Aralık 2021'de erkek temsilcilerin hâkim olduğu Ulusal Diyalog Komisyonu kurulmuştur. Kadınların siyasetteki temsili sadece göstermelik bir durum olarak kalmakta ve savaşın önlenmesi ve barışın sağlanması söz konusu olduğunda kadınlara karar alma mekanizmalarında yer verilmemektedir.

Kasım 2022'de Afrika Birliği'nin önderliğinde gerçekleşen müzakere süreci sonucunda Etiyopya hükümeti ve TPLF arasında bir antlaşma imzalanarak silahlı ve sözlü saldırılar dahil olmak üzere bütün düşmanlıklara son verileceği kabul edilmiştir. Ayrıca taraflar uluslararası insancıl hukuktan doğan yükümlülüklerini yerine getireceklerini ve sivilleri koruyacaklarını belirtmişledir. Söz konusu müzakere sürecinde kadınlar görünmez olmaya devam etmişler ve cinsel şiddet suçları ele alınmamıştır. Ülkede uzun süreli barışın kurulması için cinsel şiddet suçlarının işlendiği kabul edilmeli ve bu suçların son bulması ve yargılanması için gerçek anlamda bir taahhüttün gösterilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

Addis Standard (2022, September 9) *News: Women march in capital adds to growing calls for peace in Ethiopia.* Retrieved December 2, 2022 from https://addisstandard.com/news-women-march-in-capital-adds-to-growing-call-for-peace-in-ethiopia

African Arguments (2022, March 8) *Ethiopia's national dialogue commission: where are the women?* Retrieved December 2, 2022 from https://africanarguments.org/2022/03/ethiopias-national-dialogue-commission-where-are-the-women/

African Arguments (2021, July 14) *In Solidarity with the Women of Tigray: An Open Letter*. Retrieved December 2, 2022 from https://africanarguments.org/2021/07/in-solidarity-with-the-women-of-tigray-an-open-letter/

Amnesty International (2021, August 11) *"I don't know if they realized I was a person": Rape and sexual violence in the conflict in Tigray, Ethiopia*. Retrieved December 1, 2022 from https://www.amnesty.org/en/documents/afr25/4569/2021/en/

Cohen, D.K., Hoover Green, A., and Wood, E.J., (2013). Wartime Sexual Violence Misconceptions, Implications, and Ways Forward. The United States Institute of Peace. Special Report No. 323.

Cohn, C. (2017). Beyond the "Women, Peace and Security" Agenda: Why We Need a Feminist Roadmap for Sustainable Peace. *Feminist Roadmap for Sustainable Peace Project Background Paper.* Consortium on Gender, Security and Human Rights.

Eriksson Baaz, M., and Stern, M., (2013). *Sexual Violence as a Weapon of War? Perceptions, Prescriptions, Problems in the Congo and Beyond*. London: Zed Books.

Freedman, J., 2015. *Gender, Violence and Politics in the Democratic Republic of Congo*. Surrey: Ashgate.

Georgetown Institute for Women, Peace and Security (2021, April 23). *Georgetown Summit Calls for Urgent Response to Sexual Violence in Tigray Conflict*. Retrieved December 2, 2022 from https://giwps.georgetown.edu/georgetown-summit-calls-for-urgent-response-to-sexual-violence-in-tigray-conflict

Guardian (2022, November 2) *"I resigned over war crimes against women and girls in Ethiopia. I want justice" Filsan Abdi*. Retrieved December 2, 2022 from https://www.theguardian.com/global-development/2022/nov/02/i-resigned-over-war-crimes-against-women-and-girls-in-ethiopia-i-want-justice

OHCHR (December 3, 2021) *Tigray conflict: UN experts call for urgent action to stop violence against women.* Retrieved December 1, 2022 from https://www.ohchr.org/en/2021/12/tigray-conflict-un-experts-call-urgent-action-stop-violence-against-women

Reuters (November 4, 2022) *Factbox: Key points in Ethiopia's ceasefire agreement*. Retrieved December 3, 2022 from https://www.reuters.com/world/africa/key-points-ethiopias-ceasefire-agreement-2022-11-04

UK Aid (2022) *Understanding Conflict related Sexual Violence in Ethiopia, Research Report 2022, Dr Denis Mukwege Foundation, the Hague, Netherlands and Center for Human Rights, Gender and Migration at Washington University, St. Louis, USA.* Retrieved December 1, 2022 from https://www.mukwegefoundation.org/wp-content/uploads/2022/10/ETH_CRSV-in-ETH-Report_221012_FINAL.pdf

UN Women (2021) *Ethiopia*. Retrieved December 1, 2022 from https://data.unwomen.org/country/ethiopia

NATO'nun 2022 Öncelikleri

Sinem Akgül-Açıkmeşe & Sezen Kaya-Sönmez[*]

Kuzey Atlantik İttifakı'nın 2022 için temel planlarından birisi, 2010'daki Stratejik Konsept'ten bu yana değişen güvenlik ortamına NATO'nun ayak uydurmasını sağlayacak yeni bir yol haritasını hayata geçirebilmekti. 29-30 Haziran 2022'de Madrid Zirvesi'nde NATO'nun 2019'dan beri odaklandığı dönüşüm çabalarının nihayetinde, 2020'de hazırlanan NATO 2030: Yeni Bir Çağ İçin Birliktelik başlıklı raporun içeriğini de yansıtan Stratejik Konsept benimsendi. NATO'nun Madrid Zirvesi hazırlıklarına ve elbette yeni Stratejik Konsept'e, önce Rusya'nın Ukrayna sınırına askeri yığınak yapması, ardından da 24 Şubat'ta Ukrayna'nın işgali doğrudan sirayet etti. Avrupa'nın hemen arka bahçesinde patlak veren ve NATO müttefiklerine sıçraması olasılığı akıllardan çıkmayan bu saldırı ile NATO'nun beyin ölümü tartışması rafa kaldırılınca, Stratejik Konsept NATO'nun ana varlık nedenini ve Soğuk Savaş sonrasında dahi sistemsel meşruiyetini teyit edercesine güçlü ve kararlı bir dille kaleme alındı.

Böylece 2022 yılı NATO için büyük ölçüde Ukrayna'ya destek, Rusya'ya karşı tedbir, Avrupa güvenliği için politika arayışı ve NATO'nun yakın dönem yol haritası olan Stratejik Konsept'in tasarımı ile geçti. Madrid Stratejik Konsepti'ne NATO'nun tehditlere karşı izleyeceği politikalarda cinsiyet eşitliğine, insan güvenliğine ve iklim değişikliğine uygun hareket edeceğinin eklenmesi ile NATO'nun daha kapsayıcı ve hibrit bir güvenlik anlayışına yöneldiği görüldü. Bu çerçevede, NATO'nun 2007 yılından bu yana üzerinde çalıştığı "Kadın, Barış ve Güvenlik" gündeminin İttifakın temel metnine dahil edilmesi 2022'nin önemli gelişmelerinden birisi olarak kabul edilebilir. Bu gelişme, NATO'nun tüm görevlerine "Kadın, Barış ve Güvenlik" gündeminin *entegrasyon (integration)*, *kapsayıcılık (inclusiveness)* ve *bütünlük (integrity)* prensiplerinin yansıtılacağını en üst seviyede teminat altına alıyor. Bu ilkeler ışığında, cinsiyet eşitliğinin NATO politika, proje ve operasyonlarının ayrılmaz bir parçası haline getirilmesi, kadınların sivil ve askeri alanlardaki rollerinin artırılması, cinsiyet ayrımcılığı içermeyen dil benimsenmesi (örneğin *chairman* yerine *chair*), kadın ve erkeğe adil ve eşit muamelenin sağlanması için eğitimlerin, Cinsel Sömürü ve İstismarı Önleme ve Müdahale Etme gibi politikaların geliştirilmesi hedeflerinin makro bir metinde yer alması 2022'nin zorluklarına karşı NATO içindeki en umut verici adım olarak nitelendirilebilir. Bu pozitif gelişmeye karşın, NATO'nun 2022'deki tüm enerjisinin esas olarak Ukrayna'daki savaşa yöneldiğini unutmamak gerek.

Nitekim, 24 Şubat 2022 tarihinde Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesinin hemen ardından, Bulgaristan, Çekya, Estonya, Letonya, Litvanya, Polonya, Romanya ve Slovakya, Washington Antlaşması'nın 4. maddesi kapsamında istişare talebinde bulundu. Bu çerçevede, NATO Devlet ve Hükümet Başkanları tarafından yapılan açıklamada "Avrupa-Atlantik güvenliğine yönelik on yıllardır görülen en büyük tehdit" karşısında Rusya'nın eylemleri kınandı; fakat Ukrayna'ya bir kuvvet gönderimi yapılmayacağı, Ukrayna'da uçuşa yasak bölge uygulanmayacağı, yine de caydırıcılık ve savunma için gerekli hazırlıklara başlandığı belirtildi. 2016 yılında Varşova'daki NATO Zirvesi'nde NATO standartlarına dayalı askeri reformların gerçekleştirilebilmesi amacıyla Kapsamlı Yardım Paketi (CAP) kapsamına alınan Ukrayna'ya Mart 2022'den itibaren yakıt, kumanya, askeri bot, tıbbi yardım, askeri eğitim ekipmanı vb. askeri malzeme desteği veriliyor. Ayrıca, NATO Genel Sekreteri Stoltenberg, "savaşın gidişatı konusunda ne kadar barışçıl bir çözüm isteniyorsa, Ukrayna'ya askeri desteğin de o kadar önemli olduğunu" vurgulasa da, NATO'nun Rusya-Ukrayna savaşında ilk günden bu yana Ukrayna'yı vicdanen ve söylemde desteklediği görülüyor. Elbette ki minimum seviyede ve kritik olmayan ekipmanlarla Ukrayna'ya somut olarak

[*] *Kadir Has Üniversitesi*

kurumsal destek önemli, fakat NATO'nun kapsamlı ve sonuç getirebilecek desteği sadece üye devletlerin münferit destekleriyle sağlanabiliyor.

NATO'nun Ukrayna'ya göreli desteğine ek olarak, Rusya'ya tepki ve Avrupa güvenliğinin teminatı amacıyla, NATO Mukabele Kuvveti'nin (*NATO Response Force*) ilk kez Avrupa'da konuşlandırılması kararı alındı. 130'dan fazla hava unsuru ve 200'den fazla gemi olası Rus saldırısına karşı NATO alanını korumak için hazırda bekletilir duruma getirildi. NATO Genel Sekreteri Stoltenberg NATO'nun bu çatışmanın bir parçası olmadığını vurgularken, çatışmanın tırmanmasını engelleme ve Ukrayna'nın ötesine yayılmamasını sağlama sorumluluğu olduğunu ifade etti. Bu çerçevede, müttefiklerin ulusal konuşlandırmalarıyla desteklenen, NATO komutası altında doğu kanadına 40.000 asker yerleştirildi. 24 Mart 2022 tarihinde gerçekleştirilen NATO Devlet ve Hükümet Başkanları toplantısı'nda ise Bulgaristan, Macaristan, Romanya ve Slovakya'da çok uluslu muharebe grupları kurulması kararı alındı. Yeni muharebe gruplarının bir kısmı kurulma ve NATO'nun yapısına entegre olma aşamasındayken, bir kısmı ise Slovakya'da olduğu gibi söz konusu aşamaları tamamlayıp faaliyete başladı. Böylece, savaşı NATO üzerindeki etkisi iddialı söylemlerle sınırlı kalmadı; savaş kolektif güvenliği ve caydırıcılığı güçlendirmeye yönelik hazırlıkları da beraberinde getirdi.

Savaşın NATO için en önemli etkilerinden birisi de tarafsızlık statüleri gereği bugüne dek askeri ittifaklara müdahil olmayan İsveç ve Finlandiya'nın NATO'ya üyelik başvurusu yapmalarıdır. Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinin bölgesel güvenliğe tehdit oluşturması, İsveç ve Finlandiya'nın güvenliklerini tehdit altında hissetmelerine neden oldu. NATO'ya üyeliğe dair bakış açılarını değiştirmek durumunda kalan İsveç ve Finlandiya'nın temel başvuru gerekçeleri arasında kolektif savunmanın parçası olma ve Baltık bölgesinde istikrarı koruma yer alıyor. NATO açısından da benzer şekilde, bu ülkelerin katılımıyla Avrupa-Atlantik alanı güvenliği için daha kapsayıcı bir mekanizma oluşturulacak ve her iki ülkenin savunma harcamaları yükünü bölüşmeleri sağlanacak. Bu saiklerle, 18 Mayıs 2022'de eş zamanlı olarak NATO'ya katılmak için resmi başvurularını ileten bu ülkeler için katılım protokolleri 5 Temmuz 2022'de imzalandı. 28 üye devlet bu protokolleri onaylarken, Macaristan ve Türkiye'de onay süreçleri henüz tamamlanmadı. Türkiye, İsveç ve Finlandiya'nın öncelikle terör örgütlerine verdikleri desteği geri çekmeleri talebinde bulunarak, bu iki ülkenin üyeliklerini onaylamıyor. Anlaşmazlığın çözüme ulaştırılması için Haziran 2022'deki NATO Zirvesi'nde Türkiye, Finlandiya ve İsveç arasında üçlü bir mutabakat imzalandı ve öne sürülen sorunları çözmek amacıyla yakın işbirliğini öngören "Ortak Daimi Mekanizma" kuruldu. Zaten bu mutabakat sayesinde İsveç ve Finlandiya'nın NATO'ya üyelikleri için katılım protokollerinin imzalanması mümkün olabildi. NATO açısından "Açık Kapı Politikası" çerçevesinde güvenlik şemsiyesinin genişletilmesine dair bu çabanın ve anlaşmazlık çözümü için İsveç ve Finlandiya ile Türkiye arasındaki arabuluculuk faaliyetlerinin 2023'te de hararetli şekilde devam edeceği açık.

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın başka bir yansıması da, NATO üyelerinin savunma harcamalarındaki artış olarak karşımıza çıkıyor. Daha doğru bir ifadeyle, 2014'teki Galler Zirvesi'nde belirlenen NATO üyelerinin 2024 yılına kadar savunma harcamalarının GSYİH içindeki payını %2'ye yükseltmeleri hedefinin gerçekleştirilmesinde Rusya-Ukrayna Savaşı'nın tetikleyici olduğu söylenebilir. Örneğin Almanya, bu hedefi tutturacağına dair bir açıklamayı Rusya müdahalesinin hemen ardından yaptı. Elbette tüm üye devletlerin bu hedefi kısa vadede gerçekleştirmeleri mümkün olmasa da (örneğin İspanya 2029, Danimarka ise 2033 yılına kadar bu hedefe ulaşabileceklerini belirlemişlerdir), savaşın tetikleyici gücü ile bu konudaki çabalarda NATO'nun istediği yönde bir değişim eğilimi başladı. Hatta 14 Aralık 2022'deki Kuzey Atlantik Konseyi toplantısında NATO'nun 2023'teki sivil bütçesinin 370,8 milyon Avro ve askeri bütçesinin 1,96 milyar Avro olarak belirlenmesine karar verildi. Bu rakamlarda, 2022 yılındaki bütçeye kıyasla sırasıyla %27,8 ve %25,8 oranlarında artış olduğu görülüyor. NATO bütçesinin ve üye devletlerin savunma harcamalarındaki yükün artışında Rusya'nın müdahalesinin ve Avrupa-

Atlantik alanının Rus tehdidine karşı daha iyi savunulabilmesi amacının ana belirleyici olduğunu belirtmek mümkündür.

2022'de NATO, bir yandan Ukrayna'ya destek olup Avrupa-Atlantik alanının güvenliği için Rus tehdidine karşı caydırıcı tedbirler alırken diğer yandan uzunca süredir gündemindeki güvenlik yol haritası olan Stratejik Konsept'i onayladı. Bu konseptte de NATO'nun caydırıcılık ve savunma; kriz önleme ve yönetimi; ortak güvenlikten oluşan üç temel görevi sürdüreceği belirtilmektedir. 2010 Stratejik Konsepti'nde Rusya'dan kendisiyle işbirliği tesis edilmiş bir aktör, Avrupa-Atlantik bölgesinden ise barışçıl ve saldırı olasılığının olmadığı bir bölge şeklinde bahsedilirken, 2022 Stratejik Konsepti'nde Rusya'nın müttefiklerin güvenliğine ve Avrupa-Atlantik bölgesindeki barış ve istikrara yönelik en önemli ve doğrudan tehdit olduğu vurgulandı. Bir başka deyişle, Rusya'nın müdahalesi Madrid Stratejik Konsepti'ne doğrudan yansıtıldı. Diğer yandan, uluslararası gelişmelerin Stratejik Konsept'e yansıması Rusya ile sınırlı kalmadı ve baskıcı politikaları nedeniyle Çin de Madrid'de müttefiklerin radarına alındı. Lizbon'da ya da daha önceki Stratejik Konseptlerde Çin'den bahsedilmezken, 2022 Stratejik Konsepti'nde Büyükelçi Tacan İldem'in yazısında belirtildiği üzere, Çin'in NATO'ya yönelik doğrudan bir askeri "tehdit" değil, ama baskıcı politikaları bağlamında bir "sınama" olduğunun altı çizildi.

2022 Madrid Stratejik Konsepti, Lizbon Konsepti'nden Kadın, Barış ve Güvenlik gündemine yer vererek de ayrışıyor. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1325 Sayılı "Kadın, Barış ve Güvenlik" kararını kabul eden, NATO'nun faaliyetlerine cinsiyet perspektifi eklenmesine dair 2007'den bu yana Eylem planları hazırlayan ve hatta 2012'de Genel Sekretere bağlı Kadın, Barış ve Güvenlik Özel Temsilcisi atayan NATO, cinsiyet meselesine makro seviyede önem verdiğini bu konuyu Stratejik Konsepte dahil ederek gösterdi. Böylece, Madrid Stratejik Konsepti'nin 5. maddesinde NATO'nun tüm görevlerine "Kadın, Barış ve Güvenlik" gündeminin entegre edileceği ve cinsiyet eşitliğinin geliştirileceği belirtilerek, önümüzdeki dönemde NATO'nun güvenlik yol haritasına cinsiyet perspektifi eklendi.

Sonuç olarak 2022 yılı, NATO'nun bir yandan İttifaka yönelen tehditlerle cinsiyet eşitliği, insan güvenliği ve iklim değişikliği konularını temel alan yeni yöntemlerle mücadele etmeyi sağlayacak güncel bir güvenlik rehberi oluşturmasıyla, diğer yandan tarihsel olarak da hep bir sınama ya da tehdit unsuru olan Rusya'nın karşısında Avrupa-Atlantik alanının savunulması için alınacak önlemleri belirlemesiyle geçti. 2023'ün de Ukrayna'daki savaşın gölgesinde, Rusya'ya tepki, Ukrayna ile dayanışma, Doğu Avrupa için caydırıcılık, İsveç ve Finlandiya için arabuluculuk ve bir yandan da Çin sınamasına dair fikir üretimi ile geçeceğini tahmin etmek hiç zor değil.

Kaynakça

Burchard, H.V.D. (2022). In historic shift, Germany ramps up defense spending due to Russia's Ukraine war. *Politico*. Retrieved January 20, 2023, from https://www.politico.eu/article/germany-to-ramp-up-defense-spending-in-response-to-russias-war-on-ukraine/

İldem, T. (2022, Temmuz). NATO Yeni Straejik Konsepti Nedir, Ne Değildir?. Ekonomi ve Dış Politika Araştırma Merkezi. Retrieved January 23, 2023, from https://edam.org.tr/wp-content/uploads/2022/07/NATO-YENI-STRATEJIK-KONSEPTI-1.pdf

NATO. (2022, February 25). Statement by NATO Heads of State and Government on Russia's attack on Ukraine. *NATO*. Retrieved January 10, 2023, from https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_192489.htm?selectedLocale=en

NATO. (2022, March 4). Press conference: by NATO Secretary General Jens Stoltenberg following the Extraordinary meeting of NATO Ministers of Foreign Affairs. *NATO.* Retrieved January 12, 2023, from https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_192739.htm

NATO. (2022, March 24). Statement by NATO Heads of State and Government. *NATO.* Retrieved January 12, 2023, from https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_193719.htm?selectedLocale=en

NATO. (2022, June 29). *NATO 2022 Strategic Concept*. Retrieved January 10, 2023, from https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf

NATO. (2022, October 5). NATO's new multinational battlegroup in Slovakia declared combat-ready. *NATO*. Retrieved January 20, 2023, from https://www.natomultimedia.tv/app/asset/677181

NATO. (2022, October 14). Women, Peace and Security. *NATO*. Retrieved January 10, 2023, from https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_91091.htm

NATO. (2022, October 28). Relations with Ukraine. *NATO*. Retrieved January 10, 2023, from https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37750.htm

NATO. (2020, November 25). *NATO 2030: United for a New Era.* NATO. Retrieved January 10, 2023, from https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf

NATO. (2022, December 7). NATO Secretary General: "Russia trying to freeze Ukraine conflict". *NATO.* Retrieved January 10, 2023, from https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_209981.htm

NATO. (2022, December 14). NATO agrees 2023 budgets, reflecting higher ambitions for the new security reality. *NATO*. Retrieved January 22, 2023, from https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_210091.htm#:~:text=Allies%20agreed%20NATO's%20civil%20and,increase%2C%20respectively%2C%20over%202022.

NATO. (2022, December 21). NATO's military presence in the east of the Alliance. *NATO*. Retrieved January 12, 2023, from https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm

NATO Parliamentary Assembly. (2022). Ratification of Fınland and Sweden's Accession to NATO. *NATO Parliamentary Assembly*. Retrieved January 22, 2023, from https://www.nato-pa.int/content/finland-sweden-accession

NATO. (2022). Trilateral Memorandum. NATO. Retrieved January 22, 2023, from https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/220628-trilat-memo.pdf

DIŞ POLİTİKADA
KADINLAR
WOMEN IN FOREIGN POLICY

@WFP14

/WomenInForeignPol/

womeninforpol@gmail.com
dispolitikadakadinlar@gmail.com

+90 (216) 677 16 30

Tepeören Mahallesi, Okan Üniversitesi Tuzla Kampüsü 34959